

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Oppdatering av forbruksområdet "Personlig pleie"

Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet

Marthe Hårvik Austgulen, Andreea Ioana Alecu og Elling Borgeraas

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 1 – 2021

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forsidebilde: Fotolia_92300654_Subscription_Monthly_XXL

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel Oppdatering av forbruksområdet «Personlig pleie». Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet	Antall sider 88	Dato 26.04.2021
Title Update of the consumption area "Personal care". Evaluation of the basis of goods and services in the Norwegian reference budget	ISBN 978-82-7063-521-4	
Forfatter(e) Marthe Hårvik Austgulen Andreea Ioana Alecu Elling Borgeraas	Prosjektnummer 202249	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Barne- og Familiedepartementet (BFD)		
Sammendrag <p>Denne rapporten er en rapportering av arbeidet med å oppdatere forbruksområdet «Personlig pleie» i referansebudsjettet. Oppdateringen innebærer å sjekke om det som ligger inne i budsjettposten fremdeles er relevant og om det trengs endringer eller justeringer når det gjelder hvilke varer eller tjenester som skal ligge inne i budsjettet, hvilke mengder av varene eller tjenestene som ligger inne eller levetiden varene er beregnet å ha.</p> <p>En rekke informasjonskilder benyttes i oppdateringsarbeidet. Anbefalinger fra offentlig myndigheter, fra eksperter og fagpersoner innenfor de ulike forbruksområdene legger tydelige føringer for innholdet i budsjettposten. Videre benyttes informasjon samlet inn gjennom fokusgruppeintervjuer, og informasjon om det empiriske forbruket der hvor det er tilgjengelig. Innholdet i budsjettposten har også blitt vurdert opp mot resultater fra en undersøkelse om behov for produkter og tjenester til personlig pleie som konsumentverket i Sverige har gjennomført i forbindelse med oppdateringen av det svenske referansebudsjettet, og opp mot anbefalingene for innholdet i denne budsjettposten i et pilotprosjekt for utvikling av et felleseuropeisk referansebudsjett.</p> <p>Oppdateringsarbeidet har resultert i at en del varer- og tjenester har blitt lagt til, noen varer har blitt tatt ut og endringer er gjort når det gjelder mengder, varetyper og/eller forventet levetid for en rekke varer i budsjettposten. Noen varer og tjenester i budsjettposten er uendret. Nye priser er samlet inn for alle varer og tjenester i budsjettposten.</p>		
Summary <p>This report is presenting the work on reviewing and updating the basket of "Personal care" in the Norwegian reference budget. The review involves assessing whether the basket content is still relevant and whether changes or adjustments are needed regarding the goods and services that should be included, in which amounts, and with which assumed durability.</p> <p>Several sources of information are used in the review. Recommendations from public authorities, from experts and professionals within the various consumption areas provide clear guidelines for the content of the basket. Furthermore, information collected through focus group interviews is used, as well as information about empirical consumption patterns when available. The basket content has also been assessed against results from a consumer survey on the needs for goods and services related to personal care carried out by the Swedish Consumer Agency in connection with</p>		

the review of the basket of personal care in the Swedish reference budget, and against the recommendations for a similar basket in a pilot project on developing a common methodology on reference budgets in Europe.

The review has resulted in several goods and services being added, some goods being removed, and changes being made in terms of included quantities, product types and / or assumed durability for a number of goods included in the basket. Some goods and services in the basket are unchanged. New prices have been collected for all basket items.

Stikkord

Referansebudsjett, personlig pleie, forbruksutgifter, akseptabelt forbruksnivå

Keywords

Reference budget, personal care, consumer expenditures, acceptable consumption level

OPPDATERING AV FORBRUKSOMRÅDET «PERSONLIG PLEIE»

Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i
referansebudsjettet

Rapport april 2021

Forord

Denne prosjektrapporten er en rapportering av arbeidet med å oppdatere forbruksområdet «Personlig pleie» i SIFOs referansebudsjett. Prosjektet er finansiert av Barne- og familiedepartementet (BFD).

Forfatterne ønsker å takke Helene Fiane Teigen for hjelp til organisering og gjennomføring av fokusgruppeintervjuene som ble gjennomført i forbindelse med oppdateringen. Vi ønsker også å takke Konsumentverket i Sverige for tilgang til deres undersøkelse om produkter og tjenester knyttet til personlig pleie.

Forsker Silje E. Skuland har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, april 2021

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

Forord	4
Innhold	5
Liste over tabeller	6
1. Innledning	10
1.1 Forbruksområdet «Personlig pleie»	10
1.2 Metodisk tilnærming til oppdateringen	11
1.3.1. Anbefalinger fra myndigheter	12
1.3.2. Andre retningslinjer	12
1.3.3. Fokusgruppeintervjuer	12
1.3.4. Konsumentverkets undersøkelse	13
1.3.5. Felleseuropeisk metode for utvikling av referansebudsjett	14
1.3 Forbehold	16
2. Innkjøpspraksiser	17
3. Vurdering av innholdet i budsjettpostene	19
3.1 Varer	19
3.1.1. Sjampo og såper	19
3.1.2. Kremer og parfyme	26
3.1.3. Utstyr	43
3.1.4. Kosmetikk	69
3.2 Tjenester	76
3.2.1. Frisør	76
3.2.2. Tannlege	80
3.2.3. Lege	82
4. Oppsummering av vurderingene av innholdet i budsjettposten «Personlig pleie»	85
Referanseliste	86
Vedlegg	89
Vedlegg 1: Informasjonsskriv til fokusgruppedeltakere	89
Vedlegg 2: Intervjuguide til den første runden med fokusgrupper	90
Vedlegg 3: Intervjuguide til den andre runden med fokusgrupper	95

Liste over tabeller

Tabell 1: Kønns- og aldersinndeling for beregningene i budsjettposten "personlig pleie"	11
Tabell 2: Oversikt over fokusgrupper og antall deltakere	13
Tabell 3: Utvalg i Konsumentverkets undersøkelse (Konsumentverket, 2020:5).....	14
Tabell 4: Sjampo i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder.....	19
Tabell 5: Sjampo (250 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	20
Tabell 6: Sjampo i referansebudsjettet fra 2021, fordelt på kjønn og alder.....	20
Tabell 7: Hårbalsam i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder.....	20
Tabell 8: Hårbalsam (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	22
Tabell 9: Hårbalsam i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder.....	23
Tabell 10: Såpe (fast i stykker) i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	23
Tabell 11: Flytende såpe (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	25
Tabell 12: Såpe (flytende håndsåpe) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder ..	25
Tabell 13: Såpe (flytende dusjsåpe) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder....	26
Tabell 14: Eau de toilette / etterbarberingsvann i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	26
Tabell 15: Eau de toilette (f. eks. Hugo Boss 50 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	28
Tabell 16: Eau de toilette i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	29
Tabell 17: Bodylotion i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	29
Tabell 18: Hudkrem / ansiktskrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.....	30
Tabell 19: Hudlotion (400 ml.) for kropp og ansikt i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder.....	32
Tabell 20: Hudkrem med karbamid (100 ml.) for hender og føtter i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder.....	32
Tabell 21: Bodylotion i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	33
Tabell 22: Hudkrem / ansiktskrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn.....	33
Tabell 23: Deodorant i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	34
Tabell 24: Deodorant (uparfymert 50 ml. roll on) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn.....	34
Tabell 25: Deodorant i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	35
Tabell 26: Solkrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.....	35

Tabell 27: Solkrem (200 ml.) spf. 30+ i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	37
Tabell 28: Solkrem (200 ml.) spf. 50+ i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	37
Tabell 29: Solkrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn.....	37
Tabell 30: Tannkrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.....	38
Tabell 31: Tannkrem med fluor (75 ml. og 50 ml. for barn under 10 år), i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn.....	38
Tabell 32: Tannkrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn.....	39
Tabell 33: Barnesalve (100 ml.) i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn (uten endringene for spedbarn)	39
Tabell 34: Barnesalve (inotyol 30 g.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	40
Tabell 35: Barnesalve (30 g.) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn.....	40
Tabell 36: Hårvoks (75 g) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	42
Tabell 37: Hårmousse (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	42
Tabell 38: Hårmousse/hårspray i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	43
Tabell 39: Hårvoks i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn.....	43
Tabell 40: Tannbørste i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder.....	43
Tabell 41: Tannbørste i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder ...	44
Tabell 42: Tannbørste i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder.....	44
Tabell 43: Tantråd i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder.....	44
Tabell 44: Tantråd (25 meter) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	46
Tabell 45: Tannpikere i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder.....	46
Tabell 46: Tannpikere i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	47
Tabell 47: Lommespeil i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.....	48
Tabell 48: Bomullspinner i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	49
Tabell 49: Bomullspinner (200 stk) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	50
Tabell 50: Bomullspinner i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder.	50
Tabell 51: Lommetørklepapir i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	51
Tabell 52: Lommetørklepapir (100 stk.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	52
Tabell 53: Lommetørklepapir i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	52
Tabell 54: Sanitetsbind i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	52

Tabell 55: Sanitetsbind o.l. i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	54
Tabell 56: Sanitetsbind i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	55
Tabell 57: Barbermaskin i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	55
Tabell 58: Brukstid i antall år for barbermaskin (f.eks. Philips OneBlade) i Konsumentverkets undersøkelse 2020	58
Tabell 59: Barberblad for menn (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020	58
Tabell 60: Brukstid i antall år for barberhøvel til kvinner i Konsumentverkets undersøkelse 2020	58
Tabell 61: Barberblad for kvinner (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020	58
Tabell 62: Barbermaskin og ekstra barberblad for menn i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder	59
Tabell 63: Barberhøvel og barberblad for kvinner i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder	59
Tabell 64: Kam i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	59
Tabell 65: Kam i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	60
Tabell 66: Hårbørste i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	60
Tabell 67: Hårbørste i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	61
Tabell 68: Hårbørste i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	61
Tabell 69: Solbriller i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	62
Tabell 70: Solbriller i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	62
Tabell 71: Toalettmappe i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	63
Tabell 72: Toalettmappe (1stk, i plast med glidelås) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	64
Tabell 73: Toalettmappe i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	64
Tabell 74: Barnebleier i referansebudsjettet 2020	64
Tabell 75: Bleier for barn mellom 0 og 1 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020	65
Tabell 76: Bleier for barn mellom 1 og 2 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020	65
Tabell 77: Bleier for barn på 3 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020	66
Tabell 78: Barnebleier i referansebudsjettet 2021	66
Tabell 79: Våtservietter i referansebudsjettet 2020	66
Tabell 80: Vaskekluter i papir (250 stk.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020	67
Tabell 81: Våtservietter i referansebudsjettet 2021	67
Tabell 82: Mascara i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	69
Tabell 83: Mascara, f.eks Isadora/Max Factor i Konsumentverkets undersøkelse, 2020, fordelt på kjønn og alder	71

Tabell 84: Mascara i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	71
Tabell 85: Øyeblyant i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder	71
Tabell 86: Øyeblyant (f.eks. Isadora/Max Factor) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	72
Tabell 87: Øyeblyant i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder	72
Tabell 88: Leppestift i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.	73
Tabell 89: Leppestift (f.eks. Isadora/Max Factor) i Konsumentverkets undersøkelse, 2020, fordelt på kjønn og alder	74
Tabell 90: Leppestift i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	75
Tabell 91: Sminkefjerner for øyer (100 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	75
Tabell 92: Sminkefjerner (125 ml.) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	76
Tabell 93: Hårklipp med vask i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	76
Tabell 94: Hårklipp (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder	79
Tabell 95: Hårklipp med vask i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	80
Tabell 96: Tannlegebesøk i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn	80
Tabell 97: Tannlegebesøk i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn	82
Tabell 98: Tannlegebesøk (med ettersyn, puss, to bilder og én fyllingsflate) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	82
Tabell 99: Egenandel ved fastlegebesøk i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn	84
Tabell 100: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet for 2021	85

1. Innledning

Tilstrekkelig personlig hygiene er et av de mest grunnleggende behovene som må dekkes for at en skal kunne delta på en tilstrekkelig måte i samfunnet. God hygiene tjener to viktige formål. Først og fremst bidrar god personlig hygiene til å bekjempe smittsomme mikroorganismer, både på det personlige nivå og for den enkeltes sosiale miljø. For det andre er god hygiene viktig av både psykiske og sosiale årsaker. God personlig hygiene kan bidra positivt til ens følelse av egenverdi og selvrespekt, og det er ofte et krav for å bli respektert av andre. God personlig hygiene er rett og slett en relativt grunnleggende sosial forventning og en forutsetning for velfungerende sosial interaksjon (Goedemè et al., 2015:171).

Men, hva innebærer et akseptabelt forbruk av varer og tjenester forbundet med personlig pleie i Norge i 2021? Dette er problemstillingen som danner utgangspunktet for denne rapporten som har som formål å revidere grunnlaget for budsjettposten «Personlig pleie» i det norske referansebudsjettet. Dette innebærer å sjekke om det som ligger inne i budsjettposten fremdeles er relevant og om det trengs endringer eller justeringer når det gjelder hvilke produkter eller tjenester som skal ligge inne i budsjettet, hvilke mengder av varene eller tjenestene som ligger inne eller levetiden varene er beregnet å ha.

Et akseptabelt forbruksnivå defineres i denne sammenhengen som «et forbruk som de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på uten å skille seg for mye ut. Det er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til.» (Austgulen & Borgeraas, 2018, 2020). Forbruksnivået i referansebudsjettet er dermed verken ment å reflektere et minimums- eller et luksusforbruk. Det er heller ikke ment å reflektere nordmenns gjennomsnittsforbruk. Referansebudsjettet er basert på en såkalt behovstilnærming. Dette innebærer at en i oppbyggingen og revideringen av budsjettet søker å identifisere hvilke behov som er viktig å få tilfredsstilt innenfor de ulike forbruksområdene og innenfor det angitte forbruksnivået, og hva som trengs av varer og tjenester for å få tilfredsstilt disse behovene. Budsjettet uttrykker kostnadene ved å kjøpe disse varene i utvalgte forretninger.

Referansebudsjettet ble utviklet og publisert for første gang i 1987 (Borgeraas, 1987). Budsjettposten «personlig pleie» har siden blitt revidert helt eller delvis i 2003, 2005/2006 og i 2009 (Austgulen & Borgeraas, 2018). Til tross for at dette er et forbruksområde som kan karaktereres som relativt stabilt, er det med andre ord på høy tid at innholdet i denne budsjettposten blir revidert.

1.1 Forbruksområdet «Personlig pleie»

Forbruksområdet «Personlig pleie» er en del av de individspesifikke utgiftene i referansebudsjettet. De individspesifikke forbruksområdene omfatter varer og tjenester som er knyttet til enkeltindividenes forbruk, og utgiftene varierer med husholdsmedlemmenes alder og kjønn. For denne budsjettposten gjøres det kostnadsberegninger for følgende kjønns- og aldersinndelingene som er presentert i Tabell 1.

Tabell 1: Kjønn- og aldersinndeling for beregningene i budsjettposten "personlig pleie"

						Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
Alder (år)	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +

I denne rapporten har vi delt forbruksområdet inn i følgende underkategorier:

Varer

- Sjampo og såper
- Kremer og parfyme
- Utstyr
- Sminke

Tjenester

- Frisør
- Tannlege
- Lege

I denne oppdateringen har vi vurdert innholdet i alle underkategorier for alle aldersgrupper foruten spedbarn (0-1 år). Kostnadene til personlig pleie for spedbarn er vurdert i gjennomgangen av spedbarnsutstyr i referansebudsjettet som ble gjennomført i 2020 (Skuland, 2021). I forslaget til endringer som presenteres underveis i rapporten har vi derfor ikke vurdert den yngste aldersgruppen, og vi viser til Skuland (2021) for informasjon om endringer i budsjettposten «Personlig pleie» for denne aldersgruppen.

1.2 Metodisk tilnærming til oppdateringen

Referansebudsjettet er bygget opp basert på en såkalt «ekspertmodell». Det vi si at det er ekspertkunnskap og ekspertvurderinger som rangerer øverst i informasjonshierakiet når det gjelder vurderingene av hva som skal inkluderes og ekskluderes fra referansebudsjettet. Andre relevante og viktige informasjonskilder er kunnskap og refleksjoner fra fokusgrupper og informasjon om forbruksforventninger og faktisk forbruk fra spørreundersøkelser og tilgjengelig statistikk (Austgulen & Borgeraas, 2018). Oppdateringen av budsjettposten «Personlig pleie» har derfor tatt utgangspunkt i anbefalinger fra offentlig myndigheter for de forbruksområdene hvor slike eksisterer, anbefalinger fra eksperter og fagpersoner innenfor de ulike forbruksområdene og informasjon fra fokusgruppeintervjuer. Innholdet i budsjettposten har også blitt vurdert opp mot resultater fra en undersøkelse om behov for produkter og tjenester til personlig pleie som Konsumentverket i Sverige har gjennomført i forbindelse med oppdateringen av det svenske referansebudsjettet og opp mot anbefalingene for innholdet i denne budsjettposten i et pilotprosjekt for utvikling av et felleseuropeisk referansebudsjett.

1.3.1. Anbefalinger fra myndigheter

Offentlige råd og retningslinjer er rangert høyest i informasjonshierarkiet når innholdet i referansebudsjettet utarbeides og revideres. Det er imidlertid ikke alle forbruksområder det foreligger mange anbefaling og retningslinjer for. Dette er tilfellet for området «Personlig pleie» hvor det foreligger få offentlige anbefalinger som har direkte implikasjoner for varene og tjenestene som inkluderes i denne varekurven. Rådene som foreligger omhandler i hovedsak tannhelse, bruk av såpe og solbeskyttelse.

Helsedirektoratet har publisert faglige råd om tannhelse, hvor de blant annet anbefaler gir råd om tannpuss og bruk av tannkrem for barn (Helsedirektoratet, 2018) og for voksne (Helsedirektoratet, 2019). Folkehelseinstituttet gir råd om bruk av såpe i håndhygieneveilederen (Folkehelseinstituttet, 2017a), og bruk av solkrem og solbriller (Folkehelseinstituttet, 2017b). Disse rådene presenteres mer detaljert i delkapitlene hvor disse varene vurderes.

1.3.2. Andre retningslinjer

I tillegg til offentlige anbefalinger benytter vi i denne oppdateringen anbefalinger fra andre eksperter der det er relevant. Dette kan være anbefalinger fra tannleger og leger, fra RELIS som gir produsentavhengig legemiddelinformasjon for helsepersonell og lignende. I tillegg søker vi etter relevant forskningslitteratur der hvor det er relevant, som f.eks. når det gjelder innspill til dosering og valg av såpe.

1.3.3. Fokusgruppeintervjuer

Informasjon fra befolkningen samlet inn gjennom fokusgrupper er en viktig kilde til informasjon om behov for og faktisk forbruk av produkter og tjenester innenfor området personlig pleie. I forbindelse med oppdateringen av denne budsjettposten ble det gjennomført to runder med totalt fire fokusgruppeintervjuer i november 2018. De to første rundene var såkalt eksplorerende fokusgrupper hvor fokuset ble lagt på å undersøke bl.a. hvilke behov og funksjoner deltakerne mente burde dekkes innenfor budsjettposten «Personlig pleie», hvorvidt det er betydelige kjønns- og aldersforskjeller i behov knyttet til personlig pleie og hvor det bør legges opp til at en handler inn varer og tjenester forbundet med personlig pleie. De to neste rundene med fokusgrupper var såkalt validerende fokusgrupper hvor fokuset ble lagt på å diskutere det konkrete innholdet i budsjettposten, og å reflektere over hvorvidt det burde gjøres justeringer i innhold, mengder, levetid eller innkjøpssted. Intervjuguidene som ble brukt om utgangspunkt for disse fokusgruppene finnes i Vedlegg 2: Intervjuguide til den første runden med fokusgrupper og Vedlegg 3: Intervjuguide til den andre runden med fokusgrupper til denne rapporten.

Totalt deltok 31 personer i alderen 30 til 50 år. Det var en jevn fordeling av kvinner og menn og ca. to tredjedeler av deltakerne kom fra husholdninger med hjemmeboende barn i alderen 0 til 18 år. Fokusgruppene ble holdt i Forbruksforskningsinstituttet SIFOs lokaler sentralt i Oslo, og alle deltakerne bodde i Osloområdet. Alle deltakerne var i arbeid og definerte seg selv som å ha god helse. Fokusgruppedeltakerne ble videre rekruttert med tanke på å få et jevnt antall deltakere med både høy, middels og lav inntekt og utdannelse.

Tabell 2: Oversikt over fokusgrupper og antall deltakere

Fokusgruppe	Gruppe	Antall deltakere
Runde 1: Eksplorerende fokusgruppe	Gruppe 1	9
	Gruppe 2	8
Runde 2: Validerende fokusgruppe	Gruppe 3	7
	Gruppe 4	7
Totalt	4	31

1.3.4. Konsumentverkets undersøkelse

Konsumentverket i Sverige utarbeider referansebudsjett beregnet for Sverige¹. I forbindelse med deres oppdateringsarbeid gjennomførte de i 2020 en undersøkelse som hadde som formål å fremskaffe informasjon om hva som anses som basisbehov for ulike aldersgrupper innenfor forbruksområdet «Personlig hygiene» (Konsumentverket, 2020:4).

Undersøkelsen ble gjennomført som en websurvey i PFM Research Sverige Abs webpanel – et panel som består av omtrent 70 000 telefonrekrutterte personer som er jevnt fordelt med tanke på kjønn, alder og bostedsregion. Datainnsamlingen pågikk mellom 17. juni og 01. juli 2020 og 1886 personer besvarte undersøkelsen. Gjennomsnittlig svartid for undersøkelsen var ca. 10 minutter (Konsumentverket, 2020:6).

For at undersøkelsen ikke skulle bli for lang for den enkelte respondent ble den delt opp basert på de ulike kjønns- og aldersgruppene som var utgangspunkt for undersøkelsen. Antall svar per målgruppe og hvem som svarte på vegne av målgruppen er presentert i Tabell 3. Dermed kan ikke resultater fra denne undersøkelsen ses på som landsrepresentative for Sverige. Siden det er rekruttert forholdsvis få respondenter per alders- og kjønnsgruppe er det også grunn til å forvente at noen få individer som har avgitt ekstreme svar kan trekke gjennomsnittet opp eller ned, derfor presenterer vi også medianverdiene. Dette er en særlig viktig bemerkning for spørsmål hvor en betydelig andel av respondentene oppgir at de ikke anser varen eller tjenesten som en basisvare, og dermed ikke svarer på hvilke mengder av produktet de anser som rimelig å bruke.

Øvrige rekrutteringskriterier for respondentene var at de hadde hoved- eller delansvar for innkjøp innenfor området personlig hygiene, at de var del av et hushold med lav eller middels inntekt (definert som opptil 400 000 SEK for én-personshushold og opptil 800 000 SEK for to-personshushold) og at familiemedlemmene var friske og uten funksjonsnedsettelse som kan innebære ekstra utgifter (Konsumentverket, 2020:5).

---

¹ <https://www.konsumentverket.se/om-konsumentverket/var-verksamhet/privatekonomi/kostnadsberakningar/>

Tabell 3: Utvalg i Konsumentverkets undersøkelse (Konsumentverket, 2020:5).

Respondenter	Målkategori	Antall svar
Foreldre til barn:	Barn 0 år	186
	Barn 1-3 år	300
	Barn 4-10 år	200
	Jenter 11-17 år	200
	Gutter 11-17 år	200
Voksne	Kvinner 18-60 år	200
	Kvinner 61-65 år	200
	Menn 18-60 år	200
	Menn 61-75	200
Totalt		1886

Respondentene ble bedt om å ta utgangspunkt i følgende forutsetninger da de besvarte undersøkelsen:

«Når det gjelder basbehov, vill vi att du ska utgå från att hushållet ska kunna leva på en rimlig nivå. Det innebär inte någon lyxkonsumtion men heller inte någon miniminivå.»

När det gäller basbehov av artiklar för personlig hygien som exempelvis tvål, hårschampo, tandkräm osv. köps det vanligtvis in för gemensam användning i hushållet. Försök ändå att uppskatta ungefärlig mängd som åtgår per individ.» (Konsumentverket, 2020:6).

Resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse representerer veldig konkrete innspill til vurderingen av innholdet i budsjettposten «Personlig pleie». Det er stilt spørsmål om behovet for mange av varene og tjenestene som inkludert i det norske referansebudsjettet. Det finnes ingen tilsvarende norske data og siden det ikke er grunn til å anta at det er store forskjeller i nordmenn og svenskers syn når det gjelder hva som utgjør basisbehov innenfor dette forbruksområdet bruker vi disse dataene som grunnlag i denne oppdateringen. Mer konkret, bruker vi resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse aktivt i våre vurderinger av innholdet i budsjettposten «Personlig pleie» i det norske referansebudsjettet, både når det gjelder hva som er inkludert, for hvem og hvilke mengder som er lagt til grunn.

1.3.5. Felleseuropeisk metode for utvikling av referansebudsjett

Referansebudsjett er anerkjent som et viktig verktøy som kan hjelpe myndigheter med å utvikle velferdssystemer som sikrer effektiv og tilstrekkelig inntektsstøtte til de av innbyggerne som trenger det. I 2013 foreslo EU-kommisjonen at referansebudsjett skulle

brukes for å identifisere støttenivåer i medlemslandene og til å fasilitere Kommisjonens arbeid med å overvåke disse nivåene og hvorvidt de var tilstrekkelige (European Commission, 2013). Den største utfordringen med dette var imidlertid at referansebudsjettene som eksisterte i de ulike medlemslandene var utviklet uavhengig av hverandre, at de var basert på ulike metoder og operasjonaliserte ulike levekårs- og forbruksnivåer. Dette innebærer at de ikke er direkte sammenlignbare (Goedemé, 2020; Storms et al., 2014). EU-kommisjonen finansierte derfor et pilotprosjekt som hadde mål om å utvikle sammenlignbare referansebudsjett i Europa. Pilotprosjektet var begrenset til å identifisere kostnader for varekurven mat og drikke i 26 hovedsteder i Europa, i tillegg til kostnadene forbundet med tilstrekkelig bolig, helse(tjenester) og personlig pleie for et mindre utvalg av Europeiske hovedsteder (Goedemé, 2020; Goedemé et al., 2015).

Levestandarden som disse sammenlignbare referansebudsjettene søker å identifisere kostnadene for er definert som følger:

«For this pilot project, we defined the targeted living standard as the minimum financial resources required to participate adequately in society. Adequate social participation is further defined as the ability of people to adequately take and make the various social roles one should be able to take as a member of a particular society» (Goedemé et al., 2015:24).

«...we look for the minimum required disposable household income, taking account of subsidised goods and services that are provided free or at reduced prices» (Goedemé et al., 2015:26)

Beregningene ble gjort med utgangspunkt i tre såkalte modellfamilier: 1) en enpersonshusholdning (kvinne/mann ca. 40 år), 2) en enslig forsørger (ca. 40 år) med to barn (gutt ca. 10 år og jente ca. 14 år), og 3) et par (ca. 40 år) med to barn (gutt ca. 10 år og jente ca. 14 år). Videre ble det forutsatt at alle husholdningsmedlemmene har god helse, at de er godt informerte, har den nødvendige kompetansen til å ta fornuftige beslutninger og til å handle økonomisk. Videre er budsjettene ment å kunne fungere som langtidsbudsjetter, så det er lagt inn rom til noe sparing for å kunne skifte ut varer når de er utslitt eller ødelagt. Dette innebærer at budsjettene ikke dekker etableringskostnader (Goedemé et al., 2015:27).

Den felleseuropeiske metoden kan karakteriseres som en ekspertmodell da beslutningene om hva som skal inkluderes i stor grad er basert på identifiserte rettigheter, tilgjengelige offentlige retningslinjer, ekspertinformasjon og ekspertkunnskap. I tillegg til dette ble det gjennomført tre uavhengige fokusgrupper i hvert deltakerland (Goedemé et al., 2015:38-63). I tilfellet personlig pleie var det ifølge Goedemé og kollegaer (2015:171-188) få tilgjengelige retningslinjer, reguleringer, vitenskapelig dokumentasjon og data, og listene med produkter, mengder og levetid er derfor i stor grad preget av hva som oppfattes som konvensjonelt for dette forbruksområdet. Til tross for dette var det lite uenighet om de foreslåtte listene, og det ble det gjort få lokale endringer. Selv om det også har sine baksider kan det, ifølge Goedemé og kollegaer (2015:183-184), være verdt å også benytte data om faktisk forbruk av varer og tjenester knyttet til personlig pleie for å bestemme hva som skal inkluderes i denne budsjettposten, dersom slik informasjon er tilgjengelig.

Vi bruker anbefalingene fra det felleseuropeiske prosjektet som en kontroll for våre vurderinger av innholdet i budsjettposten «Personlig pleie» i det norske referansebudsjettet, både når det gjelder hva som er inkludert for hvem og hvilke mengder som er lagt til grunn.

1.3 Forbehold

Vi jobber fortløpende med oppdateringer av ulike poster i referansebudsjettet. Dermed tar vi forbeholdt om at vurderingene som er gjort i denne rapporten med tanke på hvilke varer og tjenester som er inkludert i hvilke mengder o.l. kan oppdateres uten at vi oppdaterer denne rapporten. Dermed kan varene, tjenestene og mengdene som er inkludert for de ulike alders- og kjønnsgruppene i referansebudsjettet avvike fra det som er presentert her.

Selv om man kan være uenig i enkelte vareutvalg eller -mengder er det summen av produkter og tjenester som utgjør referansebudsjettet. For å kunne lage presise mål for hver post i referansebudsjettet må disse konkretisere på et høyt detaljnivå. Vi presenterer f.eks. beregninger for hvilke mengder i gram eller milliliter av varer som er beregnet per år, og antall besøk hos tannlege, lege og frisør. Disse tallene og beregningene må ikke tolkes som en normativ standard. Vi mener ikke at man *skal* eller *bør* bruke nøyaktig disse varene eller tjenestene i de mengdene som er presentert i rapporten for å leve på et akseptabelt nivå, men vi vil sannsynliggjøre at det er mulig å leve på et akseptabelt nivå for den totalsummen som disse varene og tjenesten innebærer. Dermed er det viktig å understøtte at vi erkjenner at ulike mennesker har ulike behov og at disse ikke nødvendigvis gjenspeiles i beregningene for hver enkelt vare eller tjeneste som er inkludert i beregningene for forbruksområdet «Personlig pleie».

2. Innkjøpspraksiser

I tillegg til å diskutere behov i forbindelse med personlig pleie var innkjøpspraksiser et sentralt tema i fokusgruppediskusjonene. Ulike typer utsalgssteder ble diskutert, og det var enighet i fokusgruppene om at det å ha anledning til å handle produkter og utstyr som benyttes for personlig pleie fra ulike tilbydere lå innenfor en forståelse av et akseptabelt forbruksnivå. Det var litt uenighet om hvilke produkter som burde kunne kjøpes hvor, men både lavprisbutikk, dagligvarebutikk, apotek, parfymeri og klesbutikker som H&M og Cubus ble anerkjent som aktuelle utsalgssteder for prismåling av varene i budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet. Siden meningene om aktuelle utsalgssteder i stor grad var knyttet til aktuelle varegrupper presenteres disse diskusjonene i mer detalj i rapportens kapittel 3 i forbindelse med evaluering av de ulike varene og tjenestene.

Det var noe diskusjon i fokusgruppene om hvorvidt det kunne legges til grunn at produkter og utstyr til personlig pleie kunne handles inn ved hjelp av netthandel, på tax-free eller i Sverige. Flere trakk frem at dette var utsalgssteder de selv benyttet seg av, og at det kunne være mye penger å spare på å handle disse stedene:

I: Vi har et stort og komplisert og langstrakt land. Vi skal lage en budsjettpost på personlig pleie for nordmenn. Hvor er det på en måte rimelig at vi går og kjøper de fleste produktene?

08: Apotek og dagligvarebutikk. Jeg tenker apotek også, det bør jo finnes i enhver kommune, det gjør det vel også, kanskje.

09: Strømstad. (LATTER) Nei, men jeg ... det var ikke ment som en spøk.

04: Sverige er generelt billigere.

09: Altså, jeg snakker av erfaring ...

03: Hvis du bor i Finnmark, så er det litt langt, da.

04: Ja, de kjører over til Finland, de.

08: Ja, men det er jo netthandel også, da. Og det er jo uavhengig av hvor man bor, heldigvis.

02: Ikke minst.

I: Er det akseptabelt å bruke netthandel på den type produkter?

08: Ja, det kan jo være rett og slett fornuftig.

04: Hvis du vet hva du skal ha, så er det ikke noe problem med det.

08: Kan jo være rimeligere og ...

03: Det kan ikke forventes, synes jeg.

I: Hva sa du?

03: Jeg synes ikke man kan forvente det, men.

I: Du synes ikke det?

03: Ikke forvente at man skal bruke netthandel ... i dag synes jeg ikke at man kan forvente det, hvis man er en eldre person, for eksempel.

04: Nei, nei. Det er jo ikke alle som føler seg komfortable med netthandel.

02: Det vil finnes unntak.

05: Men jeg tenker at de som bruker netthandel til den type produkter, er de som er ute etter noe spesifikt, noe som ... kanskje litt sånn ekstra.

01: Ja, ikke hvis du bor i grisgrendte strøk, da. Da er det kanskje fordi det er convenient, eller ...

...

I: Ja, jeg ser den. Men her går vi litt sånn inn i netthandel ... kan jo egentlig være et alternativ ift referansebudsjettet, men så ser jeg noen liksom reagerer på det, da. Er det alder?

01: Nei, jeg synes det går litt på ... med etikk, at man bør tenke litt på lokalsamfunnet. Det er ingen som tjener på at du handler på nettet i lokalsamfunnet.

02: Mister arbeidsplasser og ...

01: Satt det på spissen, så dør jo [samfunnet??] da

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

05: Men jeg tenker, når vi skal sette det opp i den her, så tenker jeg ... det er mange som sier at de kjøper ting på taxfree eller sånn og sånn ...

03: Ja, en må jo ha råd til å reise ...

05: ... det ... eksakt, det er det jeg tenker òg. Det er ikke inne i det budsjettet, kanskje, at du skal reise og kjøpe ting på taxfree-en. Så ...

I: Men netthandel kan vel ligge inne [der??]

05: Netthandel kan ligge innenfor.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Selv om netthandel, tax-free og butikker i Sverige er utsalgssteder som en del kan benytte seg av er det ikke nødvendigvis utsalgssteder som skal benyttes for prismålinger i referansebudsjettet. Som flere av deltakerne i fokusgruppene har nevnt så er det viktig at butikkene er tilgjengelig for flest mulig, og at de er tilgjengelig for dem som lever i tråd med det angitte forbruksnivået.

3. Vurdering av innholdet i budsjettpostene

3.1 Varer

3.1.1. Sjampo og såper

3.1.1.1. Sjampo

Mengden sjampo i referansebudsjettet, som illustrert i Tabell 4, er lik for nesten alle kjønn- og aldersgrupper, og ligger på 5 flasker (à 250 ml.) i året for alle utenom barn i aldersgruppen 0-1 år hvor det ikke ligger noe sjampo inne, og for barn i aldersgruppen 1-2 år hvor det ligger 3 flasker sjampo inne.

Tabell 4: Sjampo i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall (pr. år)	0	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250
Bruktid (år)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Basert på diskusjonene i fokusgruppene er det ingen tvil om at sjampo har en naturlig plass i referansebudsjettet. Det var litt diskusjoner i fokusgruppene om hvor en skal legge til grunn at en handler sjampo, og noen deltakere mente at sjampo burde kunne kjøpes hos frisør eller en annen spesialforretning, mens majoriteten av deltakerne mente at sjampo kunne kjøpes i dagligvareforretning. Flere trakk frem at det er store variasjoner når det gjelder behov for sjampo, basert på mengde hår og hårtype, og at det er betydelige variasjoner når det gjelder hvor ofte en vasker håret. Det finnes mange råd om hvordan en bør, og ikke bør, vaske håret sitt, noe som også kom frem i diskusjonene i fokusgruppeintervjuene. Flere mener imidlertid at det holder å vaske håret to til tre ganger i uken (Blix, 2015; Leirvåg, 2019). Det er ikke nødvendig med store mengder sjampo per hårvask. I prissippet holder det med 3 ml., tilsvarende en teskje (Bremmer et al., 2002, i Goedemè et al., 2015).

Det var ingen i den validerende runden av fokusgruppeintervjuene som reagerte på mengden sjampo som var foreslått i referansebudsjettet. Utover denne avsjekken med deltakerne i fokusgruppene har vi lite oppdatert informasjon om hvor mye sjampo nordmenn mener det er rimelig at en bruker i løpet av et år. Som vist i Tabell 5 er det relativt stor spredning når det gjelder hvor mye sjampo svenske respondenter mener er nødvendig for å dekke et basisbehov. Medianen ligger mellom 4 flasker sjampo (à 250 ml.) for barn i alderen 1-10 år og kvinner og menn i alderen 61-75 år og 8 flasker for jenter i alderen 11-17 år. For voksne kvinner innebærer mengden på 6 flasker i året at en bruker ca. 125 ml. Sjampo i måneden. Til sammenligning ligger anbefalingene i det felleseuropeiske referansebudsjettet på 40 ml. sjampo i måneden per person (Goedemè et al., 2015:178). Dette tilsvarer 480 ml. i året (ca. 2,5 flasker sjampo).

Tabell 5: Sjampo (250 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75				
Gj.snitt	-	5,2	5	6,4	8,9	7,6	7,3	5,2	4,8			
Median	-	4	4	5	8	5	6	4	4			
N	-	300	200	200	200	200	200	200	200	200	200	

Vurdering:

Sjampo har en naturlig plass i referansebudsjettet, og er en vare som ble oppfattet som grunnleggende (for de som har hår) av alle deltakerne i fokusgruppene. Deltakerne i fokusgruppene reagerte ikke på mengdene av sjampo som var lagt inn i referansebudsjettet, men basert på resultatene fra Konsumentverkets undersøkelser vil vi gjøre noen justeringer i mengdene for de ulike gruppene i referansebudsjettet. Antallet sjampoflasker reduseres for barn i aldersgruppene fra 3 - 9 år. Mengden beholdes for de resterende gruppene. Basert på at en bruker 3 ml. per vask vil en sjampoflaske holde til ca. 83 vask, så de tilmålte 5 flaskene for ungdom og voksne vil holde til ca. 416 vask. Dette er betydelig mer enn 2-3 ganger i uken, så de foreslåtte mengdene gir et betydelig rom for å øke vaskehyppighet og/eller mengde per vask.

Tabell 6: Sjampo i referansebudsjettet fra 2021, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall (pr. år)	0	3	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250
Brukstid (år)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.1.2. Balsam

Mengden balsam i referansebudsjettet er relativt lik som mengden sjampo, bortsett fra at det ikke er lagt inn balsam for de yngste aldersgruppene (0-3 år). For de andre aldersgruppene ligger det inne 5 flasker (à 250 ml.) i året.

Tabell 7: Hårbalsam i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	0	0	0	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	250	250	250	250	250	250	250	250	250
Brukstid	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Det var delte meninger i fokusgruppene om behovet for balsam, og flere argumenterte for at dette ikke er nødvendig for personer med kort hår.

I: Forresten, jeg glemte det i stad ... balsam. Bruker vi det?

04: Nei.

I: Bruker du det?

03: Nei.

02: Nei, ikke så mye

05: Sånn dameting, eller?

04: Trenger ikke det når du har kort hår.

02: Brukte det da jeg var yngre, men ...

04: Blir ikke så mye knuter.

05: Hva sa du?

02: Jeg brukte det da jeg var yngre og hadde mer hår.

05: Ja. Blitt mindre og mindre hår?

02: Ja.

04: Jeg bruker det på barna mine, da. Jeg har jo to jenter, på seks og åtte år, og de bruker det [??] så har det jo, men jeg bruker det ikke.

I: Ja, ligger det i det at dere foreslår at balsam går ut for menn?

02: Nei, guttene mine bruker det.

Int: Gutta dine, ja?

02: Ja.

I: Men voksne menn skal ikke ha balsam.

02: Kommer an på hvor korthåret de er. Det er jo igjen det der med klipp og style, og hvordan du ... jeg går til frisøren min én gang i måneden eller noe sånn, så ...

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

I: Men dere gutta. Sjampo bruker dere jo helt klart. Balsam?

07: Nei.

03: Kan jeg ikke huske sist var oppi håret mitt.

I: Sier du det, ja. Mener dere nå å si at hårbalsamen skal bort dit, da?

03: Den hører hvert fall med

07: Nei, altså ...

03: Nei, men ikke nødvendigvis.

01: Sikkert noen som bruker det, men det er ikke veldig vanlig.

07: Altså, jeg bruker verken sjampo eller balsam, men har du litt ... har du hår, så tenker jeg vel at du som herre også bruker balsam. Hvert fall hvis du har litt lengde ... kommer an på lengden på håret.

05: Ja, ikke sant. Hvis du har langt hår så bruker du balsam uansett kjønn, men hvis du har kort hår, så bruker du ikke balsam, også uansett kjønn, vil jeg si. Jeg brukte i hvert fall ikke balsam når jeg hadde kort hår, for det var ikke noe poeng i ... det er bare for å klare å gre det, spør du meg.

I: Så det er lengden på håret, da, som..

05: Ja, jeg vil si det.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Flere frisører og nettsteder som selger hårprodukter sier at en kun trenger balsam i hårets lengde eller i tuppene, men at det kan være vel så bra for de som har kort hår som for de som har langt hår da balsam kan bidra til å beskytte håret (se for eksempel Barbershop.no, 2021). Dette tyder på at det kan være behov for mindre mengder balsam sammenlignet med sjampo i referansebudsjettet, men at det ikke er kun hårlengde som avgjør hvorvidt en trenger balsam eller ikke. Hårlengde spiller inn på hvilke mengder en trenger, men også de med kort hår kan ha et behov for balsam.

Det finnes ikke noe tilgjengelig informasjon om hvor mange som har langt, kort eller ikke noe hår, så i vurderingen av hvilke mengder som skal inngå i referansebudsjettet lener vi oss også på resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse, som er presentert i Tabell 8. Som for sjampo er det en viss spredning i hvilke mengde respondentene i Konsumentverkets undersøkelse mener er nødvendig, og medianen strekker seg fra 3 flasker i året for kvinner og menn i alderen 61-75 år til 6 flasker i året for jenter i alderen 11-17 år. Balsam ligger ikke inne i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget (Goedemè et al., 2015).

Tabell 8: Hårbalsam (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner	
Gj.snitt	-	-	4,3	5,6	8,3	5,60	6,60	3,30	3,6
Median	-	-	3,5	4	6	4	5	3	3
N	-	-	200	200	200	200	200	200	200

Flere av deltakerne i den ene validerende fokusgruppen mente at det burde legges inn balsam for treåringer i budsjettet.

07: Men bruker treåringen balsam?

Int: Ja, altså ...

01: Mange bruker jo det på grunn av håret, at de er litt sånn [flokete], så det er lettere å gre.

03: Ja.

04: Ja, det blir veldig ... altså, masse knuter og sånn etter en dag i barnehagen, så det er jo helt umulig å få ut, omtrent, hvis ikke du ... eller det gjør veldig vondt.

05: Det bør nok være med. Balsam bør nok være med.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Vurdering:

Viktigheten av balsam var litt omdiskutert i fokusgruppene, og flere mente at det var lengden på håret som avgjorde hvorvidt dette var et nødvendig produkt. Det var imidlertid ikke noen som argumenterte for at balsam burde tas ut av budsjettet. Deltakerne i fokusgruppene reagerte ikke på mengdene av balsam som var lagt inn i referansebudsjettet, foruten at noen mente at balsam burde legges inn i budsjettet for treåringer. Basert på resultatene fra Konsumentverkets undersøkelser vil vi likevel gjøre noen justeringer i mengdene for de ulike gruppene i referansebudsjettet. I referansebudsjettet for 2020 var de beregnede mengdene balsam lik for alle aldersgrupper, foruten for barn under 4 år hvor det ikke var lagt inn noe balsam. Vi foreslår å differensiere litt mellom aldersgruppene, og vil redusere antallet til 4 flasker for barn mellom 4 og 9 år, for gutter 10-17, for menn over 18 år og for kvinner over 50 år. Videre foreslår beholde mengden for jenter 10 – 17 år og kvinner 18-49 år og å legge til 3 flasker for treåringene i referansebudsjettet. Utover dette reduseres balsam i referansebudsjettet også noe ved at forpakkingsstørrelsen som prismåles i 2021 er noe mindre enn den som tidligere lå inne i referansebudsjettet.

Tabell 9: Hårbalsam i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	0	0	3	4	4	4	5	4	5	4	4
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Brukstid	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.1.3. Såpe

Såpene som ligger inne i referansebudsjettet for 2020 er av den faste typen på ca. 125 gram per stykke. Fastsåpen varer lenge og er økonomisk i bruk, og kan brukes til håndvask og til kroppsvask i dusjen. Som vist i Tabell 10, ligger det inne 5 såpestykker i året for alle over 10 år, og noen færre for yngre barn.

Tabell 10: Såpe (fast i stykker) i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	2	3	3	4	4	5	5	5	5	5	5
Forpakkingsstørrelse (g)	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Såpe har en selvfølgelig plass i referansebudsjettet, noe som ble tydelig bekreftet i fokusgruppene hvor såpe ble trukket frem av mange som et av de mest grunnleggende produktene innenfor budsjettposten «personlig pleie»:

I: Hvilke nødvendige behov er det ... vi har vært litt inne på det, som skal dekkes innenfor personlig pleie?

02: Personlig pleie ...

03: I hvert fall tannkrem, er jo veldig viktig.

01: Ja, helt på [bunn??] med tannkrem og såpe.

03: Ja, tannkrem og såpe er de to viktigste tingene her.

I: Tannkrem på grunn av?

03: Ja, at tennene skal holde.

I: Ja. Helse?

03: Ja, og samme med såpe ... det er helse.

02: Tannkrem, såpe, et sted å vaske seg og kunne gjøre sitt fornødne uten å være til nabolagets spott og spe. Det er nok det viktigste for de fleste.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Det var imidlertid flere som savnet en differensiering mellom såpene i budsjettet:

07: Men på hygiene så savner jeg egentlig dusjsåpe, for du har på en måte såpe til hender, og så bruker du en annen såpe for å vaske deg.

02: Jeg tenker på umiddelbart, sånn såpe. Mange har vel kanskje forskjellig type såper, da. Hva du skal vaske ... er det ansiktet, er det intime områder, er det hår ...

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Folkehelseinstituttet (2017a) anbefaler milde flytende såper uten tilsatt parfyme eller konserveringsmidler, da såpestykker lett kan bli kontaminert ved bruk. Det foreligger imidlertid ikke noen anbefaling om å *ikke* bruke såpestykker ved ordinær håndhygiene.

Salget av fast såpe har, ifølge såpefabrikken Lilleborg, falt gradvis siden storhetstiden på 1980-tallet, og utgjorde i 2016 kun rundt 7 prosent av Lilleborgs salg av produkter til personlig vask (Barth-Heyerdahl, 2016). På den andre siden har såpestykker tilsynelatende fått en viss renessanse de senere årene da det har blitt populært innenfor noen forbrukersegmenter å lage egne såper og det betraktes som mer miljøvennlig å bruke fast såpe fremfor flytende såpe.

I Konsumentverkets undersøkelse (resultatene er vist i Tabell 11) er det kun spurt om basisbehovet for flytende såpe (200 ml.), og ikke fast såpe som er det som er inkludert i referansebudsjettet. Undersøkelsen skiller heller ikke mellom håndsåpe og dusjsåpe. Det er en viss spredning i hvilke mengder respondentene i Konsumentverkets undersøkelse mener er nødvendig, og medianen strekker seg fra 4 flasker på 200 ml. i året for barn mellom 1 og 3 år og for kvinner mellom 61 og 75 år, til 6 flasker på 200 ml. i året for kvinner og menn

mellom 18 og 60 år. I det felleseuropeiske budsjettforslaget er det lagt opp til et såpeforbruk på 200 ml. per person i måneden (Goedemè et al., 2015:178).

Tabell 11: Flytende såpe (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75				
Gj.snitt	-	6	5,9	5,7	6,5	7	6,9	6,1	5			
Median	-	4	5	5	5	6	6	5	4			
N	-	300	200	200	200	200	200	200	200	200		

Vurdering:

Såpe er et viktig produkt for å få tilfredsstillt helt grunnleggende behov for renslighet og god personlig hygiene. I fokusgruppene var det flere som uttrykte et ønske om mer differensiering av såpeutvalget i referansebudsjettet. Basert på denne tilbakemeldingen og anbefalingen fra FHI om å bruke flytende såpe vil vi erstatte de faste såpestykkene i referansebudsjettet med flytende såpe til henholdsvis håndvask og kroppsvask. Vi velger flytende håndsåpe fremfor skumsåpe fordi flytende såpe synes å være mer effektiv i å eliminere bakterier (Curtis & Cairncross, 2003; Dixon et al., 2017).

Håndvask: Det finnes lite informasjon om hvor mye flytende såpe en bruker, men det er sannsynlig at flytende såpe ikke er like drøy i bruk som såpestykker og at en dermed trenger større mengder flytende såpe enn fastsåpe for å dekke behovet for renslighet og god hygiene. Det legges ofte til grunn at en ved håndvask bruker 1 ml. såpe (f.eks. Jensen et al., 2017), og med en slik bruk vil en håndsåpe på 300 ml. holde til 300 vask. Vasker en hendene (hjemme) 7 ganger daglig² vil en beholder rekke i litt over seks uker. Basert på denne beregningen er vår vurdering å legge inn 9 beholdere håndsåpe (à 300 ml.) i året for voksne da det antas at disse er mer involvert enn barn i aktiviteter som fordrer hyppig håndvask, som tilberedning av mat og bleieskift. For barn over ett år er vår vurdering å legge inn litt over halvparten, altså fem beholdere håndsåpe (à 300 ml.) i året.

Tabell 12: Såpe (flytende håndsåpe) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	5	5	5	5	5	5	5	5	9	9	9		
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300		
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

Kroppsvask: Det er store variasjoner når det gjelder hvor ofte vi dusjer, og hvor mye såpe vi bruker. Flere eksperter viser til at det ikke er dokumentert noen klar sammenheng mellom hvor ofte man dusjer og forekomsten av infeksjoner, og en hudlege anbefaler at «man kan

² Dette antallet baserer seg på at mange timer tilbringes utenfor husholdet, på jobb, i barnehage eller på skole.

bruke mild såpe i armhulene og skrittet hver dag. På resten av kroppen kan man bruke såpe en eller to ganger i uken – alt etter om man har mer eller mindre sart hud» (Blix, 2013). Bruker en ca. tre ml. i snitt hver dag vil en beholder (à 250 ml.) vare i underkant av 12 uker, og en vil trenge i overkant av fire beholdere i året. Denne beregningen ligger noe lavere enn resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse, men det er grunn til å tro at beregningene i Konsumentverkets undersøkelse omfatter både dusj- og håndsåpe. Basert på disse beregningene er vår vurdering å legge inn fire beholdere (à 250 ml.) for barn over 10 år og voksne, og to beholdere for barn mellom ett og 9 år. Forskjellen mellom aldersgruppene kommer av at det legges til grunn at de eldre barna og de voksne har et fysisk aktivitetsnivå, og en svetteproduksjon, som medfører behov for å vaske seg med såpe hyppigere enn det små barn har behov for.

Tabell 13: Såpe (flytende dusjsåpe) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	2	2	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Totalt sett betyr dette at voksne i referansebudsjettet vil ha tilgjengelig et månedlig såpeforbruk, inkludert både hånd- og kroppsvask, tilsvarende ca. 308 ml. i måneden. Dette er betydelig mer enn anbefalingene i det europeiske referansebudsjettprosjektet hvor det er lagt opp til et såpeforbruk på 200 ml. i måneden (Goedemè et al., 2015:178).

3.1.2. Kremer og parfyme

3.1.2.1. Godluk

I dagens referansebudsjett inngår eau de toilette (illustrert i Tabell 14) for kvinner i aldersgruppene: 50+, 18-50 år, 14-17 år og 10-13 år. Størrelsen som måles er 30 ml. Det antas at det kjøpes 2 enheter i året. Unntaket er jenter 10-13 år som har et forbruk på én enhet i året. For gutter (14-17 år) og menn (18 år+) inngår etterbarberingsvann med henholdsvis 4 enheter på 100 ml. i året for menn og 2 enheter på 100 ml. i året for gutter.

Tabell 14: Eau de toilette / etterbarberingsvann i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	1	2	2	4	2	2		
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	-	30	100	30	100	30	30		
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1		

Det var en enighet i fokusgruppene om at en form for godluk, spesielt for kvinner, bør være inkludert i referansebudsjettet. Selv om noen pekte på at dette var en form for luksusvare

som en fint kan klare seg uten, ble det også fremhevet at det er relativt vanlig å ha denne typen produkter:

08: Men det er jo luksusartikkel. Sånn ...

01: Ja, egentlig.

08: Ja. Rett og slett. Det er kun ... det har jo ingenting med pleie å gjøre, egentlig. Altså, det ligger jo inn under, det skjønner jeg, men man gjør det jo fordi det ... altså, det er jo en luksus man ikke trenger.

02: Jeg ville kalt det alminnelig å bruke en eller annen slags form for parfyme eller annen type deodorant. Det finnes jo både i dagligvarebutikker, så det er liksom ... de fineste parfymier. Alt etter smak og preferanse.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Det ble også argumentert for at mange menn bruker vel så mye godlukt som kvinner, og selv om flere tolket etterbarberingsvann som en form for godlukt var de ikke nødvendigvis fornøyde med det som alternativ. Det var delte meninger om hvilken type godlukt, eau de toilette, eau de parfum eller ren parfyme som skulle legges til grunn i referansebudsjettet:

07: Og menn bruker ikke parfyme eller sånne ting, står bare på damer. Eau de toilette, hvorfor ikke eau de parfum?

05: Ja, er det ikke det dere mener med etterbarberingsvann? At det er parfymen til menn, på en måte.

I: Ja, ja. Men det er eget etterbarberingsvann, er det ikke det?

05: Jo. Aftershave.

07: Jeg er veldig sånn imot den der eau de toilette, altså.

05: Er du det?

07: Ja. Fordi, altså ... alle bør kunne unne seg en parfyme. Det bør være sånn der standard, at alle skal kunne ha en parfyme. Eau de toilette, det kjøper du for 10 euro i utlandet. Lukter sånn ... ja. Jeg mener vi bør ha parfyme.

(utdrag fra fokusgruppe 3)

I: ... mer med parfyme, så må vi bestemme oss om det skal være parfyme eller eau de toilette. Vi bestemmer ikke det her og nå, men dere har kommet med synspunkter ...

04: Det er 250, bare ... ja ...

I: Hva sa du?

04: Det koster cirka 200, 250, bare, ekstra å ha sånn parfyme i stedet for eau de toilette, så det er ...

06: Jo, men det gjør jo at budsjettet ditt blir høyere, hvis du skal bruke 200 kroner..

04: Ja. Mm.

05: I et referansebudsjett ...

07: Ja. Men i et sånn referansebudsjett, så tenker jeg at da burde man legge seg på eau de toilette, da.

05: Helt klart.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Videre var det flere av fokusgruppedeltakerne som var uenig i at denne typen produkter kunne kjøpes i dagligvareforretning, slik dagens budsjett legger opp til:

02: Jeg har aftershave og eau de toilette, og kunne aldri noensinne i hele mitt liv finne på å [kjøpe??] dette på Rema, Kiwi, Coop eller noe.

I: Nei, du kunne ikke det?

02: Nei.

04: Det ville jeg ikke [engang??]

02: Nei. Det ...

(utdrag fra fokusgruppe 3)

Flere argumenterte for at dette var produkter som en gjerne kjøper på taxfree for å spare penger, men at dette ikke kan legges til grunn for referansebudsjettet siden slike reiser fordrer et enda høyere forbruk.

Når det gjelder mengder er det tydelig ut fra diskusjonen i fokusgruppene at mengde henger sammen med produkttype, altså om det er snakk om eau de toilette, eau de perfume eller parfyme, hvorav førstnevnte har en mildere duft enn sistnevnte. I følge vita.no (2021) har dufter og parfymen «ulik styrke og varighet avhengig av mengden duftoljer den inneholder. Parfume er den parfymevarianten som varer lengst, og inneholder som regel mellom 15-30% duftoljer. Deretter følger Eau de perfume (EdP) med ca. 10-20% duftoljer. Eau de toilette (EdT) inneholder rundt 4-10% duftoljer, og Eau de Cologne (EdC) rundt 2-5%.»

I Konsumentverkets undersøkelse ble respondentene spurt om hva de syntes utgjorde et basisbehov når det gjaldt eau de toilette, for eksempel 50 ml. av merket Hugo Boss. Mange av respondentene mente at dette ikke var et basisbehov. For eksempel mente henholdsvis 60% og 61% av de spurte at dette ikke utgjorde et basisbehov for kvinner eller menn i alderen 61-75 år, mens henholdsvis 53% og 41% mente at det ikke var et basisbehov for kvinner og menn i aldersgruppen 18-60 år. For gutter og jenter i alderen 11-17 år mente henholdsvis 43% og 53% at eau de toilette ikke utgjorde et basisbehov. Det felleseuropeiske budsjettforslaget inkluderer én parfyme i året (Goedemè et al., 2015:179).

Tabell 15: Eau de toilette (f. eks. Hugo Boss 50 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Kvinner		Menn		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner	
Gj.snitt	-	-	-	2,2	2,7	2,2	1,6	2,2	1,4
Median	-	-	-	2	2	2	1	1	1
N	-	-	-	200	200	200	200	200	200

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å beholde eau de toilette for jenter og kvinner i referansebudsjettet, men å erstatte etterbarberingsvann med eau de toilette for gutter og menn. Vi velger også å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen som selges i parfymeri fremfor produkter som selges i kles- og kosmetikkforretning eller dagligvare. Basert på resultatene fra undersøkelsen til Konsumentverket velger vi å redusere mengden eau de toilette i referansebudsjettet, siden veldig mange anså dette som en mindre viktig vare som en ikke trenger å ha mye av. Som vist i Tabell 16 legger vi inn én eau de toilette i året for gutter/menn og jenter/kvinner i aldersgruppene fra 14 år, mens det for gutter og jenter i aldersgruppen 10-13 legges inn én eau de toilette fordelt på to år.

Tabell 16: Eau de toilette i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	30	30	30	30	30	30	30	30	
Brukstid	-	-	-	-	-	2	2	1	1	1	1	1	1	

3.1.2.2. Bodylotion og hudkrem

Både hudkrem og bodylotion inngår i dagens referansebudsjett. Som illustrert i Tabell 17 og Tabell 18 ligger hudkrem/ansiktskrem inne for alle aldersgrupper, mens bodylotion ligger inne for alle som er 10 år eller eldre. Mengden bodylotion er likt fordelt mellom kjønnene, men ulikt fordelt mellom aldersgruppene, mens mengden hudkrem / ansiktskrem er lavere for gutter og menn enn for jenter og kvinner.

Tabell 17: Bodylotion i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	2	2	3	3	4	4	4	4	
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	250	250	250	250	250	250	250	250	
Brukstid	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	

Tabell 18: Hudkrem / ansiktskrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	1	2	2	2	2	1	3	2	4	2	4	4		
Forpakkingsstørrelse (g)	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75		
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

Spørsmålet om hvorvidt det er en kjønnsforskjell av betydning ble diskutert i flere av fokusgruppene:

09: ... så det er jo noe som får oss til å føle oss vel og ... vel for menn ... å kunne pynte seg litt, hvis man går på byen, for eksempel, at man pynter seg litt fordi at da får andre mer positiv oppfatning av deg selv, og det gir et bedre selvbilde. Men samtidig så er det jo slik at når kosmetikk ... jeg er veldig nysgjerrig på, tenker du på [...] standard fuktighetskrem, helt standard fuktighetskrem, går det på kosmetikk?

03: Ja.

09: ... fordi at det er noe som på en måte hele ... altså, et par og en familie kan bruke. Nå tenker jeg på en stor tube med sånn Vaseline Intensive ... hvert fall vi som bor i Norge, vi har tørr luft, ikke sant, og det er jo noe som på en måte de fleste trenger, med mindre de har veldig fuktig og god hud ... så er jo det ... som ikke er sånn kjønnsrelatert, det kan barn og unge og voksne ...

02: Jeg er enig i at et barskt klima vil kreve det samme av både en mann og en kvinne, det vil det, for, ja ... har man ikke brukbar hudkrem av ett eller annet slag å bruke om vinteren, så ender man som regel opp med sår et sted. Man gjør det.

03: Men vi snakker vel om sånn snitt for befolkningen, for sånn ... for kjønnene ... og der er det jo kjempeforskjell på en gjennomsnittlig kvinne og en gjennomsnittlig mann. Det er jo ikke noe tvil om det. Hvis man sier noe annet, så ... lyver man eller, ser ikke verden, holdt jeg på å si. Hvis et kvinneselskap, for eksempel, da, som går [sånn] med bare kvinner, så vil jo nesten alle sminke seg. De skal pynte seg. En mann [i selskap] vil jo ikke gjøre det. Så det er jo forskjell.

08: Men ... ja, men betyr det at det skal være forskjellige budsjetter også?

01: Ja, for det er såpass mye dyrere, da. Vil jeg påstå.

03: Det er på en måte en del av det å liksom leve i samfunnet, da, at [man] liksom forventer at de skal ...

01: Det er ikke det jeg sier ... at menn ikke gjør det. Menn sminker seg jo, pynter seg jo, skjegg, som vi pratet om i stad ... [koste] også penger, det, men ... jeg tror ikke du er i nærheten engang, [om] hva ...

08: Nei. Sikkert ikke.

02: Det finnes sikkert menn som kan bruke tusenlapper, og det finnes sikkert kvinner som kan bruke tusenlapper, men hvis man skal tenke i et visst gjennomsnitt, da, altså et forbruk som man med rimelighet kan

forvente at personer i arbeid har tilgang til, som er hovedtråden i temaet vårt, så tror jeg vi må kunne si at de fleste som ligger på et gjennomsnittlig nivå ... mann, kvinne ... der vil det alltid være en viss forskjell.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

I: Ikke noe sånn after shave, krem?

02: Ansiktskrem, jo.

I: Mm. Etter å ha barbert deg?

02: Ja, vanlig ... ja, ansiktskrem, ja.

06: Mener du vanlig ansiktskrem eller sånn ...

02: Nei, ikke sånn ... eller, som er tilpasset ... ja ... ansiktskrem. Generelt.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Denne dialogen kan det tolkes dithen an kvinner og menn vil ha det samme behovet for kremer for å få dekket sine behov, spesielt i et land med et kaldt klima som Norge. Likevel er det flere som påpeker at kvinner nok typisk vil ha et høyere forbruk av kosmetikkprodukter eller produkter relatert til personlig pleie enn menn. Gitt at menn ofte barberer seg i ansiktet kan det tenkes at de kan ha like stort behov for ansiktskrem som kvinner.

Det var litt usikkerhet i en av de validerende fokusgruppene om hvilke kremer det var som faktisk lå inne, men de mente at både ansiktskrem og bodylotion burde ligge inne. Det ble også trukket frem at vi gjerne burde legge inn en håndkrem (fokusgruppe 3).

I referansebudsjettet er det lagt opp til at en handler inn både bodylotion og hudkrem i dagligvarebutikken. Dette får i hovedsak støtte i fokusgruppene:

Int: Kjøper dere hudkrem på enten Rema, Rimi, Coop ...

06: Ja.

Int: Ja

06: Jeg bruker Nivea. Den billigste, den blå. Kjøper den gjerne på innvandrerbbutikk. Fet og god krem.

05: Nei, men bodylotion kjøper jeg ikke på de stedene der, men det beror på at huden min er så tørr, så jeg føler at den blir nesten enda tørrere av å ha de der, for det er mye vann i de bodylotionene som er på de ... de billigere typene.

Int: Er det samstemthet blant kvinnene om det, eller er det ...

02: Jeg vil godt bruke en fra Rema. Det var en av dem som kom best ut i test [altså] bodylotion [her]

07: Sterilan eller?

02: På Rema eller Kiwi. Kiwi eller Coop..

Int: Jeg har jo en viss følelse av at dette stemmer liksom overhodet med hvordan dere selv handler, og så er dere helt tause.

06: Jeg kjøper alle de varene billigst mulig.

02: du ... ja, nettopp.

06: Ja.

07: Jeg kjøper bodylotion, hudkrem på taxfree-en. Og kanskje solkrem også på taxfree-en, og de andre i andre butikker enn Rema og Kiwi. Fordi de kan faktisk finnes billigere andre steder.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

I en test av hudkremer, utført av TV2 hjelper i deg i 2015, hvor både rimelige hudkremer kjøpt i dagligvarebutikken og dyrere hudkremer kjøpt i parfymeri ble testet, var det en av de rimelige kremene som kom best ut. Ifølge farmasøyten som har bidratt til testen har prisforskjellene mellom hudkremene veldig lite med innhold å gjøre, og kan heller forklares av «markedsføring, forskningsarbeid og kanskje en lekker innpakning» (Stava, 2015).

I Konsumentverkets undersøkelse er det kun spurt om hudlotion for både kropp og ansikt. Resultatene, som vist i Tabell 19, viser at respondentene mener at jenter og kvinner har behov for større mengder hudlotion enn gutter og menn. Majoriteten av de spurte mener at hudlotion er et basisbehov for alle kjønns- og aldersgrupper det er spurt om, men det er færre av dem som mener at det er et basisbehov for menn enn dem som mener at hudlotion er et basisbehov for kvinner. I tillegg til hudlotion er det spurt i Konsumentverkets undersøkelse om kvinners behov for en fetere hudkrem med karbamid, til bruk for eksempel på hender og føtter. Resultatene er vist i Tabell 20. De fleste respondentene anser denne typen hudkrem som en del av et basisbehov for gruppene det er spurt om. I det felleseuropeiske budsjettforslaget er det i utgangspunktet ikke lagt inn noen form for hudkrem, men i tilpasningene til de ulike lokale kontekstene valgte fire byer/land å inkludere håndkrem og/eller bodylotion for voksne. Det fremkommer ikke av rapporten hvilke mengder som ble lagt til (Goedemè et al., 2015:178).

Tabell 19: Hudlotion (400 ml.) for kropp og ansikt i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	11-17	18-60	18-60	18-60	61-75	61-75	61-75	61-75
Gj.snitt	-	-	2,5	2,4	4,3	2,9	3,5	2,7	3,6	2,7	3,6	3,6
Median	-	-	2	2	3	2	3	2	3	2	3	3
N	-	-	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200

Tabell 20: Hudkrem med karbamid (100 ml.) for hender og føtter i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	11-17	18-60	18-60	18-60	61-75	61-75	61-75	61-75
Gj.snitt	-	-						3,0				3,3
Median	-	-						2				3
N	-	-	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200

Vurdering:

Fokusgruppene gir støtte til at både bodylotion og hudkrem/ansiktskrem skal beholdes i referansebudsjettet. Det var ingen tydelige reaksjoner på mengdene som er lagt inn i budsjettet, men det var noe diskusjon om hvorvidt det skulle være forskjell på menn og kvinner. Resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse indikerer også at det er en kjønnsdimensjon inne når det kommer til hudkremer da respondentene konsekvent svarer at menn trenger mindre hudlotion enn kvinner. Vi velger derfor å opprettholde en viss kjønnsforskjell for hudkrem/ansiktskrem, mens det legges fortsatt ikke opp til en kjønnsforskjell for bodylotion. Basert på resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse vil vi gjøre noen små justeringer i mengdene og i fordelingen mellom bodylotion og hudkrem/ansiktskrem for noen av aldersgruppene. Den nye fordelingen er vist i Tabell 21 og Tabell 22. Hovedendringen er at det legges inn én bodylotion for aldersgruppene 1-9 år samtidig som mengden ansiktskrem reduseres til én i året for den samme gruppen. Mengden bodylotion reduseres noe for alle grupper fordi ny forpakkingsstørrelse på prismålt vare er 200 ml. fremfor 250 ml. tidligere. Vi fortsetter å prismåle disse varene i dagligvarebutikk.

Tabell 21: Bodylotion i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	-	1	1	1	1	2	2	3	3	4	4	4
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 22: Hudkrem / ansiktskrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	1	1	1	1	1	1	2	2	4	2	4	4
Forpakkingsstørrelse (g)	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.2.3. Deodorant

Som illustrert i Tabell 23 ligger deodorant inne i referansebudsjettet med samme mengde for alle fra de er 10 år, med 4 deodoranter i året. Deodorant er prismålt i dagligvarebutikk.

Tabell 23: Deodorant i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	4	4	4	4	4	4	4	4	
Forpåkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	50	50	50	50	50	50	50	50	
Brukstid	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	

De fleste deltakerne i fokusgruppene så deodorant som en naturlig del av referansebudsjettet, og det var ingen reaksjoner på mengdene som ligger inne allerede. Det diskusjonene om deodorant dreide seg rundt i fokusgruppene var hovedsakelig hvor denne kjøpes. Her var det litt delte meninger, noen kjøpte på lavprisbutikker som Normal, noen på dagligvarebutikk som Rema 1000 og noen på parfumeri:

04: Jeg har begynt å gå på Normal og kjøpe alt av sånne dusjsåper og sånt, jeg. De har svære flasker med Neutral-såpe som er mye billigere enn det der på Rema, for eksempel.

...

04: Kjøper deodoranter og alt sånt der. Kjempefint.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

01: Det samme gjelder deodorant, det er eneste ... det kjøper jeg heller ikke på Kiwi og sånt, men resten går fint å kjøpe på butikk. Ja.

05: Ja, jeg er vel litt det samme. Mye av det som det står Rema 1000 på, kjøper jeg egentlig der. Som bomullspinner og deodorant, hårsjampo, litt sånt ... men jeg kjøper jo ikke det billigste på Rema 1000 heller. Hvert fall ikke sjampo og balsam.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

De fleste i Konsumentverkets undersøkelse mente at deodorant var en del av basisbehovet for alle i aldersgruppene fra 11 til 75 år. Medianen var 5 deodoranter på 50 ml. i året for gutter/menn og jenter/kvinner i aldersgruppene 11 til 60 år og 4 deodoranter i året for menn og kvinner som er 61 til 75 år. De tilsvarende beregningene i det felleseuropeiske budsjettforslaget er 3 deodoranter per år for alle over 12 år (Goedemè et al., 2015:178).

Tabell 24: Deodorant (uparfymert 50 ml. roll on) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		Kvinner	
	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75				
Gj.snitt	-	-	-	6	6.6	6.6	5,9	5	4,4	
Median	-	-	-	5	5	5	5	4	4	
N	-	-	-	200	200	200	200	200	200	

Vurdering:

Basert på resultatene fra Konsumentverket velger vi å øke antallet deodoranter til 5 i året for jenter og gutter i aldersgruppen 14-17, for kvinner i aldersgruppen 18-49 og for menn 18 +. Det var litt delte meninger i fokusgruppene om hvor en handler deodorant, og vi velger å fortsette å prismåle deodorant i dagligvarebutikk fordi flertallet syntes at dette var greit, og det er verken det billigste eller det rimeligste alternativet som ble foreslått.

Tabell 25: Deodorant i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Menn		Kvinner		
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	4	4	5	5	5	5	4
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	50	50	50	50	50	50	50
Brukstid	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1

3.1.2.4. Solkrem

Solkrem ligger inne i referansebudsjettet med likt antall, det vil si én flaske på 200 ml. per år, for alle som er 14 år eller eldre. For barn under 14 år ligger det inne en halv flaske i året. Solkremen som ligger inne, har solfaktor 15 og er prismålt i apotek.

Tabell 26: Solkrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Menn		Kvinner		
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Forpakkingsstørrelse (ml.)	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Brukstid	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1

I fokusgruppene var det flere som reagerte både på hvor mye solkrem som lå inne og hvilken faktor denne solkremen har. Det ble argumentert for at barn trenger høyere solfaktor, og for at det burde ligge mer solkrem inne i referansebudsjettet for barn:

01: Solfaktor 15 på en baby? Du bruker vel 50? Og den er betraktelig dyrere enn 15. Tror jeg.

I: Synes det var en veldig god kommentar. Mm. Flott.

02: Tre ganger så dyr.

I: Den koster tre ganger så mye, ja?

06: Ja, den ...

05: Ja, den er dyrere, i hvert fall.

01: Det burde ...

I: Det er én i året, og så er det en halv en i året, da. Men det er klart det ...

...

01: Jeg tenker kanskje at du bruker opp en hel en, jeg, i løpet av en sommer.

02: Jeg tror vi brukte mer enn det, fordi at når de gikk i barnehagen, så var det en i barnehagen, og den var tom etter ... og så var det en i heimen til ... og én hadde hver sin ...

I: Så solkrem ... at vi har for lite solkrem. Nå skal jeg ikke ...

05: Ja, for det er jo ikke bare på sommeren du bruker det heller. Altså, det er jo i påske og sånne ting òg, når ... nå er det kanskje ikke sånn at man er på fjellet hvis man skal ha veldig sånn stram økonomi, men det er jo ikke

...

I: [Man] er kanskje flinkere til å smøre barn enn seg selv, da.

05: Ofte[st] [er] man det òg.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Ifølge Folkehelseinstituttet (FHI) (2017b) trengs rundt 45 ml. solkrem for å dekke en hel kropp. Det vil si at en flaske på 200 ml. vil dekke til ca. 4,5 innsmøringer. Bruker en bare halvparten av den anbefalte mengden, kan solbeskyttelsen, ifølge FHI reduseres med to tredjedeler. En bør, ifølge FHI, smøre seg minst annenhver time og oftere om en bader, svetter mye eller tørker av solkremen med et håndkle. I tillegg til å smøre seg inn ofte med nok solkrem og å smøre all hud som utsettes for sol anbefaler FHI å ta pauser fra solen når den er på sitt sterkeste (mellom kl. 12.00 og kl. 15.00) og å bruke klær som beskyttelse. I Norge er det anbefalt at en bruker solkrem med minst faktor 15, og ifølge FHI er tilleggsbeskyttelsen ved å bruke høy solfaktor ikke så stor (solkrem med faktor 15 beskytter mot 93 prosent av UV-strålene, faktor 30 beskytter mot 97 prosent) (Folkehelseinstituttet, 2017b). Når det gjelder små barn gjelder, ifølge RELIS, som gir produsentavhengig legemiddelinformasjon for helsepersonell, følgende:

For barn mellom 6-12 måneder og 3 år anbefales beskyttelse med uparfymert solkrem med fysisk solfilter og høy solfaktor (minst faktor 15). I tillegg bør barna beskyttes med tynne fargede klær, solhatt og solbriller. Spedbarn skal ikke utsettes for direkte sterkt sollys (RELIS, 2016).

Hvor ofte, og hvor mye, solkrem en trenger er selvsagt svært avhengig av hvor mye tid en tilbringer i solen og hvor sterk solen er. En gartner i Sør-Norge vil sannsynligvis trenge mer solkrem enn en kontomedarbeider i Nord-Norge. Videre vil barn trenger mindre solkrem enn voksne for å dekke kroppen, men kan likevel ha større behov for solkrem fordi de potensielt tilbringer mer tid ute (f.eks. i barnehagen). På den andre siden er det anbefalt å i størst mulig grad beskytte kroppen mot solen ved hjelp av klær.

Resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse, som er vist i Tabell 27 og Tabell 28, viser at respondentene har oppgitt et behov for én flaske hver av henholdsvis solkrem med faktor 30 og solkrem med faktor 50 for aldersgruppene hvor det er spurt om behov for begge typer. Barn mellom 1-3 år trenger, ifølge respondentene, 2 flasker solkrem med faktor 50 per år. Det er også verdt å merke seg at en stor andel av respondentene mente at solkrem ikke utgjorde et basisbehov for de over 10 år (fra 41% til 65 % avhengig av hvilken kjønns- og

aldersgruppe det var snakk om). Solkrem ligger inne i det felleseuropeiske budsjettforslaget med 250 ml. solkrem i året for voksne og 500 ml. i året for barn (gutt 10 år og jente 14 år) (Goedemè et al., 2015:155).

Tabell 27: Solkrem (200 ml.) spf. 30+ i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	-	-	-	1,5	1,7	1,4	1,3	1,3	1,2
Median	-	-	-	1	1	1	1	1	1
N	-	-	-	200	200	200	200	200	200

Tabell 28: Solkrem (200 ml.) spf. 50+ i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	-	2,3	1,7	1,5	1,7	1,4	1,3	1,3	1,2
Median	-	2	1	1	1	1	1	1	1
N	-	300	200	200	200	200	200	200	200

Vurdering:

Basert på en samlet vurdering av anbefalingene fra FHI, resultatene fra fokusgruppene og resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse vil vi øke mengden solkrem for alle aldersgrupper, foruten babyer under ett år, til 2 flasker i året. Dette tillater barn i barnehage å ha en solkrem i barnehagen, og vil gjøre det lettere for eldre barn og voksne å følge FHIs anbefalinger. Beregningen forutsetter at også andre måter å beskytte seg for solen benyttes, som å dekke seg til med tynne klær og å unngå solen midt på dagen. Basert på tilbakemeldingene fra fokusgruppene velger vi å prismåle en solkrem med faktor 30, og denne varen vil fortsatt prismåles i apotek.

Tabell 29: Solkrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Forpakkingsstørrelse (ml.)	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Brukstid	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.2.5. Tannkrem

Tannkrem har en naturlig plass i referansebudsjettet, og i referansebudsjettet ligger det inne 7 tuber på 75 ml. til alle over 5 år, og 4 tuber på 50 ml. for barn mellom 3 og 5 år. Tannkrem

ligger ikke inne for barn under 3 år. Dette er mest sannsynlig en glipp siden tannbørste ligger inne for denne aldersgruppen.

Tabell 30: Tannkrem i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	-	-	4	4	7	7	7	7	7	7	7	7
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	50	50	75	75	75	75	75	75	75	75
Brukstid	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

I fokusgruppene trekkes tannkrem frem som en selvfølgelighet, og gjerne som noe av det aller mest grunnleggende innenfor personlig pleie:

01: Tenker at hygieneartikler er noe av det siste man på en måte gir slipp på, kanskje, altså sånn ... hvis du ikke har [penger??] så ... tannkrem skal du ha, liksom. Du må dra den ganske langt før, da, før du slutter å bruke det. Da ... når du slutter å bruke det, så er det vel egentlig gata, da.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Hvilke tannkrem en bør bruke og hvor mye tannkrem en bruker er imidlertid ikke like klart. Ifølge helsedirektoratet og tannlegeforeningen bør tennene pusses to ganger daglig med fluortannkrem, og for voksne bør denne bør inneholde minst 0,15 % fluor (Helsedirektoratet, 2018, 2019; Tannlegeforeningen, 2019). Ifølge Glomma Tannklinikk (2021) er det imidlertid ikke nødvendig å dekke hele tannbørsten med tannkrem for å få full effekt. Ifølge Helsedirektoratet (2018) bør en begynne med en knapt synlig mengde (0,1 ml.) når barn er under ett år, øke til en mengde tilsvarende barnets lillefingernegl ved 1-årsalder og til en ertstor mengde (0,25 ml.) ved 3-årsalder. Fra 5-6 årsalder kan mengden økes ytterligere. Helsedirektoratet spesifiserer ikke hvor stor denne mengden er i milliliter, men antar en at mengden dobles fra ertstor kan vi anta bruk av 0,5 ml. for større barn og voksne. Med en slik bruk vil en tube på 75 ml. rekke i 75 dager og voksne vil trenge ca. 5 (4,86) tuber i året.

Medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse, som er vist i Tabell 31, ligger noe lavere enn mengdene som ligger inne i referansebudsjettet ettersom de varierer fra 4 tuber i året for barn mellom 1 og 3 år og 6 tuber i året for gutter 11-17 år og voksne. I det felleseuropeiske budsjettforslaget er det på sin side foreslått en mengde på 15 ml. per person per måned. Det tilsvarer ca. 2,5 tannkremtuber på 75 ml. i året (Goedemè et al., 2015:178).

Tabell 31: Tannkrem med fluor (75 ml. og 50 ml. for barn under 10 år), i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	-	5,2	5,8	6,4	6,9	7,3	7,4	7,4	6,6
Median	-	4	5	6	5	6	6	6	6
N	-	300	200	200	200	200	200	200	200

Vurdering:

Basert på beregningene på mengdene tannkrem som er anbefalt av helsedirektoratet og informasjon fra Konsumentverkets undersøkelse velger vi å redusere mengdene tannkrem i referansebudsjettet fra 7 tuber i året til 6 for alle som er 10 år eller eldre. Gitt bruk på 0,5 ml. per tannpuss og at en pusser tennene to ganger daglig vil 6 tuber holde i 450 dager. Vi beholder 4 tuber tannkrem for barn mellom 3 og 6 år siden tannkremtubene som prismåles er 50 ml. for disse aldersgruppene. Gitt bruk på 0,25 ml. per tannpuss og at en pusser tennene 2 ganger daglig vil 4 tuber på 50 ml. holde i 400 dager. Vi legger også inn to tuber tannkrem på 50 ml. for barn mellom 1 og 2 år. Gitt en bruk på 0,125 ml. pr tannpuss og at en pusser tennene 2 ganger daglig vil 2 tuber på 50 ml. holde i 400 dager. For barn 6 til 9 år legger vi til grunn alderstilpasset tannkrem som kommer i tuber på 50 ml. Gitt bruk på 0,5 ml. per tannpuss og at en pusser tennene to ganger daglig legges det inn 8 tuber i året som vil kunne holde i 400 dager. Vi har altså lagt inn rom for noe økt bruk og tar høyde for at det kan være vanskelig å benytte all tannkremen i tuben. Tannkremen som prismåles for voksne skal inneholde minst 0,15 % fluor.

Tabell 32: Tannkrem i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	2	4	4	8	6	6	6	6	6	6
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	50	50	50	50	75	75	75	75	75	75
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.2.6. Barnesalve

Barnesalve er inkludert i referansebudsjettet, som vist i Tabell 33, for barn mellom 0 og 3 år. Denne tabellen viser ikke oppdateringene som er gjort for de miste barna i forbindelse med oppdateringen av spedbarnsutstyr i referansebudsjettet (Skuland, 2021). Vi tar i denne oppdateringen utgangspunkt i vurderingene gjort av Skuland (2021) når vi vurderer innholdet av barnesalve for de eldre barna.

Tabell 33: Barnesalve (100 ml.) i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn (uten endringene for spedbarn)

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	12	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forpakkingsstørrelse (ml.)	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brukstid	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Produkter for små barn er generelt lite omtalt i fokusgruppeintervjuene gjennomført for personlig pleie i arbeidet med oppdatering av spedbarnsutstyr (Skuland, 2021) framkommer

det tydelig at barnesalve, forstått som en salve som inneholder sink, er noe som brukes og som har plass i referansebudsjettet, men at den bør kunne handles inn på apotek fremfor i dagligvarebutikk. En salve som nevnes av fokusgruppedeltakerne er «inotyol» som kommer i tuber på 30 gram og kan kjøpes på apotek.

Dette er også salven det er spurt om i Konsumentverkets undersøkelse. Resultatene fra denne viser at et klart flertall av respondentene mener at en slik salve inngår i et basisbehov for barn i de yngste aldersgruppene. 30 % av de spurte mente at en slik salve ikke utgjorde et basisbehov for barn mellom 1 og 4 år. Medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse er to salver per år for begge aldersgrupper. Produkter til små barn er ikke behandlet i det felleseuropeiske budsjettforslaget (Goedemè et al., 2015).

Tabell 34: Barnesalve (inotyol 30 g.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner
Gj.snitt	3,1	3,1	-	-	-	-	-	-
Median	2	2	-	-	-	-	-	-
N	186	300	-	-	-	-	-	-

Vurdering

Basert på tilbakemeldingene i fokusgruppene som ble gjennomført i forbindelse med oppdateringen av spedbarnsutstyr i referansebudsjettet (Skuland, 2021) og resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse, er vår vurdering at mengden barnesalve som ligger inne i referansebudsjettet er for høy. Vår vurdering er å redusere mengden salve, samtidig som vi legger til grunn at salven handles inn på apotek og at denne er drøye i bruk enn salven som lå inne i referansebudsjettet fra før. Vi legger til grunn to tuber i året for barn mellom ett og to år. Siden det er vanlig at barn slutter med bleie når de er mellom tre og fire år antar vi at behovet for barnesalve er mindre og legger til grunn et forbruk på én tube i året.

Tabell 35: Barnesalve (30 g.) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	12	2	1	-	-	-	-	-	-	-	
Forpakkingsstørrelse (g.)	100	30	30	-	-	-	-	-	-	-	
Brukstid	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	

3.1.2.7. Hårprodukter

Referansebudsjettet inkluderer per i dag kun sjampo og balsam som hårprodukter. Flere av respondentene i fokusgruppene antyder at flere hårprodukter burde inkluderes:

I: Jo, men nå kommer vi jo til sminke, altså den type ting, for menn, da. De har jo da etterbarberingsvann, og så har de deodorant. Så har vi bodylotion og ... hudkrem og solkrem. Ja ja, det er ikke så gærent. Eller?

05: Bruker dere noe annet?

04: Jeg har jo sånn der spesial-fuktighetskrem til ansiktet og sånn. Og så noe til å ha i håret.

05: Ja, håret, ja.

07: Ja, håret.

05: Det står det ingenting om her, nei.

04: Det står ikke her. Det står vel kanskje lenger ned, jeg vet ikke.

I: Nei. Nei.

04: Nei, det gjør ikke det.

07: Hårsjampo, hårbalsam.

04: Ja, noe sånn ...

05: Ja, men det burde være voks eller spray eller ...

04: ... voks eller spray eller ett eller annet ...

03: Gel.

04: ... gele, noe sånt noe.

07: Hårspray, ja.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

05: Mm. Men jeg synes at menn burde få med hårvoks eller ett eller annet.

I: Ja, og så er det hårvoks til menn.

01: Bør ikke kvinner òg ha hårprodukter?

05: Kanskje ...

07: Ja.

06: Jo. Noe. Ett eller annet.

07: Hårspray eller ...

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Respondentene trekker også fram at noen hårprodukter er mer vanlig for menn, som hårvoks, mens andre produkter som hårspray er mer vanlig for kvinner. Per i dag er det flere sminkeprodukter inkludert i referansebudsjettet enn for menn. Dette er også noe respondentene i fokusgruppene har kommentert på. Kommentarene dreier seg hovedsakelig om det at det flere hårprodukter bør inkluderes, og at dette bør inkluderes for menn.

I likhet med andre øvrige hårprodukter henger typen produkt og mengden man bruker sammen med hårlengde, -type og smak/preferanser. Siden hårvoks og hårspray er produktene respondentene oftest trekker fram er det disse produktene vi tar utgangspunkt i videre.

Det finnes lite informasjon om hvor mye hårvoks, eller hårspray man bruker. Flere moteblader, som KK tar opp temaer knyttet til valg av «riktig» hårprodukt og hvordan den skal påføres i håret (Eggen, 2017). I slike intervjuer er det flere som tar til orde for å ikke bruke for mye produkter i håret.

I Konsumentverkets undersøkelse fra 2020 er det spurt om gutter og menns behov for hårvoks. Antallet respondenter som ikke anser hårvoks som en basisvare utgjør 51 % når det spørres om behovet til gutter mellom 11 og 17 år, 66 % når det spørres om behovet til menn mellom 18 og 60 år og 92 % når det spørres om behovet til menn mellom 61 og 75 år. I likhet med andre skjønnhetsprodukter, er det et flertall som ikke anser hårvoks som en del av basisbehovet for menn. Medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse er to beholdere på 75 gram i året for gutter mellom 11 og 17 år og menn mellom 18 og 60 år, og én beholder i året for menn mellom 61- 75 år.

Tabell 36: Hårvoks (75 g) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75			
Gj.snitt	-	-	-	2,9	-	2,9	-	1,5	-
Median	-	-	-	2	-	2	-	1	-
N	-	-	-	200	-	200	-	200	-

For jenter og kvinner er det i Konsumentverkets undersøkelse spurt om behovet for hårmousse. Siden hårmousse (200 ml.) er et beslektet produkt med hårspray, presenterer vi her resultatene for dette produktet. For de mellom 11 og 17 år er det 78% som ikke anser hårmousse som en basisvare, den tilsvarende andelen for aldergruppene 18-60 år og 61-75 år er 75 % og 59 %. Her også ser vi at over halvparten av respondentene mener at hårmousse ikke utgjør en basisvare for kvinner. Medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse er to beholdere på 200 ml. for alle jenter/kvinner over 11 år.

Tabell 37: Hårmousse (200 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75			
Gj.snitt	-	-	-	-	2,7	-	2,8	-	2,2
Median	-	-	-	-	2	-	2	-	2
N	-	-	-	-	200	-	200	-	200

Vurdering

Basert på innspillene fra fokusgruppediskusjonene og Konsumentverkets undersøkelse er vår vurdering å inkludere hårmousse/spray for jenter og kvinner fra og med 10 år og hårvoks for gutter og menn fra om med 10 år i referansebudsjettet. Vi velger også å legge til grunn en av de rimeligere variantene av disse varene som selges i dagligvarebutikk. Siden disse produktene generelt ikke er ansett som veldig nødvendige varer, men heller noe som er fint å

ha, men som det ikke er anbefalt å bruke for mye av, er vår vurdering å legge inn én hårmousse/spray i året for jenter/kvinner over 10 år og én hårvoks for gutter/menn over 10 år i referansebudsjettet.

Tabell 38: Hårmousse/hårspray i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1		
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	-	200	-	200	-	200	200		
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1		

Tabell 39: Hårvoks i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-		
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	80	-	80	-	80	-	80		
Brukstid	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-		

3.1.3. Utstyr

3.1.3.1. Tannbørste

Tannbørste har en selvfølgelig plass i referansebudsjettet, noe som ble tydelig bekreftet i fokusgruppene hvor tannpleie og såpe ble trukket frem av mange som et av de mest grunnleggende produktene innenfor budsjettposten «personlig pleie» (se f.eks. utdrag ifm. såpe i del 3.1.1.3.). I dagens referansebudsjett er tannbørste selvsagt inkludert:

Tabell 40: Tannbørste i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
Forpakkingsstørrelse (stk)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

Tannbørste ble trukket fram som er svært viktig produkt i fokusgruppene, selv om den ikke ble så mye diskutert. Det var konsensus i alle fokusgruppene om at tannbørste hører hjemme i referansebudsjettet. Noen av respondentene trakk fram at tannbørste er noe de kjøper i dagligvarebutikk, mens andre tannpleieprodukter som tanntråd, tannpikere o.l. kjøpes på apotek.

I Konsumentverkets undersøkelse er det spurt om behovet for tannbørste for alle kjønns- og aldersgrupper, og det skilles mellom tannbørste for baby, barn og voksne. I gjennomsnitt er

det i underkant av 10 % av respondentene som mener at tannbørste ikke utgjør en basisvare. Andelen er nokså stabil for alle alders- og kjønnsgrupper. Disse resultatene tyder på at de aller fleste anser tannbørste som en basisvare.

Tabell 41: Tannbørste i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	2,8	6,7	6,4	6,9	8	6,6	7,6	5,7	6
Median	2	5	6	6	6	5	7	5	5
N	186	300	200	200	200	200	200	200	200

Resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse vider at medianantallet for tannbørster per år er noe høyere enn det som er lagt inn i referansebudsjettet i dag. I gjennomsnitt innebærer medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse at en bytter tannbørste hver 2. måned, sammenlignet hver 3. måned som ligger til grunn i referansebudsjettet. Anbefalinger fra apoteker i Norge er at man skifter tannbørste minst fire ganger i året (vitusapotek.no, 2021). Videre anbefaler helsedirektoratet (2018, 2019) at tannbørsten som benyttes er av den myke typen.

Vurdering

Tannbørste beholdes selvsagt videre i referansebudsjettet. Siden dagens antall er i tråd med eksisterende anbefalinger om bytte av tannbørste, viderefører vi budsjettposten uten endringer foruten en økning av antallet tannbørster for barn i aldersgruppen 1-2 år. Tannbørstene prismåles i dagligvarebutikk.

Tabell 42: Tannbørste i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +
Antall	-	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Forpakkingsstørrelse (stk)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.3.2. Tanntråd

Tanntråd er inkludert i dagens referansebudsjett for alle over seks år, med to bokser (25 m) per år. Dette tilsvarer et forbruk på 50 meter i året (4,16 meter i måneden) per person.

Tabell 43: Tanntråd i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +
Antall	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2
Forpakkingsstørrelse (m)	-	-	-	-	25	25	25	25	25	25
Brukstid	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1

Flere tannlegeklinikker anbefaler daglig bruk av tanntråd på side nettsider (se f.eks. Mjøsa Tannklinikk, 2021; Tannklinikken Skeie, 2021b). Flere av informantene i fokusgruppene bekreftet at tanntråd er et vanlig tannstellprodukt. Noen trakk også fram at dette er noe som blir anbefalt av deres tannlege. Det var heller ingen respondenter som argumenterte for å ta ut tanntråd, men det var noe diskusjon om hva slags type man skal bruke:

I: Så vi må se på tannpikere ... tanntråd, da, er det greit å ha?

01: Tanntråd er jo innafor.

07: Og munnskyllevann, kanskje.

06: Munnskyllevann, ja, det savner jeg også på lista.

I: Munnskyllevann, ja. Nettopp. Er det vanlig? (FLERE SVARER BEKREFTENDE)

02: Ja, det er vanlig ...

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

07: ... Men én ting jeg tenkte på tannhelse, hvis den er så ... altså, tannkrem, tannpikere og tanntråd ... så kunne stått munnskylld der òg, da.

02: Mm. Min tannlege anbefaler det, hvert fall.

05: Min òg.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Når det gjelder hvor disse produktene kjøpes, var det noe variasjon i fokusgruppene, noen trakk fram at de kjøper tanntråd på apoteket, mens andre kjøper dette i dagligvarebutikk.

I: Ja, skal vi bruke apotek? For å kjøpe den type varer?

05: Jeg går på Meny.

01: Jeg går på apotek. Tannpikere og tannbørste og sånn kjøper jeg på butikken.

02: Ja, det jeg tenker på ...

01: Men sånn ... en del andre ting, tanntråd-produkter og sånt kjøper jeg stort sett på apotek. Det er ikke noe utvalg på butikken.

04: Nei.

I: Men tannkrem, da, er det noe ...

01: Tannkrem er jo ... det er jo noe sånn pasta med noen fluorforbindelser og sånn. Det er ikke noe ...

(Utdrag fra fokusgruppe 4).

Tanntråd er ikke inkludert i Konsumentverkets undersøkelse. I det felleseuropeiske referansebudsjettforlaget er det lagt inn 1,6 meter tanntråd per person i måneden (Goedemè et al., 2015:178).

Vurdering

Tantråd beholdes videre i referansebudsjettet. På bakgrunn av disse kildene er det er ikke grunn til å tro at forbruken av tantråd har endret seg, dermed velger vi å videreføre denne budsjettposten.

Tabell 44: Tantråd (25 meter) i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Forpakkingsstørrelse (m.)	-	-	-	-	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
Brukstid	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

3.1.3.3. Tannpirkere

Tannpirkere er inkludert i referansebudsjettet 2020 med to pakninger bestående av 100 tannpirkere for alle over 6 år.

Tabell 45: Tannpirkere i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Brukstid	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Kun i én av fokusgruppene finner vi reaksjoner på bruken av tannpirkere, men det påpekes at disse er erstattet av et annet produkt som har lignede funksjon:

01: Og så tror jeg nå at tannpirkere er ut. Men det er sånn jeg føler, da. Du bruker tantråd eller sånne andre, hva heter det ...

...

01: Ja, det heter jo ikke tannpirkere og tantråd lenger. Det er jo sånn ... ja.

02: Sånn toalettrull ... eller sånn toalettbørste som ...

I: Ja, nettopp. Så det i stedet for tannpirkere?

01: Ja.

I: Hva sier dere andre til det?

06: Jeg har fått forskjellige tilbakemeldinger fra de ulike tannlegene. Noen sier at jeg ikke skal bruke den med børste, fordi det vil kunne skape større mellomrom mellom tennene, at jeg må bruke tannpirkere i plast. Det er de beste. Men nå har jo jeg sett at de har begynt å selge sånne her fancy greier som du pusser mellom tennene med sånn her luft eller noe sånt, men jeg er veldig fornøyd med tannpirkere. Gammeldags.

(Utdrag fra fokus gruppe 3).

I de andre fokusgruppene dreide diskusjonen seg i større grad om hvor man kjøper slike produkter, og ikke om man i det hele tatt kjøper disse. Dette er også reflektert i diskusjonen om tanntråd.

Tannpirkere er ikke inkludert i Konsumentverkets undersøkelse. I det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget er det lagt inn én tannpirker per dag.

Vurdering

Tannpirkere beholdes videre i referansebudsjettet. Vi har ikke noen sterke indikasjoner på at behovet for tannpirkere har endret seg, men basert på mengdene som er lagt inn i det felleseuropeiske budsjettforslaget velger vi å øke antallet tannpirkere i referansebudsjettet for 2021 til tre pakninger som inneholder 100 tannpirkere for alle over 6 år.

Tabell 46: Tannpirkere i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Brukstid	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

3.1.3.4 Munnskyllevann

Munnskyllevann er ikke inkludert per i dag i referansebudsjettet. I fokusgruppene var det derimot flere respondenter som trakk fram munnskyllevann som en vanlig del av tannpleierutinen. Dette er også vist i avsnittene om tanntråd og tannpirkere.

Munnskyllevann inngår ikke i de nasjonale faglige rådene om tannhelse (Helsedirektoratet, 2018, 2019), og gjennom medieoppslag er det flere tannleger som trekker fram at munnskyllevann med alkohol kan være skadelig og omtaler bruken av munnskyllevann som unødvendig (Wold, 2010). Det er ikke spurt om behov for munnskyllevann i Konsumentverkets undersøkelse. Munnskyllevann inngår derimot i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget med 200 ml. per person i måneden,

Vurdering

På bakgrunn av disse kildene velger vi å ikke inkludere munnskyllevann i referansebudsjettet. Grunnen til det er at selv om dette kan være en vanlig del av tannpleierutinen for noen, er det ikke et produkt som er omtalt i anbefalinger om tannpleierutiner fra helsemyndigheter, tannleger eller apotek (Helsedirektoratet, 2018, 2019; Tannklinikken Skeie, 2021a; vitusapotek.no, 2020), og som nevnt ovenfor mener noen tannleger at munnskyllevann med alkohol kan være skadelig.

3.1.3.5. Lommespeil

Lommespeil er inkludert i referansebudsjettet 2020 for alle som er 10 år og eldre.

Tabell 47: Lommespeil i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	-	-	-	-	5	5	5	5	5	5	5

I fokusgruppeintervjuene er det nesten konsensus om at lommespeil ikke brukes, eller at i alle fall bruken har avtatt:

07: Men lommespeil, det bruker ikke jeg, i hvert fall.

06: Nei.

05: Lommespeil ... nei. Ikke jeg heller.

07: Det er vel ikke mange som ... nå har vi telefoner og så tar vi selfie og så sender det til ...

I: Så dere ser dere ikke i speilet?

05: Jo, men jeg har det ikke i lomma. Jeg har liksom speil på veggen. Det er det som er.

I: Det samme med gutta?

03: [Jeg har òg??]

04: Lommespeil har jeg aldri hatt.

01: Det tror jeg ikke noen vet hva er i dag.

07: Nei.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

05: Det er kjekkere å ha enn lommespeil, i hvert fall.

01: Ja, tror jeg har mer bruk for en negleklipper enn lommespeil.

07: Ja, men lommespeil, det ... folk bruker mobilen, vel. Så den er jo ut.

03: Ja.

04: Nei, det bruker vi og ...

06: Jeg bruker speil.

I: Ja, gjør du det?

04: Ja. Og alle som jeg kjenner, så ... de har det.

06: Jeg bruker også speil. Det er dårlig kvalitet på mobil. Du [får ikke se??]

07: Kjøpe bedre mobil i stedet.

06: Nei, jeg ...

(Utdrag fra fokusgruppe 4).

Det er ikke spurt om behov for lommespeil i Konsumentverkets undersøkelse. Et «sminkespeil» ligger inne i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget.

Vurdering

Fokusgruppeintervjuene gir et godt nok grunnlag til å ta lommespeil ut av referansebudsjettet. Ifølge fokusgruppedeltakerne er det ikke veldig vanlig å ha lommespeil og noen sier at de bruker mobiltelefonen til samme formål. Dermed velger vi å ikke videreføre denne budsjettposten i referansebudsjettet for 2021.

3.1.3.6. Bomullspinner

Bomullspinner er inkludert i referansebudsjettet for 2020 med 40 bomullspinner i året for barn mellom 0 og 3 år, og 20 bomullspinner i året for alle som er 3 år eller eldre.

Tabell 48: Bomullspinner i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Forpakkingsstørrelse (pkn.)	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Bomullspinner brukes til forskjellige formål og mange bruker dem forholdsvis ofte. Selv om det er litt delte meninger i fokusgruppene om man egentlig bør bruke bomullspinner, er det mange som bruker det ganske ofte:

07: Bomullspinner skal man jo ikke bruke, så den burde jo fjernes.

I: Mm.

05: Bomullspinner bruker man masse, skal jeg fortelle deg. Selv om man ikke skal ha dem i ørene, så bruker man dem til andre ting. Sminketing, for eksempel. (FLERE SVARER SAMTYKKENDE)

06: Ja. Hver dag.

(Utdrag fra fokusgruppe 4).

Bomullspinner er ikke mye diskutert i fokusgruppene, men når det nevnes er det ofte positivt. Respondentene snakket mer om hvor de kjøper bomullspinner enn hvorvidt de kjøper produktet.

Det finnes lite tilgjengelig data om faktisk bruk av bomullspinner. I Konsumentverkets undersøkelse er det stilt spørsmål om behov for bomullspinner for alle gruppene som omfattes av undersøkelsen. I barnets første leve år er det 24 % som mener at bomullspinner er ikke en basisvare, for barn 1-3 år er det 34 % som mener at dette er ikke en basisvare og andelen går opp til 39 % for barn mellom 4 og 10 år. For jenter mellom 11 og 17 år er det 23 % som mener at bomullspinner ikke er en basisvare, mens for gutter i samme alder er

andelen 74 %. Derimot er det kun 39 % som mener at bomullspinner ikke er en basisvare for menn mellom 18 og 60 år, og kun 11 % som mener det samme for kvinner mellom 18 og 60 år. For aldergruppen 61 til 75 år er det 35 % som mener at bomullspinner er det ikke en basisvare for kvinner, og 49 % som mener det samme for menn. Disse resultatene er i tråd med inntrykkene fra fokusgruppene; selv om bruken av bomullspinner varierer, er dette er produkt som brukes og anses som nødvendig av mange.

Tabell 49: Bomullspinner (200 stk) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	18-60	61-75	61-75	
Gj.snitt	2,8	3,1	2,1	2,7	3,5	1,7	2,2	1,8	2,3
Median	2	2	1	2	2	1	2	1	1
N	186	300	200	200	200	200	200	200	200

Når det kommer til mengde, ligger medianantallet i Konsumentverkets undersøkelse betraktelig høyere enn det som er lagt til i referansebudsjettet. Bomullspinner er ikke med i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget (Goedemè et al., 2015). Det er viktig å påpeke at det ikke er anbefalt å bruke bomullspinner i øret: verken for fjerning av fremmedlegemene eller ørevoks (NHI.no, 2018, 2019). Basert på disse anbefalingene og råd velger vi å beholde et betydelig lavere nivå av bomullspinner i referansebudsjettet enn det som er foreslått av svenske respondenter i Konsumentverkets undersøkelse.

Vurdering

Bomullspinner beholdes videre i referansebudsjettet. På bakgrunn av disse kildene kan det være noe grunn til å tro at bruken av bomullspinner har endret seg noe, i den forstand at mengden bomullspinner bør oppjusteres litt. Vi velger å videreføre denne budsjett posten, men oppjusterer mengde fra 20 stk. i året til 100 stk. i året fra og med aldersgruppen 10-13 år. Mengdene beholdes for de yngre barna. Den oppjusterte mengden bomullspinner gir også litt rom for å erstatte bomullspinner med lignende produkter som bomullspads e.l.

Tabell 50: Bomullspinner i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder.

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Forpakkingsstørrelse (pagn.)	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

3.1.3.7. Lommetørklepapir

Lommetørklepapir er inkludert i dagens referansebudsjett for alle kjønns- og aldergruppene som vist i Tabell 51.

Tabell 51: Lommetørklepapir i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall		1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Forpakkingsstørrelse (stk.)		80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Brukstid		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Lommetørklepapir ble ikke diskutert i dybden i fokusgruppene, men at det burde ligge inne ble til en viss grad bekreftet i fokusgruppe 3:

01: Det òg er kanskje i sånn felles husholdning, tenker jeg, for det er jo ikke noe sånn person ... men da ser jeg, da bør jo ikke lommetørklepapir heller være ... det burde jo òg være husholdning da.

04: Nei, men det viktigste er kanskje at det er med. Ikke akkurat hvor det er plassert. Sånn at det kommer med i regnestykket.

01: Ja, det er sant.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

I den andre validerende fokusgruppen var det noen som reagerte på mengden lommetørklepapir som ligger inne:

03: Jeg stusser litt på den der lommetørklepapir, 80 ark, to i året. Én forkjølelse, så går jo da halvparten av det der.

I: Nei, du synes det var lite, ja.

03: Det hørtes i hvert fall veldig lite ut, sånn med én gang, der og da.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

I Konsumentverkets undersøkelse er det spurt om behov for lommetørklepapir for barn opp til 10 år og for jenter mellom 11 og 17 år. Resultatene, som er vist i Tabell 52, viser at det oppgitte medianbehovet varierer mellom 200 og 350 papirlommetørkler i året for de ulike gruppene. Det er imidlertid mellom 41 % og 51 % av de spurte som ikke mener at papirlommetørkler utgjør et basisbehov. Det er ikke spurt om behovet for lommetørklepapir for voksne i Konsumentverkets undersøkelse, og lommetørklepapir er ikke inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget (Goedemè et al., 2015).

Tabell 52: Lommetørklepapir (100 stk.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter			Jenter		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	5,2	6,8	2,9	4,3					
Median	3	3,5	2	2					
N	186	300	200	200					

Vurdering

Lommetørklepapir beholdes videre i referansebudsjettet. Mengden er noe nedjustert for å tilpasse til tilgjengelig forpakkingsstørrelse i butikk.

Tabell 53: Lommetørklepapir i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall		1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Forpakkingsstørrelse (stk.)		72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72
Brukstid		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.3.8. Sanitetsbind

Sanitetsbind er inkludert i dagens referansebudsjett for jenter/kvinner mellom 10 og 50 år. Det er lagt inn 320 sanitetsbind i året. Beregningen er basert på at en har ca. 13 sykluser i året hvor en har behov for sanitetsbind i fem dager med fem skift per dag (=325 bind). Denne beregningen var i sin tid bygget på praktisk skjønn og på erfaringer fra bransjehold.

Tabell 54: Sanitetsbind i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	-	-	-	-	-	-	20	-	20	-	20	-
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	16	-	16	-	16	-
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-
Totalt stk. antall per år	-	-	-	-	-	-	320	-	320		320	-

Fokusgrunne bekreftet at sanitetsbind er å anse som et nødvendighetsprodukt for jenter og kvinner. Ingen foreslo å fjerne sanitetsbind. Tvert imot ville noen vil forsikre seg om at slike produkter ligger inne:

08: Hva med sånne sanitetsartikler, bleier og bind og sånne ting?

I: Ja, det ligger inne.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Noen påpekte at det kunne være nødvendig med noe større variasjon av produkter som inkluderes i denne kategorien. Det er også interessant å bemerke seg at produktene som diskuteres i fokusgruppene er engangsprodukter. Menstruasjonskopper og lignende produkter (som kan gjenbrukes) ble ikke diskutert. Dette kan antyde at produkter for engangsbruk fortsatt er ansett som mest vanlig.

08: Ja, for der tenker jeg ... hvert fall forskjell på bind og tamponger, der har vi ikke vært innom, men det er jo uomtvistelig, altså ... det kommer vi jo ikke unna. Så der bør det hvert fall synliggjøres, for det er jo noe jenter og kvinner må kjøpe.

02: Der har kvinner er merkostnad, det er det ingen tvil om.

08: Ja, det er ganske dyrt også, faktisk.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

05: Sanitetsbind, det tenkte jeg på i stad også, men jeg kommenterte ikke. Hva med tamponger? Er det ikke flere som bruker tamponger enn bind? Det tror jeg.

I: Begge deler ... ja...

06: Ja.

02: Å lage en samlebetegnelse for de to, så ... ja.

I: Ja, jeg skal ikke ... jeg må ... vi må ...

02: Du må ha én av de?

I: Må enten ha én av dem, eller så må jeg ha begge deler.

01: Ta begge deler og halvparten ... er ikke det ...

07: Nå er ikke jeg noen ekspert på det, men altså, brukes det ikke tampong i tillegg ... altså, hvis du bade og sånn, da? Svømme.

05: Ja, men ... altså, det kommer jo også an på hvor mye du blør òg, så noen bruker bitte små tamponger, og de klarer seg med det. Noen må ha kjempestore tamponger og bind i tillegg, nattbind og alt, mens andre bare tar en liten tampong og that's it. Så det er jo veldig stor forskjell, men jeg ville definitivt hatt med tamponger, altså. Tror det er hvert fall like mange som bruker tamponger som bind.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

07: Hva med tamponger, da?

I: Ja.

05: Ja, men det er jo

I: Kan du ikke kjøpe det på ...

07: Å ja. Men er det det samme?

05: Det inngår i den, tenker jeg.

07: Ja ...

I: Nei, det går ... det inngår 16 ... én pakke med 16 stykk, og du kjøper 20 av dem i året. Så det er [bare??]

07: Blir voldsomt mye, da. Man har menssen bare én gang i måneden.

I: De har regnet seg fram, da.

07: Sikkert.

I: Men det var mye?

07: Jo, det kan ... ja, men det ... 20 kan passe.

I: Men tamponger er på en måte ... først inne på det ... er også alternativ. Eller kan bind framstå som tamponger [i en sånn??] ...

01: Det er vel cirka samme pris.

05: Ja, det er cirka samme pris på det.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Flere medier, som KK, har anslått at kvinner i gjennomsnitt bruker ca. 240 bind i året, men også noen truseinnlegg (Leganger, 2015). I referansebudsjettet er det tilsvarende tallet 320 for bind, men truseinnlegg er ikke inkludert. Selv om det er kun ett produkt inkludert i denne kategorien, er mengden som er inkludert i referansebudsjettet større en det som refereres til som gjennomsnittlig bruk. Dette gir rom i budsjettet til å kunne erstatte noen av sanitetsbindene med andre lignende produkter som truseinnlegg, tamponger, nattsanitetsbind o.l., eller til å kunne bruke to produkter samtidig. Dette resonnementet er i tråd med diskusjonene i fokusgruppene.

I Konsumentverkets undersøkelse er det spurt om behov for tamponger (normal), nattbind og dagbind. Disse spørsmålene er inkludert for kvinner i aldersgruppene 11-17 år og 18-60 år. Resultatene viser at 16 % av respondentene ikke anser bind (normal) som en basisvare for jenter 11-17 år; 31 % prosent anser ikke nattbind som en basisvare for denne gruppen og 48 % anser ikke tamponger som en basisvare for jenter 11-17 år. For kvinner 18-60 år er det 33 % som ikke anser tamponger som en basisvare og 37 % som ikke anser nattbind som en basisvare. I sum viser disse resultatene at en majoritet anser bind o.l. produkter som en basisvare for kvinner.

Tabell 55: Sanitetsbind o.l. i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Alder	Gutter		Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner		
		0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75			
Bind, normal, 14 stk.	Gj.snitt	-	-	-	-	11,9	-	-	-	-
	Median	-	-	-	-	12	-	-	-	-
	N	-	-	-	-	200	-	200	-	-
Bind, natt, 16 stk.	Gj.snitt	-	-	-	-	9,4	-	8	-	-
	Median	-	-	-	-	8	-	6	-	-
	N	-	-	-	-	200	-	200	-	-
Tamponger, normal, 20 stk.	Gj.snitt	-	-	-	-	9,7	-	11,8	-	-
	Median	-	-	-	-	10	-	12	-	-
	N	-	-	-	-	200	-	200	-	-

Ved å slå sammen mengdene som er anslått i Konsumentverkets undersøkelse ser vi at behovet i snitt (median) antas å utgjøre 496 enheter (summen av bind og tamponger) for jenter mellom 11 og 17 år, og 336 enheter for kvinner mellom 18-60 år. For den sistnevnte gruppen ble det ikke spurt om behovet for bind, normal, og det er sannsynlig at det at en har spurt om ulike typer menstruasjonsbeskyttelse kan ha ført til en overestimering av behovet. I det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget er det lagt inn 132 tamponger og 192 sanitetsbind i året (Goedemè et al., 2015:178).

Vurdering

Sanitetsbind beholdes videre i referansebudsjettet. Vi viderefører både type og mengde produkt. Vi anerkjenner at kvinner kan ha behov for å bruke ulike sanitetsprodukter, men siden det ikke er store prisforskjeller mellom de ulike produkttypene velger vi å kun prismåle sanitetsbind, og differensierer ikke mellom dag- og nattprodukter ved prismåling.

Sanitetsbind er ikke lagt til i referansebudsjettet for kvinner over 50 år. Noe av bakgrunnen for dette er at overgangsalderen vanligvis inntreffer i 45 til 55 års alderen (NHI.no, 2020). Av programmatisk årsaker er 50 år er valg som grense siden det er nærmere det som er gjennomsnittsalderen i Norge (53 år) og siden 50 år brukes som grense for andre produkter på tvers av forbruksområder i referansebudsjettet. I denne sammenhenger er det også viktig å nevne at vi jobber kontinuerlig med forbedringer av aldersinndelingene i referansebudsjettet og at vi anerkjenner at en del kvinner vil ha behov for sanitetsbind og lignende produkter etter fylte 50 år.

Tabell 56: Sanitetsbind i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

						Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	20	-	20	-	20	-
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	16	-	16	-	16	-
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-
Totalt stk. antall per år	-	-	-	-	-	-	320	-	320		320	-

3.1.3.9. Barberingsutstyr

Barbermaskin, med en forventet levetid på 7 år, er inkludert i referansebudsjettet for gutter og menn fra og med 14 år. Det er ikke lagt inn erstatningshoder til barbermaskinen.

Tabell 57: Barbermaskin i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

						Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Forpakkingsstørrelse (skt.)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Brukstid	-	-	-	-	-	-	-	7	-	7	-	-

I fokusgruppene ble det diskuteres litt om hvilken type produkter menn bruker til barbering. Selv om det var litt delte meninger, mente mange at en barbermaskin gir et rimelig bilde av kostandene tilknyttet barbering.

I: Men er det greit å bruke maskin som et uttrykk for kostnader til å barbere seg?

03: Høvel og [??]

07: Jeg tenker barbermaskin er bare engangsutgift, mens bruker man høvler ...

03: Du må kjøpe ny etter hvert, eller så [lugger??] det ...

07: ... så er det ... så koster det litt mer.

03: ... så jeg tror vel det er likt ...

04: Jeg tror det er ganske lik kostnad.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

Det var ingen som argumenterte for å ta ut barberutstyr fra referansebudsjettet, men det ble påpekt i en av fokusgruppene at barbermaskinen burde byttes oftere enn det som er lagt til grunn i referansebudsjettet:

07: Barbermaskin?

03: Ja, eller så er det mer

04: Ja. De blir sløve.

05: Ja, men du bruker ... bytter sånn hode, er det ikke ... eller bytter du hele maskinen?

04: Jeg pleier å bytte maskinen.

05: Ja, ok.

07: Hvor ofte da? Hvert ...

04: Det er sånn annethvert år eller noe sånt noe.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

Et annet viktig punkt som kom fram i fokusgruppene er at kvinner også bruker barberutstyr.

I: Joda, vi skal ta den, men la oss holde oss til barbermaskin. Det er ikke bare barbersaker, vi skal jo faktisk gå i butikken, og så skal vi se hvor mye det koster å kjøpe barbersaker, og da må vi finne ut hvilke barbersaker vi skal ha med. For jeg må nok innrømme at vi gjorde det litt enkelt for oss selv, og har gjort det hele veien ... det er at barbermaskin, den er enkel å pris[måle??] og det er relativt enkelt å beregne hvor lenge den varer. Men vi tenkte jo da rimelig gammeldags, ved at det var bare menn som barberte seg. Og det er det kanskje ikke. Med barbermaskin?

07: Nei, det, nei ...

06: Det er masse forskjellig man kan bruke.

07: Kvinner barberer seg vel, de òg.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Imidlertid var det ikke noe opplagt konsensus om hvilken type utstyr kvinner bruker. Noen trakk fram andre hårfjerningsprodukter for kvinner:

06: Men hva heter det som ... er det kvinne-epilator?

05: Epilator, ja.

01: Det finnes vanlig barbermaskin for kvinner òg.

02: Ladyshave.

01: Med ulik ...

I: Hva kalte du det?

06: Jeg bare hørte

07: Epilator.

I: Epilator.

04: Den napper ut hårene.

01: Det er noe annet.

07: Ja.

05: Å, ok.

04:) Det er noe annet enn barbermaskin.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

...

06: Ja, for jeg tenker det med barbermaskin ... hårfjerning kunne jo vært på både kvinner og menn. Uansett hva ... om man bruker barbermaskin eller andre midler, så kunne den kategorien bare vært hårfjerning.

03: Ja, da hadde den havnet på felles, i så fall

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Der var ingen av respondentene som argumenterte mot at kvinner kan bruke barbermaskin for hårfjerning. Det er også viktig å påpeke at selv om det var noe diskusjon rundt produkter kvinner bruker, var det oftest slik at diskusjonene dreide seg mest om behovet for å inkludere slikt utstyr for kvinner også:

I: Hvordan da?

01: Nei, for det første så er det kun guttene som får lov til å barbere seg. Det mangler barberutstyr på kvinner. Det er presisert at du må kjøpe en kam i plast, faktisk.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

I Konsumentverkets undersøkelse spørres det om hvilke levetid en bør beregne at en barbermaskin av typen Philips OneBlade har for gutter 11-17 år, menn 18-60 år og menn 61-75 år (se Tabell 58). Det er mange som mener at dette ikke utgjør et basisbehov (fra 33 % til 59 % av de spurte), men det kan ikke utelukkes at disse likevel vil mene at det å kunne barbere seg utgjør et basisbehov. Det var betydelig variasjon når det gjaldt hvor lenge respondentene mente at barbermaskinen ville vare.

Tabell 58: Brukstid i antall år for barbermaskin (f.eks. Philips OneBlade) i Konsumentverkets undersøkelse 2020

	Gutter			Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60		61-75	
Gj.snitt				3,3		5,10		3,5
Median				2		3		1
N				200		200		200

I tillegg til behov og brukstid for barbermaskin, ble det i Konsumentverkets undersøkelse spurt om hvor mange blader til barbermaskinen som utgjorde et basisbehov. Også denne varegruppen var det mange som mente at ikke utgjorde et basisbehov (fra 39 % til 59 %). Medianantallet i året var 4 for gutter 11-17 år og menn 61-75 år og 5 for menn 18-60 år.

Tabell 59: Barberblad for menn (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020

	Gutter			Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60		61-75	
Gj.snitt				5,3		7,8		7,8
Median				4		5		4
N				200		200		200

I Konsumentverkets undersøkelse ble det også spurt om barberingsutstyr for kvinner, men heller enn barbermaskin ble det spurt om behov for barberhøvel og blader til denne. Resultatene er presentert i Tabell 60 og

Tabell 61. En stor andel av respondentene mente at barberhøvel ikke utgjorde et basisbehov (fra 29 % for kvinner 18-60 år til 64 % for kvinner 61-75 år), mens medianantallet lå på én høvel og to til seks barberblad i året, avhengig av aldersgruppe.

Tabell 60: Brukstid i antall år for barberhøvel til kvinner i Konsumentverkets undersøkelse 2020

	Gutter			Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60		61-75	
Gj.snitt					2,9		2,8	3,0
Median					1		1	1
N					200		200	200

Tabell 61: Barberblad for kvinner (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020

	Gutter			Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60		61-75	
Gj.snitt					6		6,2	2,90
Median					5		4	2
N					200		200	200

Barberingsutstyr ligger inne i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget med en barberhøvel med brukstid på fem år og to barberblad i måneden for menn, og med barberhøvel med brukstid på fem år og ett barberblad i måneden for kvinner. I tillegg er det lagt inn 200 ml. barberskum i måneden for menn.

Vurdering

Informasjonen om behovet for barberingsutstyr er ganske sprikende, spesielt når det gjelder mengder og brukstid for ulike typer produkter. Det er imidlertid enighet i fokusgruppene om at barberingsutstyr bør inkluderes for både kvinner og menn, og dette støttes av anbefalingene fra det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget og Konsumentverkets undersøkelse. Vi velger derfor å legge inn barberingsutstyr for jenter og kvinner i referansebudsjettet. Når det gjelder utstyr, levetid og antall velger vi å inkludere én barberhøvel i året, og seks barberblader for alle jenter/kvinner over 14 år siden dette representerer en mellomting mellom anbefalingene i det felleseuropeiske budsjettet og resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse.

For gutter og menn viderefører vi barbermaskin fra og med 14 år, men endrer til en barbermaskin med utskiftbart blad og legger til 3 utskiftbare blad i året (eller det som er anbefalt for den aktuelle maskinen som prismåles). Levetiden settes til 5 år.

Tabell 62: Barbermaskin og ekstra barberblad for menn i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder

	Barbermaskin		Barberblad	
Alder	14-17		18+	
Antall	1	3	1	3
Forpakkingsstørrelse (stk.)	1	1	1	1
Brukstid	5	1	5	1

Tabell 63: Barberhøvel og barberblad for kvinner i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder

	Barberhøvel		Barberblad		Barberhøvel		Barberblad	
Alder	14-17		18-49		50+			
Antall	1	6	1	6	1	6	1	6
Forpakkingsstørrelse (stk.)	1	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	1	1	1	1	1	1	1	1

3.1.3.10. Kam

Kam er inkludert i referansebudsjettet som vist i Tabell 64.

Tabell 64: Kam i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Kam ble lite diskutert i fokusgruppene. Det var ingen av informantene som nevnte at kam burde tas ut, eller som kommenterte det at kam er inkludert. Det var heller ingen diskusjon om man trenger både kam og hårbørste. Det var kun én av informantene som aldri hadde eid en hårbørste eller kam.

Det også finnes motstridene råd når det gjelder det å gre håret. For eksempel anbefaler en frisør å gre håret to til tre ganger om dagen, mens et populært motemagasin anbefaler å ikke gre håret for mye (Kristiansen, 2012; Studio Classic, 2021). Dermed er det uklart hvor mye slitasje er en kam utsatt for. Det finnes også lite informasjon om hvem som eier kam, eller hvor ofte man bruker kam i hverdagen.

Kam er ikke inkludert i Konsumentverkets undersøkelse fra 2020. Kam er imidlertid med i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget med én kam per voksen og én kam per barn med en brukstid på fem år (Goedemè et al., 2015:178).

Vurdering

På bakgrunn av disse kildene velger vi å beholde kam i referansebudsjettet. Siden det finnes lite informasjon om bruk av kam og siden respondentene i fokusgruppene ikke la mye vekt på produktet velger vi å redusere mengden fra 2 til 1 for alle alders- og kjønnsgruppene, og øke levetiden til 5 år i tråd med anbefalingene i det felleseuropeiske budsjettforslaget.

Tabell 65: Kam i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	-	-	-	-	5	5	5	5	5	5	5

3.1.3.11. Hårbørste

Hårbørste er inkludert i referansebudsjettet. I dagens referansebudsjett inngår det en hårbørste med pigger for alle som er 4 år og eldre og en mykere hårbørste for dem under 4 år.

Tabell 66: Hårbørste i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Brukstid	1	3	3	3	5	5	5	5	5	5	

Hårbørste er lite diskutert i fokusgruppene. Det var ingen av informantene som mente at hårbørste burde tas ut, eller som kommenterte det at hårbørste er inkludert. Det var heller ingen diskusjon om man trenger både kam og hårbørste.

I Konsumentverkets undersøkelse er hårbørste inkludert for alle (fra barnets første leveår). Konsumentverkets undersøkelse inkluderer også en distinksjon i typen hårbørste mellom yngre barn og de andre gruppene. 31 % prosent av de spurte mener at hårbørste ikke utgjør en basisvare i barnets første leveår. For barn 1-3 år og barn 4-10 år er andelen som ikke anser hårbørste som en basisvare hhv. 23 % og 15 %. For jenter 11-17 år er det kun 8 % som ikke anser hårbørste som basisvare, og for gutter i samme alderskategori er andelen 27 %. 20 % av de spurte anser ikke hårbørste som en basisvare for kvinner 18-60 år og for menn i samme aldersgruppe er tilsvarende andel 45 %. For kvinner 61-71 år er det kun 11 % som ikke anser hårbørste som basisvare, mens for menn i aldersgruppen 61-75 år er andelen 57 %. Disse funnene tyder på at hårbørste er en vare som er nødvendig for de aller fleste, selv om det i de svenske dataene er en større andel av respondentene som anser hårbørste en basisvare for kvinner enn for menn.

Tabell 67: Hårbørste i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner	
Gj.snitt	1,4	2,4	2,3	3	2,6	5,9	3,2	2,7	3,1
Median	1	2	1	2	5	2	2	1	2
N	186	300	200	200	200	200	200	200	200

Antallet hårbørster i Konsumentverkets undersøkelse er noe høyere enn dagens nivå i referansebudsjettet. Samtidig spørres det i Konsumentverkets undersøkelse kun om ett produkt for å gre håret, mens referansebudsjettet også inkluderer kam. Hårbørste er inkludert i det felleseuropeiske for barn og voksne, og har en brukstid på tre år (Goedemè et al., 2015:178).

Vurdering

På bakgrunn av disse kildene velger vi å beholde hårbørste i referansebudsjettet med uendret mengde og brukstid.

Tabell 68: Hårbørste i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Brukstid	1	3	3	3	5	5	5	5	5	5	

3.1.3.12. Solbriller

Solbriller med full beskyttelse er inkludert i dagens referansebudsjett, både for barn og voksne.

Tabell 69: Solbriller i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +	
Antall	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Brukstid	-	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	

Flere optikere anbefaler at man bruker solbriller året rundt for å beskytte øyene fra solstråler (Brilleland.no, 2021; Interoptik.no, 2021). Folkehelseinstituttet anbefaler også at man bruker solbriller hvis man skal sole seg (Folkehelseinstituttet, 2017b).

Respondentene i fokusgruppeintervjuene svarte bekreftende på spørsmål om de eier solbriller, men ellers ble solbriller lite diskutert:

I: Solbriller, har dere det?

(FLERE SVARER BEKREFTENDE)

(Utdrag fra fokusgruppe 3).

Basert på dataene fra fokusgruppeintervjuene er det ingenting som tyder på at solbriller er et omstridt produkt, eller at det er produkt som ikke hører hjemme i referansebudsjettet. Noen av respondentene trakk fram at siden solbriller er inkludert så kunne man også vurdere å inkludere briller i referansebudsjettet. Briller er imidlertid ikke del av referansebudsjettet, siden de som bruker dette gjør det av medisinske årsaker.

Det er ikke spurt om solbriller i Konsumentverkets undersøkelse. Solbriller er inkludert for barn og voksne i det felleseuropeiske budsjettforslaget med en brukstid på tre år (Goedemè et al., 2015:155).

Vurdering

Siden solbriller er anbefalt av myndigheter og eksperter velger vi å beholde solbriller i referansebudsjettet for både for barn og voksne. Vi velger også å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen, men som gir full beskyttelse mot UV-stråling.

Tabell 70: Solbriller i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +	
Antall	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Brukstid	-	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	

3.1.3.13. Toalettmappe

I dagens referansebudsjett er det lagt inn en toalettmappe (i stoff med glidelås) for både voksne og barn fra og med aldersgruppen 10-13 år.

Tabell 71: Toalettmappe i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder						Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +
Antall	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid	-	-	-	-	-	5	5	5	5	5	5	5

I fokusgruppene ble toalettmappe lite diskutert. På direkte spørsmål om respondentene eier toalettmappe svarte mange bekreftende:

I: Toalettmappe? (FLERE SVARER BEKREFTENDE)

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Det var heller ingen av respondentene som argumenterer for å ta ut toalettmappe fra referansebudsjettet. I en av fokusgruppene diskutert respondentene litt om hvorvidt man bruker toalettmappe, eller om man bruker poser til samme formål (Fokusgruppe 4). Diskusjoner som denne var av en spøkefull karakter og ingen av respondentene argumenterte for å faktisk ta ut toalettmappe. I mer generelle samtaler om produkter til personlig pleie eller om sminke var det flere respondenter som påpekte at toalettmappe er en del av produktgruppen toalettsaker.

Det er spurt om behovet for toalettmappe (i plast, med glidelås) i Konsumentverkets undersøkelse fra 2020. Spørsmålet er stilt for begge kjønn fra og med aldersgruppen 11-17 år. I Konsumentverkets undersøkelse er det 25 % av respondentene som mener at toalettmappe ikke er en basisvare for jenter mellom 11 og 17 år. For gutter i samme aldersgruppe er prosentandelen som mener at toalettmappe ikke er en basisvare 40 %. For kvinner mellom 18-60 år er det 22 % av Konsumentverkets respondenter som ikke anser toalettmappe som en basisvare og andelen for menn i samme aldergruppe er 31 %. 22 % av respondentene anser ikke toalettmappe som er basisvare for kvinner mellom 61 og 75 år og 45 % anser ikke toalettmappe som en basisvare for menn mellom 61 og 75 år. I sum, tyder disse resultatene på at det fleste respondentene i Konsumentverkets undersøkelse mener at toalettmappe er en basisvare.

Tabell 72: Toalettmappe (1stk, i plast med glidelås) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner	
Gj.snitt	-	-	-	4,7	2,6	7	5	4	4,8
Median	-	-	-	3	2	5	3	1	3
N	-	-	-	200	200	200	200	200	200

Når det gjelder antall toalettmapper det er behov for er resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse noe mer utydelige da det varierer mellom et behov for én til fem toalettmapper. I fokusgruppene er det ingen av respondentene som antyder, eller sier, at de bruker mer enn én toalettmappe. I det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget er det det lagt inn én toalettmappe per voksne person med en brukstid på fem år, og én toalettmappe per barn med en brukstid på to år (Goedemè et al., 2015:178).

Vurdering

Basert på denne informasjonen er vår vurdering å beholde én toalettmappe (i stoff med glidelås) med levetid på fem år videre i referansebudsjettet for alle fra og med 10 år. Vi velger også å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen.

Tabell 73: Toalettmappe i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	
Brukstid	-	-	-	-	-	5	5	5	5	5	

3.1.3.14. Barnebleier

Bleier er inkludert i referansebudsjettet for barn under 4 år. Produkttypen varier med alder. For aldersgruppen 1-2 år ligger det inne bleier for barn mellom 7 og 14 kg, mens det for treåringene ligger inne bleier for barn mellom 16 og 26 kg.

Tabell 74: Barnebleier i referansebudsjettet 2020

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	54	50	20	-	-	-	-	-	-	-	
Forpakkingsstørrelse (stk.)	34	29	18	-	-	-	-	-	-	-	
Brukstid	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Totalt antall bleier per år	1836	1450	360								

I fokusgruppeintervjuene ble ikke barnebleier særlig mye diskutert, men det ble påpekt at barnebleier har en naturlig plass i referansebudsjettet («opplagt behov for småbarn») og ingen av deltakerne argumenterte for å ta ut produktet eller at mengdene som er inkludert er feil. Skuland (2021) konkluderer med at antallet bleier i referansebudsjettet skal økes for spedbarn, og at legges til grunn at de bruker 6 bleier i døgnet (2190 bleier i året). Mengden som ligger inne i referansebudsjettet for barn mellom 1 og 2 år tilsvarer fire bleieskift til dagen, f.eks. morgen, formiddag, ettermiddag og kveld. Dette er i tråd med anbefaling fra helsesykepleier, presentert gjennom en avisartikkel (Hansen, 2011). For treåringer er det lagt inn én bleie i døgnet, det vil i praksis si at det legges til grunn at barnet kun har behov for bleie på natten i løpet av dette året, eller at det slutter helt med bleie tidlig i fjerde leveår.

I Konsumentverkets undersøkelse er bleier inkludert for barn mellom 1 og 4 år. Det er stilt flere spørsmål om behov for bleier for hver aldersgruppe (0-1 år, 1-3 år og 3 år) for å dekke behov for ulike bleietyper. Resultatene er vist i Tabell 75, Tabell 76 og Tabell 77. Dette gjør det vanskelig å tolke svarene fordi det ser ut til at respondentene har forstått disse spørsmålene ulikt, og totalestimatene blir høyere jo flere bleietyper det er stilt spørsmål om per aldersgruppe. Summerer en medianantallet for alle spørsmålene som dekker ulike bleietype per aldersgruppe, viser resultatene at respondentene mener at barn mellom 0 og 1 år trenger 1580 bleier i året, mens barn mellom 1 og 2 år trenger 3065. Disse estimatene er såpass forskjellige at det er vanskelig å legge dem til grunn i vurderingen av bleiebehov. Barnebleier er ikke inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget siden det ikke er gjort kostnadsberegninger for småbarn.

Tabell 75: Bleier for barn mellom 0 og 1 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020

Alder	0-1	Total
Bleier 4-8 kg, 68 stk.		
Gj.snitt	14,5	
Median	10	680
Bleier 6-10 kg, 60 stk.		
Gj.snitt	18,1	
Median	15	900
N	186	

Tabell 76: Bleier for barn mellom 1 og 2 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020

Alder	1-2	Total
Bleier 7-15 kr, 42 stk.		
Gj.snitt	25,2	
Median	20	840
Bleier 13-20 kg, 46 stk.		
Gj.snitt	22,7	
Median	20	920
Buksebleie, 7-15 kg, 30 stk.		
Gj.snitt	25,2	
Median	23,5	705
Buksebleie, 13-20 kg, 30 stk.		
Gj.snitt	22,6	
Median	20	600
N	300	

Tabell 77: Bleier for barn på 3 år i Konsumentverkets undersøkelse 2020

Alder	3 år	Total
Buksebleie, 13-32 kg, 30 stk.		
Gj.snitt	21.2	
Median	20	600
N	300	

Vurdering

Siden det ikke var noen reaksjoner på bleiemengdene i referansebudsjettet i fokusgruppeintervjuene, og siden mengdene som ligger inne i referansebudsjettet for barn mellom 1 og 2 år er i tråd med anbefaling fra helsesykepleier velger vi å beholde bleiemengdene i referansebudsjettet for barn mellom 1 og 3 år. Prismåling vil differensiere noe mellom ulike bleiestørrelser.

Tabell 78: Barnebleier i referansebudsjettet 2021

Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	Gutter 10-13	Jenter 14-17	Menn 18+	Kvinner 18-49	Kvinner 50 +
Totalt antall bleier per år	2190	1450	360							

3.1.3.15. Våtservietter

Våtservietter er inkludert for barn mellom 0 og 2 år i referansebudsjettet for 2020. Det er lagt til grunn et forbruk på 260 våtservietter i året.

Tabell 79: Våtservietter i referansebudsjettet 2020

Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	Gutter 10-13	Jenter 14-17	Menn 18+	Kvinner 18-49	Kvinner 50 +
Antall (stk.)	260	260	-	-	-	-	-	-	-	-
Brukstid	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Våtservietter ble ikke diskutert i fokusgruppene om personlig pleie i referansebudsjettet. Det var imidlertid et tema i fokusgruppeintervjuene som ble holdt i forbindelse med oppdateringen av spedbarnsutstyr i referansebudsjettet, og basert på disse ble det anbefalt å økte mengden våtservietter for barn mellom 0-1 år betydelig, fra 260 til 2500 våtservietter i året (Skuland, 2021).

I Konsumentverkets undersøkelse er det ikke spurt om våtservietter men om behov for vaskelapper i papir for barn i aldersgruppen 0 til og med 3 år. Resultatene, som er vist i Tabell 80, viser et estimert medianbehov for 2500 tørrkluter i året for barn mellom 0 og 1 år, og 2000 tørrkluter i året for barn mellom 1 og 3 år. Våtservietter eller tilsvarende er ikke

inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettet siden dette ikke beregner kostnader for små barn.

Tabell 80: Vaskekluter i papir (250 stk.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner
Gj.snitt	17,5	13,1	-	-	-	-	-	-
Median	10	8	-	-	-	-	-	-
N	186	300	-	-	-	-	-	-

Vurdering

Vi tar utgangspunkt i vurderingen gjort av Skuland (2021). Siden det legges til grunn 1/3 færre bleieskift for barn mellom 1 og 2 år enn det gjøres for barn mellom 0 og 1 år, velger vi å legge inn 2/3 av våtserviettene som er foreslått for spedbarn for barn mellom 1 og 2 år, det vil si ca. 1666 våtservietter i året. Basert på dette resonnementet om at behov for våtservietter er knyttet til bleiebruk, legger vi inn 1/6 av våtserviettene beregnet for spedbarn for barn som er 3 år.

Tabell 81: Våtservietter i referansebudsjettet 2021

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall (stk.)	260	1666	416	-	-	-	-	-	-	-	
Brukstid	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	

3.1.3.16. Prevensjon

Prevensjon er ikke inkludert i dagens referansebudsjett. Dette ble tatt opp som et tema i fokusgruppene, og det var relativt samstemthet blant fokusgruppedeltakerne om at dette var noe som burde dekkes av referansebudsjettet. Bruken av slike produkter og hvilken type produkter som brukes varierer med alder, kjønn og livsfase. Respondentene trakk fram at prevensjon er et fellesansvar, selv om det i noen livsfaser oftest er kvinner som har bærer det økonomiske ansvaret for prevensjon.

I: Vi har hatt en diskusjon tidligere, og det er jo både smått og stort i referansebudsjettet. Da er spørsmålet om utgifter til prevensjon skal inn.

03: Ja, helt klart.

04: Jo. Ja.

03: Det er jo et behov.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

07: Jo, men prevensjon, hvis det også skal stå, kan ikke det også stå på felles, da? Altså ...

I: Jo, nå tenkte jeg skulle gå over på den, da.

01: Jo.

04: Ja.

02: Det kan det absolutt. Støtter den. Det er felles ansvar, hvert fall, så da får den stå på felles øg.

05: Felles ansvar, men det er vel fremdeles sånn at det er damer som bruker penger på det, vil jeg tro.

02: Ja, det kan være riktig, det.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

I: Vi er litt sparsommelige der. Vi har jo fått kritikk for at vi ikke har med prevensjon.

05: Det burde ha vært med.

I: Er det rimelig?

05: Det bør være med. Hvert fall i disse tider.

08: Ja, altså, det er jo en normal ... men det er jo stort sett kvinner, da, som må betale for den, men det kan jo være menn også. Men jeg tror hvis du tar og ser på befolkningen, liksom, og ser hvor mange ... stor andelen er, så er det rimelig mange som bruker penger på prevensjon. Og etter at ... senere, som for eksempel ...

I: Etter at du har fått barn [og sånn??]

08: Ja, så bruker ... ja, spiral, for eksempel, ikke sant.

I: Så det er noe vi på en måte må legge til og ... som en sånn kvinne ...

04: Men også spiral ... da bare engangssum. Altså, du driver ikke med den her månedlig.

08: Ja, men du må jo skifte og sånn.

04: Hvert femte år ... skiftes.

08: Ja, det er sikkert litt avhengig av hva slags type spiral du har.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

Prevensjon er gratis tilgjengelig for alle mellom 16 og 22 år (HelseNorge, 2020b). Kvinner kan få bidrag til kjøp av p-piller, p-plaster, p-ring og spiral, og bidraget vil gjøre at enkelte prevensjonsmidler blir helt gratis. Det er også mulig for alle å bestille gratis kondomer via helsenorge.no (HelseNorge, 2020a). Gitt disse ordningene kan man argumentere for at en stor del av kostnadene tilknyttet prevensjon er dekket av staten og på denne måten er en type prevensjonsmiddel tilgjengelig for alle.

Det er ikke spurt om prevensjon i Konsumentverkets undersøkelse. Prevensjon er inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget for voksne kvinner og menn, og for jenta på 14 år (som er del av modellfamilien denne metoden tar utgangspunkt i). For kvinner er det lagt inn 30 kondomer i året + det dyreste alternativet av p-piller og mirena spiral (i landene/hovedstedene hvor dette er et alternativ), mens det for menn er lagt inn 30 kondomer i året (Goedemè et al., 2015:154-155).

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å ikke inkludere prevensjonsmidler i referansebudsjettet. Hovedgrunnen til dette er at kondomer er gratis tilgjengelig for alle og at helsenorger.no anbefaler dette prevensjonsmidlet da det er det eneste som beskytter både mot kjønns sykdommer og graviditet (HelseNorge, 2020a). Selv om dette er et produkt for menn, anser vi det som rimelig at kvinner tar ansvar for å anskaffe.

3.1.4. Kosmetikk

3.1.4.1. Mascara

Det er stor variasjon når det gjelder hvor ofte og hvor mye mascara man bruker. I dagens referansebudsjett er mascara inkludert for jenter fra aldersgruppen 10-13 år. For gruppen jenter 10-13 år er det satt én mascara i året, mens for de øvrige kategoriene (jenter 14-17 år, kvinner 18-49 år og kvinner 50 år+) er det satt to mascaraer per år.

Tabell 82: Mascara i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	2		
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1		
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1		

Respondentene i fokusgruppene antydte at mascara er noe som oftest brukes av kvinner mens menn ofte bruker andre produkter (f.eks. produkter til hårstyling). Videre var det en enighet i fokusgruppene om at mascara, spesielt for kvinner, bør være inkludert i referansebudsjettet. Det ble påpekt i flere av fokusgruppene at mascara var unødvendig, men at det ble ofte brukt. Slike betraktninger var også gjeldene for andre kosmetikkprodukter som øyeblyant og leppestift. Når det gjelder mengder så ble ikke dette særlig mye diskutert i fokusgruppene, men flere informanter påpekte at det henger sammen med hvor ofte man bruker det.

I: Hva er forskjellen? Hvordan skal vi på en måte reflektere forskjellen mellom menn og kvinner her?

O8: Må det være noen forskjell?

I: Nei, jeg spør.

O8: Ja, altså, det kan være en pott, da, hvor begge kan ... og som du snakket om med kremer og parfyme og ... det kan være en lik pott, og så kan man velge om det innebærer hudkrem mot aldring, eller om det er en maskara eller ... synes det blir veldig sånn stereotyp å tenke at sånn skal det være for menn, og sånn skal det være for kvinner, å legge opp til det ... så er det kanskje sånn i realiteten ... jeg tenker lik pott der. Hvorfor ikke?

O2: Menn bruker ofte styling-produkter i håret, en kvinne vil bruke sminke ... av forskjellig slag ... så det går litt begge veier også, men ... det er jo generelt [sikkert, du kan??] tenke på at det er jo kjent at en kvinne bruker mye tid på sitt utseende. Sånn, hvert fall fra tidligere av, da.

01: Jeg mener det er en stor forskjell, jeg.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

07: Jeg savner litt mer på sminke, jeg, selv om jeg sminker meg ikke mye, men jeg savner litt mer.

05: Er liksom tre ting. Leppestift, maskara og øye ...

07: Ja, de fleste damer ...

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Respondentene i fokusgruppene trakk også fram at det kan være en kjønnsforskjell når det gjelder hvem som bruker sminke. Dette er et tema som går igjen i de andre fokusgruppene, men det ser ut til å være en enighet om at sminke er noe kvinner bruker oftest, men at menn gjerne bruker andre produkter enn mascara eller øyeblyant.

I: Men på kosmetikk-delen, så har vi også, mener jeg vel at vi har lagt inn en forskjell mellom menn og kvinner, og lar det seg forsvare? Det er vel egentlig [det vi??] snakket om. Det tror jeg er [er ålreit??]

08: Jeg er jo uenig

I: Jo, nei, kom igjen.

08: Nei, ja ... det var jo litt med den der krukka ... som [med den??] så tenker jeg [at det er brukt??] luksusartikler, og så tenker jeg ... altså, hva vi bruker av kremer og hårprodukter og sånn er likt, og at vi da velger å bruke penger på leppestift og maskara ... og at ikke alle kvinner gjør det heller ... så tenker jeg at det ikke trenger å være i budsjett.

06: Jeg synes det kan være en forskjell, men kanskje ikke sånn kjempestor. Ikke sånn 50 prosent forskjell, det synes jeg ikke.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

I Konsumentverkets undersøkelse ble respondentene spurt om hva de syntes utgjorde et basisbehov når det gjaldt mascara, fra f.eks. Isadora/Max Factor (se Tabell 83). Disse spørsmålene ble kun stilt for jenter og kvinner. For aldergruppen kvinner 61-75 år mente 34 % av respondentene at dette ikke utgjorde et basisbehov. For aldergruppen kvinner 18-60 år, uttrykte 26 % at dette ikke utgjør et basisbehov, men for gruppen jenter 11-17 år, antydet 42 % av respondentene at mascara ikke utgjør et basisbehov. Selv om alders- og kjønnsgruppene som bruker maskara sammenfaller mellom referansebudsjettet og Konsumentverkets undersøkelse er medianmengden mascara større i Konsumentverkets undersøkelse. Mascara er inkludert i det felleseuropeiske budsjettforslaget med fire stykker i året for kvinner over 12 år (Goedemè et al., 2015:179). Generelt ligger det en del mer kosmetikk inne i det felleseuropeiske budsjettforslaget enn det som ligger inne i det norske referansebudsjettet.

Tabell 83: Mascara, f.eks Isadora/Max Factor i Konsumentverkets undersøkelse, 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75			
Gj.snitt	-	-	-	-	3,2	-	3,1	-	2,5
Median	-	-	-	-	3	-	3	-	2
N	-	-	-	-	200	-	200	-	200

Vurdering

Det var ingen i fokusgruppene som reagerte på mengdene på mascara i referansebudsjettet, men siden mengden er lavere enn det som kommer frem både i Konsumentverkets undersøkelse og i det felleseuropeiske budsjettforslaget velger vi å øke mengden mascara for jenter 14 år og eldre. Dette gir også et økt rom for å kjøpe ev. andre kosmetikkprodukter. Vi velger å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen som selges som selges i kles- og kosmetikkbutikk eller dagligvarebutikk.

Tabell 84: Mascara i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	3	3
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1

3.1.4.2. Øyeblyant

Det er stor variasjon når det gjelder hvor ofte og hvor mye øyeblyant man bruker, og det finnes ikke noen konkrete anbefalinger eller råd om hvor mye eller hvor ofte produktet skal brukes. I dagens referansebudsjett er øyeblyant inkludert for jenter/kvinner fra aldersgruppen 10-13 år. For gruppen jenter 10-13 år er det satt én øyeblyant i året, mens for de øvrige kategoriene (jenter 14-17 år, kvinner 18-49 år og kvinner 50 år+) er det satt to stykk per år.

Tabell 85: Øyeblyant i referansebudsjettet 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	2
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1

Refleksjonene rundt øyeblyant fra fokusgruppene er sammenlignbare med de angående mascara. Disse diskusjonene omhandler ofte sminkeprodukter som mascara, øyeblyant og

leppestift. Det påpekes i flere av fokusgruppene at sminke er unødvendig, men at det er ofte brukt av kvinner og dermed burde være med.

I Konsumentverkets undersøkelse ble respondentene spurt om hva de syntes utgjorde et basisbehov når det gjaldt øyeblyant (kajal), f.eks. fra Isadora/Max Factor (se Tabell 86). Disse spørsmålene ble kun stilt for jenter og kvinner. For gruppene jenter 11-17 år og kvinner 18-60 år, påpekte 61 % av respondentene at dette ikke utgjør et basisbehov. For gruppen kvinner 61-75 år, mente 71% av respondentene at dette ikke utgjør et basisbehov. Selv om alders- og kjønnsgruppene som bruker maskara sammenfaller mellom referansebudsjettet og Konsumentverkets undersøkelse er estimert medianbehov marginalt lavere i Konsumentverkets undersøkelse enn det som ligger inne i referansebudsjettet. Øyeblyant (eyeliner) er inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget med én per år for jenter/kvinner over 12 år. I tillegg er det lagt inn én øyebrynsblyant per år for jenter/kvinner over 12 år (Goedemè et al., 2015:179). Dette er i tråd med mengdene som ligger inne i referansebudsjettet.

Tabell 86: Øyeblyant (f.eks Isadora/Max Factor) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner
Gj.snitt	-	-	-	-	2,9	-	1,7	1,7
Median	-	-	-	-	2	-	1	1
N	-	-	-	-	200	-	200	200

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å beholde øyeblyant for jenter og kvinner i referansebudsjettet. Vi velger å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen som selges i kles- og kosmetikkbutikk eller dagligvarebutikk.

Tabell 87: Øyeblyant i referansebudsjettet 2021, fordelt på kjønn og alder.

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	Kvinner	Kvinner
Antall	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	2
Forpakkingsstørrelse (stk.)	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1

3.1.4.3. Leppestift

Det er stor variasjon når det gjelder hvor ofte og hvor mye leppestift man bruker. I dagens referansebudsjett er leppestift inkludert for jenter/kvinner fra aldersgruppen 10-13 år. For gruppen jenter 10-13 år er det beregnet to leppestifter i året, mens for de øvrige kategoriene (jenter 14-17 år, kvinner 18-49 år og kvinner 50 år+) er det beregnet tre stykker per år.

Tabell 88: Leppestift i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn.

Alder	Gutter					Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner		
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17					
Antall	-	-	-	-	-	-	2	-	3	-	3	3
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1

Refleksjonene rundt leppestift fra fokusgruppene er sammenlignbare med refleksjonene rundt mascara og annen sminke. Samtidig som det påpekes i flere av fokusgruppene at sminke er unødvendig, eller en luksus, trekkes det frem at sminke er ofte brukt av kvinner og at det derfor burde være inkludert i referansebudsjettet. Fokusgruppene viser også at det er stor variasjon når det kommer til mengde leppestift som brukes og at dette kan variere med alder:

08: Ja, ja, så hvis du kjøper leppestift til 300 kroner, og så varer den i tre år, kanskje, jeg vet ikke ...

03: Men hvis du har veldig mye i skapet, så har det kostet ganske mye å kjøpe ... akkumulere opp, da ...

08: Ja, men hvis du fordeler det på et helt kvinneliv, så er det ikke sikkert det er så mye i året.

05: Hvis du fordeler det på ti år, liksom.

04: Det varer ikke veldig lenge med 15-åringen min, altså.

05: Nei, det ...

04: Hun går fort tom, for hun blir misfornøyd med sminken, og så er det alt av, og så er det to timer til, ikke sant.

08: Mm. Men det skjønner jeg. Og de bytter jo ofte maskara òg, fordi at den begynner å klumpe seg og så kast ... så det tror jeg helt sikkert er et annet forbruk for de som er tenåringsjenter enn ...

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Imidlertid trakk noen av deltakerne frem leppekrem/leppepomade som et nødvendig produkt for alle aldergruppene og kjønn, men at dette er et produkt som skiller seg fra leppestift.

04: Jeg synes det er viktig på grunn av det er vinter her i Norge. Så man må kjøpe leppekrem ... leppestifter, og så ... krem for hender og pleie for føtter hvis det blir kaldt. Det er nødvendig. Ja, absolutt. Jeg setter på budsjettet mitt, jeg.

I: Gjelder det menn òg?

04: Alle.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

I: Men ikke noe sminke. Altså, vi snakket om [krem??] ...

07: En sånn leppepomade ... hvis ... men er det sminke, da? Det er mer krem, da, tenker nå jeg, men ... det er ikke farge på den, liksom.

I: Nei. Lipgloss, da, er det ... det er vel en sånn ... det er kanskje sånn kvinnegreier, det?

04: Ja.

07: Det er nesten litt rart at ikke det står, tenker jeg, da.

06: Ja, leppepomade er noe som alle bruker.

05: Det burde stå under diverse.

06: Ja.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

I Konsumentverkets undersøkelse ble respondentene spurt om hva de syntes utgjorde et basisbehov når det gjaldt lepestift, f.eks. fra Isadora/Max Factor (se Tabell 89). Disse spørsmålene ble kun stilt for jenter og kvinner. 73 % av respondentene anså ikke dette som et basisbehov for jenter i aldergruppen 11 til 17 år. For kvinner 18-60 år var det 61 % som ikke anså lepestift som basisbehov, mens for gruppen kvinner 61-75 år var det 53 % som ikke anså dette som et basisbehov. Med andre ord, over halvparten av respondentene anså ikke lepestift som et basisbehov.

Tabell 89: Lepestift (f.eks. Isadora/Max Factor) i Konsumentverkets undersøkelse, 2020, fordelt på kjønn og alder

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner		
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	18-60	61-75	61-75	
Gj.snitt	-	-	-	-	2,9	-	1,9	-	2.1
Median	-	-	-	-	2	-	2	-	2
N	-	-	-	-	200	-	200	-	200

Når det gjelder mengde, viser resultatene fra Konsumentverkets undersøkelse at mengden er noe lavere enn det som ligger til grunn i referansebudsjettet i dag for noen av aldersgruppene. Forskjellen er på én stykk i året for kvinner over 18 år. I fokusgruppene trekkes det også fram at det er stor variasjon når det kommer til bruk av lepestift og at mengden naturligvis varierer med bruken. Lepestift er inkludert i det felleseuropeiske budsjettforslaget med én i året for jenter/kvinner over 12 år. To land har valgt å legge til leppepomade i sine versjoner av budsjettet (Goedemè et al., 2015:178-179).

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å beholde lepestift uendret for jenter og kvinner i referansebudsjettet. Vi velger også å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen som selges i kles- og kosmetikkforretning eller dagligvare. Mengden lepestift ligger høyere enn beregningene i det felleseuropeiske budsjettforslaget og i Konsumentverkets undersøkelse, men vi velger å beholde mengden da det gir et rom for å erstatte lepestift med leppepomade som ellers ikke er inkludert i referansebudsjettet.

Tabell 90: Lepestift i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	2	-	3	-	3	3		
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Brukstid	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1		

3.1.4.4. Sminkefjerner

Sminkefjerner er ikke inkludert i referansebudsjettet per i dag. Samtidig er det naturlig at sminkefjerner hører med siden sminkeprodukter (som mascara, lepestift og øyeblyant) er inkludert. Dette er også noe som kommer fram i fokusgruppene:

06: Å ja, sånne pads. Ja, ja, ja. Og sminkefjerner, det er veldig viktig. Ja. Må jo få det av på slutten av dagen.

02: (SAMTIDIG) Ja, til ... ikke sant.

07: Ja, for at du ... ja, hvis du skal først ha maskara, så må du jo fjerne det også.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

Flere motemagasiner og aviser påpeker at det kan være skadelig/ugunstig å ikke fjerne sminke (Tunstrøm, 2016; Tøraasen, 2010). Både hudleger intervjuet i disse sakene og respondenter i fokusgruppene påpeker at man kan ikke bare bruke «vanlig» såpe i ansiktet og at man trenger en sminkefjerner. Sminkefjerner er ikke veldig mye diskutert i fokusgruppene. Det er også stor variasjon når det gjelder hvilken mengde man skal bruke og hvor ofte dette skal brukes, siden dette henger sammen med hvor ofte og hvor mye sminke man bruker.

I Konsumentverkets undersøkelse ble respondentene spurt om hva de syntes utgjorde et basisbehov når det gjaldt sminkefjerner (remover). Disse spørsmålene ble kun stilt for gruppene jenter 11-17 år, kvinner 18-60 år og kvinner 60-75 år. 46 % av respondentene mente at sminkefjerner ikke utgjør et basisbehov for jenter 11-17 år. For kvinner 18-60 år mente 51 % av respondentene at sminkefjerner ikke utgjør et basisbehov, mens for kvinner 61-75 år var det 58 % som mente at sminkefjerner ikke er et basisbehov. Prosentandelene er sammenlignbare med de som mener at sminke generelt ikke er et basisbehov for kvinner. Når det gjelder estimerte mengdebehov viser Konsumentverkets undersøkelse (se Tabell 91) at medianbehovet er estimert til å være 3*100 ml. i året for jenter mellom 11 og 17 år, og 2*100 ml. for kvinner mellom 18 og 75 år.

Tabell 91: Sminkefjerner for øyer (100 ml.) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

Alder	Gutter			Jenter		Menn		Kvinner	
	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	-	-	-	-	3,8	-	2,6	-	2.1
Median	-	-	-	-	3	-	2	-	2
N	-	-	-	-	200	-	200	-	200

I liket med de øvrige sminkeproduktene indikerer de svenske dataene at de yngste har et noe høyere behov for disse produktene. Dette er også noe som er i overenstemmelse med noen av funnene fra fokusgruppene. Sminkefjerner er ikke inkludert i det felleseuropeiske budsjettforslaget.

Vurdering

Basert på diskusjonene i fokusgruppene er vår vurdering å legge til sminkefjerner for jenter (10-13 år, 14-17 år) og kvinner (18-49 år, 50 år+) i referansebudsjettet. I likhet med øvrige sminke- og kosmetikkprodukter velger vi å legge til grunn en av de rimeligere variantene av denne varen som selges i kles- og kosmetikkbutikk eller dagligvarebutikk. Basert på resultatene fra fokusgruppene og Konsumentverkets undersøkelse, samt mengden sminke er som er inkludert for de ulike aldersgruppene i referansebudsjettet, velger vi å legge til 1*125 ml. sminkefjerne for jenter 10-13 år, og 2*125 ml. sminkefjerner for jenter og kvinner som er 14 år eller eldre.

Tabell 92: Sminkefjerner (125 ml.) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	2
Forpakkingsstørrelse (ml.)	-	-	-	-	-	125	-	125	-	125	125
Brukstid	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1

3.2 Tjenester

3.2.1. Frisør

I dagens referansebudsjett er det lagt inn to hårklipp (med vask) i året for barn mellom ett og to år, fire hårklipp (med vask) i året for barn mellom tre og fem år, fem hårklipp (med vask) i året for alle mellom seks år og 17 år og seks hårklipp (med vask) i året for alle over 18 år (se Tabell 93).

Tabell 93: Hårklipp med vask i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	2	4	4	5	5	5	5	6	6	6
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Hårklipp er diskutert i fokusgruppene og respondentene trekker fram at selv om frisør ikke er en nødvendighetstjeneste på samme måte som lege eller tannlege, er frisørbesøk noe de aller fleste ser på som del av et akseptabelt forbruk.

08: Det er forskjell på å gå til pedikyr, manikyr, frisør og tannlege. Det tenker jeg ...

02: Mm. Tannlege går man som regel til for at man må, mens at en sånn ekstra fin hårklipp med kanskje stripe og farge håret og sånne ting, da går man jo litt over på at man har lyst til å gi seg selv noe ekstra, da. Men det er jo også vanlig at man av og til unner seg litt ekstra. De fleste som ligger under akseptabel-kategorien vil jeg kunne tro at ville ha litt ... det lille ekstra å kunne strø rundt seg med en gang imellom for å få livet litt lettere.

I: Er dere enige i det, dere andre?

03: Er det kjønnsforskjell på ... det er jo sånn ... et snitt av alle, ikke sant, så det er ikke noe sånn kjønnsforskjeller på budsjettet? Eller er det ... at man skiller mellom kjønnene? Ok, ja. Nei, for jeg tror det er en stor forskjell ... kan være ganske stor forskjell, da.

I: Fint du tar opp det. Vi skulle komme inn på det, men det er klart det er kjønnsforskjeller.

02: Noen er opptatt av utseende, noen er opptatt av funksjon. Det kan jo sikkert variere litt fra mann til mann til kvinne til kvinne til livssituasjon til livssituasjon, det. Det er nok en del variabler der, ja.

08: Så er det dyrere for en kvinne ... dameklipp enn en herreklipp også, altså ... (FLERE SVARER BEKREFTENDE) om de drar dit like mange ganger, så blir det like fullt forskjellig på pris.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Respondentene argumenterte ikke for å ta ut frisør fra referansebudsjettet, men de diskuterte i hvilken grad hyppigheten av frisørbesøk varierer med type hår og kjønn. For eksempel var det i fokusgruppe 4 en lengere diskusjon om behandlinger som er vanlig å ha hos frisør og hvorvidt dette varierer med kjønn. Generelt var det samstemthet i fokusgruppene om at kvinner oftere farger håret eller benytter andre behandlinger enn menn. Det som ble mest diskutert i fokusgruppene var hvor ofte skal man gå til frisør:

I: ... og det er frisør. Det er sentralt her. Hvor ofte skal vi gå til frisøren, og er det noe forskjell mellom menn og kvinner her?

05: Ja, jeg synes at menn skulle fått lov til å gå oftere, i og med ... sånn ... eller sånn, de med kort hår, da, må få gå oftere, for de har jo ... ja, men de må jo opprettholde en fasong, ofte, eller en frisyre.

02: Men det er som regel mye dyrere å gå som jente med kort hår til frisøren, enn det er som gutt.

05: Det tror jeg på.

04: Ja, det stemmer. Dessverre.

07: Og så er det veldig variasjon mellom damer med kort og langt hår. Altså, da jeg hadde sånn sveis som du har, så gikk jeg hver sjette uke, og så går jeg en gang i ... ja, gang i året, har jeg lyst å si ... er ikke så ille, men ... altså, fordi ... langt hår trenger ikke å vedlikeholdes like ofte, da.

02: Jeg går hver sjette, åttende, ja ... mellom hver sjette og hver åttende uke, og betaler litt over tusen kroner hver gang.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

I: Men vi har hatt noen runder med noen damer tidligere. Noen påstår [damer??] at de går jo ikke så ofte til frisøren.

06: Nei ...

05: Nei, for meg så er seks ganger per år egentlig mye. Jeg går ikke så ofte til frisør.

I: Gjelder det dere andre òg?

01: Mm.

07: Kanskje hver tredje måned. Man klipper tupper og ... men man kan kure håret litt oftere, men det er jo ikke det samme.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Diskusjonene i fokusgruppene viser at det er stor variasjon når det kommer til behov for frisørtjenester. Noen få av respondentene, oftest menn, klipper seg hjemme og går dermed ikke til frisør, mens andre går ofte og betaler for mer enn hårklipp. Det er likevel viktig å påpeke at noen av de som klipper seg hjemme også tar til orde for at frisør bør beholdes i referansebudsjettet.

08: Ja, altså, frisøren sier gjerne tre til fire måneder med tanke på slitt ... at håret blir slitt, da, hvert fall sånn kvinneklippmessig. Så kanskje ... det blir jo tre til fire ganger i året. Kanskje.

04: Frisøren min kostet 500 kroner på Clas Ohlson.

02: Å ja. Klippemaskin hjemme, ja.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

01: Jeg har ikke vært hos frisør på 15 år, jeg.

I: Nei [ikke sant??]

08: Du klipper deg selv?

01: Ja. Men jeg tenker det er viktig å, når man ikke har så god råd, og likevel kunne være decent på håret. For det er noe folk legger merke til med én gang, oi, hva er det som skjer her, på en måte.

(Utdrag fra fokusgruppe 2).

Diskusjonene i fokusgruppene viser at det er stor variasjon i hvor ofte man går til frisøren. Dette er noe som, ifølge respondentene, varierer med alder, kjønn, hårlengde og preferanser eller funksjon. Det er interessant å bemerke seg at selv om det diskuteres hvor mange ganger man går til frisør i løpet av et år er det ingen av respondentene som argumenterer for at frisør ikke har plass i referansebudsjettet eller som tar til orde for at antall klipp som er inkludert er for høyt.

Hårklipp til barn er noe mindre diskutert enn klipp til voksne. Et viktig skille som kommer fram er at noen foreldre klipper håret til de yngre barna hjemme, mens de tar de litt eldre til frisør.

I: Hårklipp til barn ... treåring. Går vi til frisøren med en treåring?

(FLERE SVARER BEKREFTENDE)

I: Du gjør ikke det?

02: Nei.

I: Du klipper?

02: Nei, kona klipper.

I: (SAMTIDIG) Eller kona klipper, ja.

02: Ja. Det er bare hun som får lov til å klippe dem, for de har hverdagsfrisyre som bare ... som skal være sånn som den skal være, og da er det mamma som klarer [den??]. Men han på ti, han har begynt å synes det er greit å dra til frisør.

I: Ja, for her er det satt opp hårklipp altså fire ganger i året, da. For en treåring.

04: Det er kanskje litt mye.

I: Det er kanskje litt mye, ja.

04: Ja.

I: Synspunkter på det?

05: Jeg er nok enig i det. Men ...

...

06: Det kommer vel an på hvilken frisyre de har. Om det er jente, har hun pannelugg eller ikke, eller ... jeg husker min eldste, da hun var liten, omtrent på den alderen ... hun hadde pannelugg og måtte til frisøren oftere. Mens min yngste nå, hun har alltid hatt langt hår, og hun er ikke hos ... hun har aldri vært hos frisøren mer enn kanskje tre ganger i året. To, tre ganger.

I: Da [er hun fire??]

04: Jeg ville sagt tre ganger i året.

I: Tre ganger i året, ja. Nettopp. Men det er greit å ha med frisørbesøk for treåringer

06: Ja.

(Utdrag fra fokusgruppe 3).

I Konsumentverkets undersøkelse er det spurt om behovet for hårklipp i året for alle kjønns- og aldersgrupper foruten for spedbarn. 61 % av de spurte mente at hårklipp ikke utgjør et basisbehov for barn mellom ett og tre år, mens de tilsvarende andelene for de andre alderskategoriene varierte mellom 31 % for menn mellom 61 og 75 år og 11 % for kvinner i samme aldersgruppe. Hårklipp kan dermed sies å være ansett som et basisbehov for de fleste. Det estimerte mengdebehovet (median) oppgitt i Konsumentverkets undersøkelse varierer mellom tre ganger i året for jenter mellom 11 og 17 år og fem ganger i året for flere av de andre kjønns- og aldersgruppene (se Tabell 94). I det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget er det lagt inn seks hårklipp i året per person (Goedemè et al., 2015:178).

Tabell 94: Hårklipp (per år) i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på kjønn og alder

				Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17		18-60		61-75	
Gj.snitt	-	4,5	3,8	5,5	3,6	5,8	4,3	5,8	6
Median	-	5	4	5	3	5	4	5	5
N	-	300	200	200	200	200	200	200	200

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å beholde frisørbesøk (hårklipp med vask) i referansebudsjettet. Vi beholder samme antall klipp per år for alle over 10 år, selv om noen av respondentene antydte at jenter/kvinner sjeldnere besøker frisør. Dette gir noe rom i budsjettet for annen hårpleie for kvinner, som f.eks. farging av håret. For barn mellom ett og to år beholder vi to frisørbesøk i året, mens for de mellom tre og ni år reduserer vi antall frisørbesøk til tre besøk i året.

Tabell 95: Hårklipp med vask i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	2	3	3	3	5	5	5	5	6	6	6		
Brukstid	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

3.2.2. Tannlege

Tannlegebesøk er inkludert i referansebudsjettet. Det er lagt inn ett tannlegebesøk med ettersyn, puss, to bilder og én fyllingsflate i året for alle over 18 år (se Tabell 96). Siden tannhelse er gratis for de under 18 er det ikke behov å inkludere tannlegebesøk for denne gruppen.

Tabell 96: Tannlegebesøk i referansebudsjettet 2020, fordelt på alder og kjønn

Alder	Gutter					Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +		
Antall	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1		
Brukstid	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1		

Hvor ofte en bør gå til tannlege og hva som må gjøres er avhengig av den enkeltes tannhelse. Ifølge nasjonale faglige råd om tannhelse bør «tannlege eller tannpleier fastsette tiden for neste statusundersøkelse etter en vurdering av pasientens risiko for utvikling av karies, periodontitt eller andre orale sykdommer», og «intervallet mellom to statusundersøkelser bør ikke være kortere enn 12 måneder og ikke lenger enn 24 måneder» (Helsedirektoratet, 2019) Tannlegekontorer understreker at det er betydelig variasjon når det gjelder hvor lang tid det kan gå mellom tannlegeundersøkelser. Noen klinikker anbefaler at man kan vente opptil to år mellom undersøkelser (Eurodent, 2019), mens andre fremhever at ett tannlegebesøk per år vil være tilstrekkelig for de fleste (Tannhelse Rogaland, 2021).

I fokusgruppene var det bred enighet om at tannlege inngår i budsjettet. Da informantene diskuterte hvor ofte man skal besøke tannlegen var det samstemthet (i begge gruppene hvor dette ble diskutert) om én gang i året. Det var derimot forholdsvis stor uenighet om hvilke undersøkelser som er normale, eller vanlige. Dette er ikke uventet siden det er store variasjoner når det kommer til behov for tannpleie. Det som oftest ble trukket fram var at det skal være rom i budsjettet for å kunne reparere tennene:

05: Ja, nei, som sagt ... som jeg sa i stad, egentlig ... helse og hygiene, da teller jeg med nødvendige besøk ... nødvendige besøk, ikke vanity, men nødvendige besøk ... det er fagpersonell, da, som tannlege og sånt, ikke neglesalong.

08: Ikke bleking av tenner, liksom.

05: Ikke bleking av tennene, men ... fikse tanna, liksom. Og alt du har på badet. Helse og hygiene. Ja. Og budsjett.

(Utdrag fra fokusgruppe 2)

08: ..., det er kanskje nettopp derfor de er friske, fordi de går til forebyggende og til tannlege og trener ... altså, det er ... hvilken vei du velger å se på det. Det er forebyggende, da.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

Det var noen av respondentene som argumenterte for at de elementene (ett tannlegebesøk med ettersyn, puss, to bilder og én fyllingsflate) som ligger inne i referansebudsjettet burde tas ut, eller erstattes av noen andre. Samtidig var det flere andre respondenter som i slike diskusjoner tok til orde for at f.eks. fylling burde holdes inne.

03: Ikke fylling i året ...

05: Fylling hvert år!

01: Bare sjekke og rense litt.

I: Sjekk og rens, ja.

02: Noen ganger er det hull, andre ganger ikke. Kommer an på om man har vært flink å passe på tennene sine, eller rett og slett er heldig.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

I en annen fokusgruppe var det samstemthet om at en fylling hører med i referansebudsjettet:

I: Hva skal vi gjøre der da? Én fylling og ...

06: Sjekke. Fjerne tannstein.

I: De skal sjekke?

02: Sjekke.

05: Det er vel litt som legebesøket, tenker jeg. Det er en sånn kontroll. Så helsesjekk eller ... og så rens og alt det som inngår i det.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Selv om det ikke var entydig konsensus når det gjelder fyllinger, var det konsensus om at tannlegebesøk, inkludert rens og sjekk bør være med i referansebudsjettet.

Tannlegebesøk er også inkludert i Konsumentverkets undersøkelse fra 2020 for kvinner og menn over 18 år (se Tabell 97). Kun henholdsvis 7 % og 12 % av respondentene mente at tannlegebesøk ikke utgjør et basisbehov for kvinner og menn mellom 18 og 60 år. Videre anså henholdsvis 2 % og 7 % ikke tannlegebesøk som en basistjeneste for kvinner og menn mellom 61 og 75 år. Både median- og gjennomsnittet ligger rundt ett tannlegebesøk i året.

Tannlegebesøk er inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget for barn og voksne. I fire land/hovedsteder er det lagt inn to undersøkelser i året, mens det i de fire andre landene/hovedstedene er lagt inn én undersøkelse i året (Goedemè et al., 2015:154).

Tabell 97: Tannlegebesøk i Konsumentverkets undersøkelse 2020, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Menn		Kvinner	
Alder	0-1	1-3	4-10	11-17	18-60	61-75	Menn	Kvinner
Gj.snitt	-	-	-	-	1,3	1,3	1,6	1,4
Median	-	-	-	-	1	1	1	1
N	-	-	-	-	200	200	200	200

SSB fører også tannhelsestatistikk for personer opptil 18 år og i 2019 var det 29,4% av 18-åringer som har aldri hadde hatt hull i tennene (Statistisk sentralbyrå, 2020b). Denne statistikken sier imidlertid lite om tannhelsen til befolkningen som er over 18, men en eldre rapport fra Folkehelseinstituttet viser at færre unge har karies enn før (Lyshol & Biehl, 2009).³

SSBs rapport om tannhelse blant voksne i Sverige og Norge viser en tydelig sammenheng mellom lavere inntekt og dårligere tannhelse (Ekornrud & Skjøstad, 2016). For referansebudsjettet er det særlig relevant at rapporten viser at dårlig økonomi holder folk unna tannlegen til tross for at de har behov for behandling. Dette problemet er størst blant folk med lavere inntekt (Ekornrud & Skjøstad, 2016: kapittel 7). Dermed anser vi det som viktig at det er noe rom i referansebudsjettet for tannpleierelaterte utgifter.

Vurdering

Basert på disse kildene er vår vurdering å beholde ett tannlegebesøk (med ettersyn, puss, to bilder og én fyllingsflate) i året for alle som er over 18 år i referansebudsjettet. Vi bemerker oss imidlertid at det er litt delte meninger i fokusgruppene om hvorvidt én fyllingsflate i året skal inngå i referansebudsjettet. Til tross for dette er det få fokusgruppedeltakere som tar til orde for å fjerne fyllinger fra referansebudsjettet.

Tabell 98: Tannlegebesøk (med ettersyn, puss, to bilder og én fyllingsflate) i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	
Brukstid	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	

3.2.3. Lege

Det ligger ikke utgifter til legebesøk inne i referansebudsjettet. Det finnes heller ingen offentlige anbefalinger som sier at friske personer bør gå regelmessig til lege eller fastlege

³ På tidspunktet denne rapporten skrives (februar/mars 2021) er faktaarket om tannhelse fra FHI avpublisert pga. oppdatering.

(Jakobsen, 2019). Personer under 16 år er fritatt for egenandel ved fastlegebesøk, dermed er det ikke behov å inkludere fastlegebesøk for denne gruppen.

Selv om det ikke finnes noen tydelige nasjonale anbefalinger om hyppigheten av fastlegebesøk for friske personer, ser vi at deltakerne i fokusgruppene ofte omtalte legebesøk som preventive og noe som er vanlig å gjøre én gang i året:

I: Er det urimelig at en drar til fastlegen én gang i året?

02: Som regel så pleier man vel være der flere ganger i året, vil jeg tro.

I: Er dere enig?

08: Ja, i hvert fall hvis man har med små barn og ...

02: Ja, spesielt da.

08: Eller små barn, det kan jo være barn i tenårene også, for så vidt, men man går jo til fastlege oftere enn én gang i året, som regel.

(Utdrag fra fokusgruppe 1)

I: Nei, jeg bare har forutsetningen om friskhet her, og så ...

06: Man går til lege selv om man er frisk.

04: Noen ganger, ja.

06: Ja, man blir jo syk sånn innimellom, selv om man ikke har en kronisk sykdom, så har man sånn to-tre legebesøk i året, jeg vet ikke. Nei, kanskje ikke ...

I: To-tre legebesøk ... friske personer. ... (FLERE SNAKKER SAMTIDIG)

06: Jo, men altså ... man får influensa type én gang i året, og så har man kanskje noe annet man lurer på, noe eksem eller ett eller annet, så ... men altså noen ganger så kan man gå flere år uten å gå til lege.

(Utdrag fra fokusgruppe 4)

I: ... Så var det oss, da, gutta. Skal vi gå én gang i året til doktoren, fastlegen?

02: Ja.

04: Jeg tenker at man bør det, ja.

03: Jeg tenker også det.

(Utdrag fra fokusgruppe 3)

Selv om de umiddelbare kommentarene indikerte at årlige legebesøk er nødvendig, ble dette nyansert utover i samtalene. Som mye annet vil behovet variere med alder, kjønn og livssituasjon ellers. Det syntes likevel å være en oppfatning blant majoriteten av deltakerne at man bør ha muligheten til, eller at det er vanlig, å gå og sjekke seg forholdsvis regelmessig. Tall fra SSB støtter også opp under disse funnene. I 2019 var den norske befolkningen i snitt til 2,7 konsultasjoner hos fastlegen (Statistisk sentralbyrå, 2020a). Selv om dette inkluderer alle, og ikke bare dem som i hovedsak er friske, indikerer dette tallet at det er vanlig og akseptabelt å gå til fastlegen minst én gang i året. Det er ikke stilt spørsmål om legebesøk i Konsumentverkets undersøkelse. Legebesøk er inkludert i det felleseuropeiske referansebudsjettforslaget for alle voksne med to konsultasjoner hos allmennlege i tillegg til

en hjemmevisitt i året for det de kaller for hverdagslige sykdommer, og med én konsultasjon hos allmennlege hvert tiende år i tilfelle skader. I tillegg er det lagt inn noen vaksiner og screening for HPV i noen land (Goedemè et al., 2015:153).

Vurdering

Det var tydelig konsensus i fokusgruppene om at det bør være mulig å oppsøke legen én gang i året og at dette var noe respondentene anså som vanlig. Det var heller ikke sånn at respondentene så på behovet for legebeseøk som et kjønnnet fenomen, selv om noen antydte at menn sjeldnere besøker fastlegen. Siden tallene fra SSB (2020a) inkluderer personer med kroniske lidelser etc. velger vi legge til grunn et lavere nivå av fastlegebeseøk i året enn det som er gjennomsnittet siden referansebudsjettet tar forutsetter at personer er friske. Egenandel for ett fastlegebeseøk inkluderes derfor for alle over 18 år i referansebudsjettet 2021. Siden barn og ungdom kan benytte seg av Skolehelsetjenesten og Helsestasjoner for barn og ungdom, i tillegg til at barn og ungdom under 18 år som får psykoterapeutisk behandling er fritatt betaling hos fastlege (HelseNorge, 2021), har vi ikke inkludert egenandel for fastlegebeseøk for ungdom mellom 16 og 18 år.

Tabell 99: Egenandel ved fastlegebeseøk i referansebudsjettet 2021, fordelt på alder og kjønn

	Gutter		Jenter		Gutter		Jenter		Menn	Kvinner	Kvinner
Alder	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13	14-17	18+	18-49	50 +	
Antall	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	
Tidsperiode (år)	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	

4. Oppsummering av vurderingene av innholdet i budsjettposten «Personlig pleie»

Vurderingene som er presentert i denne rapporten utgjør grunnlaget for oppdateringen av budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet for 2021. Basert på revisjonen av budsjettposten har vi justert vare- og tjenesteutvalget i budsjettposten samt varetype, mengder, og levetid som er beregnet for en del varer. Hovedendringene i budsjettposten er oppsummert i Tabell 100. Denne viser hvilke varer som er tatt inn i budsjettposten fra og med 2021, hvilke som er tatt ut, hvilke som har fått endret enten mengdeberegning, type vare eller beregnet levetid for én eller flere grupper i referansebudsjettet og hvilke varer og tjenester som beholdes uendret. De sistnevnte varene og tjenestene er imidlertid også prismålt i 2021, noe som innebærer en naturlig justering av varetype til det som er tilgjengelig i dagens marked.

Tabell 100: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet for 2021

Lagt til	Tatt ut	Endret mengder/type/levetid*	Uendret**
Egenandel ved fastlegebesøk (kvinner og menn 18 år +)	Lommespeil (10 år +)	Barnebleier	Tantråd
Barberingsutstyr (kvinner 14 år +)	Etterbarberingsvann (menn 14 år +)	Barnesalve	Toalettmappe
Sminkefjerner (kvinner 14 år +)	Fast såpestykke (alle)	Våtservietter	Sanitetsbind
Eau de toilette (menn 14 år +)		Bomullspinner	Hårbørste
Hårspray (kvinner 14 år +)		Kam	Solbrille
Hårvoks (menn 14 år +)		Bodylotion	Barnebleier***
Flytende dusjsåpe (alle)		Hudkrem	Øyeblyant
Flytende håndsåpe (alle)		Lommetørklepapir	Lepestift
		Tannbørste	Tannlege
		Tannkrem	
		Hårsjampo	
		Hårbalsam	
		Hårklipp, frisør	
		Solkrem	
		Tannpikere	
		Eau de toilette (kvinner)	
		Deodorant	
		Barberingsutstyr (menn)	
		Mascara	

* Endring gjort for én eller flere grupper

** Ny prismåling

*** Mengden er oppjustert for spedbarn, se Skuland (2021).

Referanseliste

- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2018). *Review of the Norwegian reference budget. In light of similar initiatives across Europe*. . Project report no. 4-2018. Oslo: Consumption Research Norway (SIFO), Oslo Metropolitan University.
- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2020). The Norwegian Reference Budget. In C. Deeming (Ed.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 185-196). Bristol: Policy Press.
- Barbershop.no. (2021). Guide til balsam. Hentet fra <https://www.barbershop.no/pages/guide-til-balsam>
- Barth-Heyerdahl, L. (2016). Nesten ingen kjøper slik såpe lenger. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/8579311/>
- Blix, L. (2013). Spør en forsker: Hvor ofte bør man vaske seg? Hentet fra <https://forskning.no/hygiene-bakterier-spor-en-forsker/spor-en-forsker-hvor-ofte-bor-man-vaske-seg/593584>
- Blix, L. (2015). Spør en forsker: Så ofte bør du vaske håret. Hentet fra <https://forskning.no/hygiene-menneskekroppen-hud/spor-en-forsker-sa-ofte-bor-du-vaske-haret/495615>
- Borgeraas, E. (1987). *Et standardbudsjett for forbruksutgifter*. Rapport nr. 101. Lysaker: Statens institutt for forbruksforskning.
- Brilleland.no. (2021). Hvorfor bruke solbriller? [nettsak]. Hentet fra <https://www.brilleland.no/fakta-solbriller/hvorfor-bruke-solbriller/>
- Curtis, V., & Cairncross, S. (2003). Effect of washing hands with soap on diarrhoea risk in the community: a systematic review. *Lancet Infect Dis*, 3(5), 275-281. doi:10.1016/S1473-3099(03)00606-6
- Dixon, N., Morgan, M. P., & Equils, O. M. D. F. (2017). Foam soap is not as effective as liquid soap in eliminating hand microbial flora. *Am J Infect Control*, 45(7), 813-814. doi:10.1016/j.ajic.2017.01.020
- Eggen, T. (2017). Bruker du riktig hårstylingprodukter? [nettsak]. Hentet fra <https://www.klikk.no/mote/kamille/mote/bruker-du-riktig-harstylingsprodukter-2843331>
- Ekornerud, T., & Skjøstad, O. (2016). *Tannhelse blant voksne i Sverige og Noreg. Ein sosioøkonomisk analyse*. (Vol. Rapport 2016/28). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Eurodent. (2019). Hvor ofte bør jeg gå til tannlegen? [nettsak]. Hentet fra <https://www.eurodent.no/tannlege-oslo/hvor-ofte-bor-jeg-ga-til-tannlegen/>
- European Commission. (2013). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards Social Investment for Growth and Cohesion - including implementing the European Social Fund 2014-2020, COM(2013) 83 final*. Brussels: European Commission
- Folkehelseinstituttet. (2017a). Håndhygieneveilederen [nettdokument]. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/handhygiene/>
- Folkehelseinstituttet. (2017b). Ti ting du bør vite om soling [nettdokument]. Hentet fra <https://www.fhi.no/ml/miljo/straling/ti-ting-du-ma-vite-om-soling-i-sommer/>
- Glomma tannklinikk. (2021). Hvilken tannkrem er best å bruke? [nettdokument]. Hentet fra <https://glommatannklinikk.no/hvilken-tannkrem-er-best-a-bruke/>

- Goedemé, T. (2020). The steep and winding road to comparable reference budgets in Europe. In C. Deeming (Ed.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets: International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 255-270). Bristol: Policy Press.
- Goedemé, T., Storms, B., & Van den Bosch, K. (2015). *Pilot project: Developing a common methodology on reference budgets in Europe. Proposal for a method for comparable reference budgets in Europe*. Brussels: European Commission.
- Hansen, L. (2011). Så ofte bør du skifte bleie [nettsak]. Hentet fra <https://www.abcnyheter.no/livet/2011/12/29/143238/sa-ofte-bor-du-skifte-bleie>
- Helsedirektoratet. (2018). Nasjonal faglig retningslinje for tannhelsetjenester til barn og unge 0 - 20 år [nettdokument]. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/tannhelsetjenester-til-barn-og-unge-020-ar/helsefremmende-og-forebyggende-tannhelsetjenester-til-alle-barn-og-unge/barn-og-unge-bor-pusse-tennene-med-fluortannkrem-to-ganger-daglig>
- Helsedirektoratet. (2019). Tannhelse - Helsefremmende og forebyggende tiltak for voksne over 20 år [nettdokument]. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/helsefremmende-og-forebyggende-tannhelsetiltak-for-voksne-over-20-ar>
- HelseNorge. (2020a). Gratis kondomer [nettsak]. Hentet fra <https://www.helsenorge.no/sex-og-samliv/prevensjon/kondom/>
- HelseNorge. (2020b). Støtte til prevensjon for deg mellom 16 og 22 år. Hentet fra <https://www.helsenorge.no/sex-og-samliv/prevensjon/bidragsordning-for-prevensjonsmidler/>
- HelseNorge. (2021). Egenandel hos lege [nettsak]. Hentet fra <https://www.helsenorge.no/betaling-for-helsetjenester/betaling-hos-lege/>
- Interoptik.no. (2021). Hvorfor bruke solbriller året rundt? [nettsak]. Hentet fra <https://www.interoptik.no/riktig-solbeskyttelse/hvorfor-bruke-solbriller-aret-rundt/>
- Jakobsen, S. E. (2019). Du trenger ikke å gå til legen om du er frisk [nettsak]. Hentet fra <https://forskning.no/aldring-fastlegen-kreft/du-trenger-ikke-a-ga-til-legen-om-du-er-frisk/1576196>.
- Jensen, D. A., Macinga, D. R., Shumaker, D. J., Bellino, R., Arbogast, J. W., & Schaffner, D. W. (2017). Quantifying the Effects of Water Temperature, Soap Volume, Lather Time, and Antimicrobial Soap as Variables in the Removal of Escherichia coli ATCC 11229 from Hands. *J Food Prot*, 80(6), 1022-1031. doi:10.4315/0362-028X.JFP-16-370
- Konsumentverket. (2020). *Kostnadsberäkningar hygienartiklar, kvantitativ undersökning. Teknisk beskrivning*. Konsumentverket. Karlstad.
- Kristiansen, A. (2012). Dette bør du vite om håret ditt [nettsak]. Hentet fra <https://www.kk.no/livstil/dette-bor-du-vite-om-haret-ditt/68131263>
- Leganger, C. (2015). Så mye koster mensjen [nettsak]. Hentet fra <https://www.kk.no/livstil/sa-mye-koster-mensjen/67820960>
- Leirvåg, J. M. E. J. (2019). Slik vasker du håret riktig. Hentet fra <https://stylista.no/skjønnhet/har/slik-vasker-du-haret-riktig>
- Lyshol, H., & Biehl, A. (2009). *Tannhelsestatus i Norge. En oppsummering av eksisterende kunnskap*. Rapport 2009:5. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Mjøsa Tannklinikk. (2021). Rens tennene med riktig tanntråd [nettsak]. Hentet fra <https://xn--mjsatannklinikk-6tb.no/tannhelse/rens-tennene-med-riktig-tanntraad/>
- NHI.no. (2018). Et fremmedlegeme i øregangen som ikke fjernes, kan forårsake infeksjon [nettsak]. Hentet fra <https://nhi.no/forstehjelp/ore-nese-hals/fremmedlegeme-i-oret>

- NHI.no. (2019). Ørevoks [nettsak]. Hentet fra <https://nhi.no/sykdommer/orenesehals/ytre-ore-og-oregang/orevoks/>
- NHI.no. (2020). Overgangsalderen [nettsak]. Hentet fra <https://nhi.no/sykdommer/kvinne/hormonbehandling/overgangsalderen/?hp=true>
- RELIS. (2016). Anbefalinger for solkrem til barn under 3 år [nettsak]. Hentet fra https://relis.no/sporsmal_og_svar/6-6988?source=relisdb
- Skuland, S. (2021). *Oppdatering av forbruksområdet spedbarnskostnader. Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i Referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 2 - 2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Statistisk sentralbyrå. (2020a). Allmennlegetjenesten [nettsak]. Hentet fra <https://www.ssb.no/helse/statistikker/fastlegetj/aar>
- Statistisk sentralbyrå. (2020b). Tannhelsetenesta [nettsak]. Hentet fra <https://www.ssb.no/helse/statistikker/tannhelse/>
- Stava, K. (2015). Billig-ansiktskrem vs. luksusmerker - hva er best? [nettsak]. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/7357263/>
- Storms, B., Goedemè, T., Van den Bosch, K., Penne, T., Schuerman, N., & Stockman, S. (2014). *Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe. Review of current state of play on reference budget practices at national, regional, and local level*. Brussels: European Commission.
- Studio Classic. (2021). 7 tips til perfekt hår [nettsak]. Hentet fra <https://studioclassic.no/7-tips-til-perfekt-har>
- Tannhelse Rogaland. (2021). Undersøkelse hos tannlegen/tannpleieren [nettsak]. Hentet fra <https://www.tannhelse Rogaland.no/tannhelse/pasient/tannhelseinformasjon/undersokelse-hos-tannlegen/undersokelse-hos-tannlegentannpleieren>
- Tannklinikken Skeie. (2021a). Bittes tanntips. Hentet fra <https://www.tannklinikken.no/tanntips/STELLER-DU-TENNENE-DINE-RIKTIG->
- Tannklinikken Skeie. (2021b). Dropper du tanntråd? Da bør du lese dette [nettsak]. Hentet fra <https://www.tannklinikken.no/tanntips/Dropper-du-tanntraad--Da-bor-du-lese-dette->
- Tannlegeforeningen. (2019). Gode råd til god munnhelse [nettdokument]. Hentet fra <https://www.tannlegeforeningen.no/fag-og-politikk/pasientinformasjon/gode-rad-til-god-munnhelse.html>
- Tunstrøm, S. (2016). Derfor bør du ALDRI sove med sminke [nettsak]. Hentet fra <https://www.kk.no/mote/derfor-bor-du-aldri-sove-med-sminke/67774559>
- Tøraasen, M. (2010). Derfor bør du fjerne sminken [nettsak]. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/tema/derfor-bor-du-fjerne-sminken/64275921>
- vita.no. (2021). Hollister. Hentet fra <https://www.vita.no/kropp/parfyme/dame/hollister-wave-for-her-edp-30ml>
- vitusapotek.no. (2020). Hvordan pusse tenner! [nettsak]. Hentet fra <https://www.vitusapotek.no/munn-og-tann/hvordan-pusse-tenner%21/a/A372007>
- vitusapotek.no. (2021). Nordmenn er blant de dårligste til å skifte tannbørste. Hentet fra <https://www.vitusapotek.no/munn-og-tann/nordmenn-er-blant-de-darligste-til-a-skifte-tannborste/a/A9320>
- Wold, G. C. (2010). Munnskyll er nødvendig [nettsak]. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/tema/munnskyll-er-unodvendig/64347233>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til fokusgruppedeltakere

Informasjonsskriv: Personlig pleie i Referansebudsjettet

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet er i gang med et prosjekt hvor vi ønsker å se nærmere på norske forbruksmønstre i forbindelse med personlig pleie. Vi ønsker å ha en samtale om hva en alminnelig norsk referansefamilie trenger av artikler og tjenester til personlig pleie fordi vi skal oppdatere denne budsjettposten i SIFOs Referansebudsjett. Referansebudsjettet er et uttrykk for utgifter på varer og tjenester som alle i befolkningen trenger for å kunne delta i samfunnet.

Vi skal gjennomføre åtte fokusgruppeintervjuer med 10 voksne i hver, i løpet av november og desember 2018. Det er Elling Borgeraas, Marthe Hårvik Austgulen og Helene Teigen som jobber i prosjektet. Alle er ansatt ved Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

Deltagelse i undersøkelsen er frivillig og du kan trekke deg når som helst ved å gi muntlig eller skriftlig beskjed til en av de involverte forskerne som kan nås på kontaktinformasjonen oppgitt nederst i dette skrevet.

Fokusgruppeintervjuet vil tas opp på video og lydbånd. Opptaket vil ikke brukes av andre enn forskere som arbeider med Referansebudsjettet. Vi vil bruke det vi lærer i fokusgruppen til å oppdatere posten om personlig pleie i SIFOs Referansebudsjett og i forskningssammenheng (f.eks til å skrive rapport, vitenskapelig artikkel, presentasjon konferanse). All identifiserende informasjon om deg vil holdes anonymt. Personopplysninger som etternavn, e-postadresse og adresse vil ikke bli koblet til intervjudata. Det hentes ikke opplysninger fra deg fra andre kilder. Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste, som rådfører oss om konfidensialitet under forskningsprosessen.

Prosjektet avsluttes 31.12.2018 og datamaterialet oppbevares med personopplysninger for videre forskning frem til 01.01.2028.

Du har rett til å få innsyn i hvilke personopplysninger som er registret om deg. Du har også rett til å få korrigeret og/eller slettet disse opplysningene og å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandling av dine personopplysninger. Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, kan du ta kontakt med ansvarlig prosjektleder på kontaktinformasjon under, eller vårt personvernombud: Ingrid S. Jacobsen tlf. 67 23 55 34 – ingridj@oslomet.no eller med NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Som en liten takk for at du deltok gir vi et gavekort på 500,-.

Med vennlig hilsen,

Elling Borgeraas, Marthe Hårvik Austgulen og Helene Teigen

Kontaktinformasjon:

Prosjektleder: Elling Borgeraas, email: elling.borgeraas@oslomet.no eller ring til 90728069

Medarbeider: Helene Teigen, email: helte@oslomet.no eller ring til 90848967

Vedlegg 2: Intervjuguide til den første runden med fokusgrupper

Referansebudsjettet Personlig pleie

Fokusgruppeprotokoll – runde 1

Introduksjon (ca. 10 min.)

- Takke deltakerne for at de stiller opp
- Si kort hva vi heter, hilse på alle deltakerne individuelt og gi navnelapper (fornavn) som legges på bordet.
- Stimulere til småprat og by på drikke og pizza.

Introduksjon til prosjekt og gruppesamtale

- Introduksjonsrunde: Vi (navn, oppgave, alder, husholdning) og deltakerne (navn, alder, husholdning, alder på barna).
- **Gruppesamtalens mål**
Gruppesamtalen i dag vil dreie seg om forbruksområdet «Personlig pleie». Vi ønsker å ha en samtale om dette fordi vi skal oppdatere budsjettpostene «Personlig pleie» i SIFOs Referansebudsjett. Referansebudsjettet er et uttrykk for utgifter på varer og tjenester som alle i befolkningen trenger for å kunne delta i samfunnet. Vi gjør der ved å utarbeide en «kurv» som består av et komplett sett av varer og tjenester. Kostnadene ved å kjøpe og vedlikeholde denne «kurven» uttrykkes i et budsjett. Referansebudsjettet består av 12 ulike forbruksområder: Mat og drikke, klær og sko, møbler, medie- og fritidsforbruk etc. Og – «Personlig pleie» som er dagens tema. Vi bruker ulike informasjonskilder til å beregne referansebudsjettet. Én informasjonskilde er folks hverdagsopplevelser og derfor har vi invitert dere i dag.

Er det forresten noen som har hørt om eller brukt SIFOs referansebudsjett?

- **Praktisk informasjon**
  - Vi vil holde på i ca. 2 timer.
  - Det er vanlig med ulike meninger i en gruppesamtale og det er ikke et problem. Vi er interesserte i alle oppfatninger og under samtalen kan også oppfatninger endres. Innenfor fokusgruppens rammer finnes det ingen riktige eller gale svar. Etter at vi har diskutert et tema tar jeg en kort oppsummering og da har hver og en av dere anledning til å si om dere er enige eller ikke.
  - Vi bruker video og lydopptaker som hjelpemiddel men det er kun oss som skal se og lytte til det og resultater blir anonymisert– er det OK for alle? Og vi har en intervjuguide så vi skal huske alt vi skal spørre om.
  - Samtykke (deles ut skriftlig og undertegnes). Deles ut på slutten. Kort hva samtykke innebærer.
- **Gruppesamtale**
  - Vi ønsker å snakke om **fire tema**:
    1. Først ønsker vi å snakke om hva dere tenker **om hva som ligger i betegnelsen «Personlig pleie»** og hvilke type varer/tjenester som dette forbruksområdet skal eller burde omfatte.
    2. Deretter vil vi stille noen spørsmål om **din oppfatning om levestandard**, sosial deltakelse og nødvendige behov relatert til personlig pleie som skal oppfylles for at folk skal kunne delta i og fungere i det norske samfunnet.
    3. I den tredje delen vil vi se nærmere på **referansebudsjettets forutsetninger** knyttet til forbruksområdet ««Personlig pleie»» og diskutere hvor fornuftige disse er.

4. Den fjerde delen har å gjøre med **innkjøpsmønster** – hvor artiklene forbundet med personlig pleie kjøpes samt hvilke kvalitet og pris de holder.

- Det er viktig at dere alle fra begynnelsen vet at vi IKKE ønsker å diskutere din egen husholdning og situasjon eller utgifter, men at vi i samtalen har fokus på «idealtyper» av husholdninger. Vi har valgt tre «idealtyper» (viser eksempel på Powerpoint):

1. Familie med to voksne og to barn – 4 og 9 år
2. Enslig forelder med ett barn – 14 år
3. Enslig mann/kvinne i mellom 30 og 40 år

Husk si noe om at det er totalforbruket som er interessant. Representantvarer.

Del I: Begrepsavklaringer (ca. 10 min.)

I denne delen ønsker vi å få informasjon om hva dere forstår som «Personlig pleie» slik at vi er sikre på at vi snakker om det samme videre i samtalen.

- Før vi sier noe mer om hva som ligger i budsjettposten i dag, hva er deres umiddelbare tanker om hva denne budsjettposten burde innebære? Gi dem litt tid før vi presenterer vår beskrivelse.
- Vår beskrivelse: Tidligere brukte vi betegnelsen «Helse og hygiene» for dette området. Selv om det er en litt gammelmodig betegnelse, sier det muligens litt mer om hva vi mener med «Personlig pleie». Dette er altså forbruk som er knyttet til kroppen; hårklipp, tannhelse, kroppsproduktet som såpe, sjampo, balsam, hudkremer, sminkesaker etc. Det er med andre ord personlige produkter som skal holde oss friske og presentable i hverdagen.
  - Hva tenker dere om dette? Er det noe viktig som er utelatt?

Oppsummere en konklusjon og spør om de er enige eller ikke. Spør om argument hvis ikke enig.

Del II: Levestandard, sosial deltakelse og nødvendige behov (ca. 20-30 min.)

I denne delen ønsker vi å diskutere hvordan dere oppfatter ulike måter å beskrive levestandard og forbruk på knyttet til «Personlig pleie» og nødvendige behov for å få oppfylt denne levestandarden. Videre vil vi diskutere hvilke sider ved den personlige framtoningen som er viktig for å kunne delta aktivt i samfunnet.

(PowerPoint som viser ulike betegnelser på levestandard)

Levestandard

Hvis dere tenker generelt på levestandard og ulike forbruksnivåer	Hva tenker dere på da dere hører <ul style="list-style-type: none"> • «nøkternt forbruk»? • «anstendig/rimelig forbruk»? • «akseptabelt forbruk»? • «alminnelig forbruk»?
Hvilke betydning har dette for forbruket av personlig pleie?	Hva legger dere i et <ul style="list-style-type: none"> • «nøkternt forbruk av personlig pleie»? • «anstendig/rimelig forbruk av personlig pleie»? • «akseptabelt forbruk av personlig pleie»? • «alminnelig forbruk av personlig pleie»?

Har dere noen umiddelbare kommentarer til denne måten å formulere hvilket forbruksnivå referansebudsjettet ligger på?

Oppsummere en konklusjon og spør om de er enige eller ikke. Spør om argument hvis ikke enig.

Takk for innspill på forbruksnivåer. Resten av vår fokusgruppe i dag vil vi at dere skal la Referansebudsjettets forbruksnivå være utgangspunkt for videre diskusjoner.

(Vår definisjon på Powerpoint)

Referansebudsjettets forbruksnivå

Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Dette er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til.

Sosial deltakelse og nødvendige behov

(Mål: få innsikt i hvor enige deltakerne er i de behov som alle i et samfunn bør få oppfylt for å kunne delta sosialt)

Vi ønsker å få informasjon om **nødvendige behov** spesielt knyttet til sosial deltakelse som alle skal kunne oppfylle. Folk har selvfølgelig forskjellige preferanser, og igjen vil vi ikke snakke så mye om hva dere konkret gjør i hverdagen, men hva generelt våre «idealtyper» av husholdninger skal kunne gjøre / forbruke av varer og tjenester gitt referansebudsjettets forbruksnivå.

- God **hygiene** er et grunnleggende menneskelig behov – det er grunnleggende for vår helse og velvære og for å redusere risiko knyttet til å bli smittet av sykdommer.
- Men om du tenker på **andre grunner** til at vi trenger god hygiene – hvilke andre behov skal helse- og hygienerelaterte varer og tjenester oppfylle og hvilke andre funksjoner har disse i dagliglivet? For eksempel, når det gjelder sosiale roller (eks. det å være foreldre, barn, arbeidstaker, venn, elev, mann/kvinne, aktiv i fritidsaktiviteter etc.), hva mener du at man skal ha tilgang til av helse- og hygienerelaterte varer og tjenester for å kunne fungere godt sosialt?

Hvis ikke tatt opp: Åpent spørsmål:

- Hva slags behov eller hva slags funksjoner mener dere et forbruksområde som «Personlig pleie» skal dekke?
- Hvorfor er det nødvendig ha med et forbruksområde som «Personlig pleie» i et Referansebudsjett?

Si hva dere umiddelbart tenker på

- Er det bare Hygiene og Helse som er viktige argumenter for utviklingen av en standardpakke for «Personlig pleie»? Hva med f.eks. velvære?

Oppsummere en konklusjon og spør om de er enige eller ikke. Spør om argument hvis ikke enig.

Del III: Forutsetninger og konkretisering av varer og tjenester (ca. 30-40 min.)

I dagens referansebudsjett har vi lagt inn noen forutsetninger som vi ønsker å diskutere med dere. Vi er interessert i å diskutere både hvorvidt disse forutsetningene fremstår rimelige, gitt det forbruksnivået som referansebudsjettet er ment å representere (akseptabelt), og hva de innebærer konkret for hvilke varer og tjenester som inkluderes i budsjettposten «personlig pleie»

- Referansebudsjettet forutsetter at folk er *friske*.
  - Er dette en rimelig forutsetning gitt det tidligere definerte forbruksnivået?
    - Hva forstår dere med at personer er friske i denne sammenhengen?
    - Hvor ofte er det ev. rimelig at en legger til grunn av folk er «normalt» syke (benytter egenmelding på jobb)?
    - Hva kreves ev. av forbruk av varer og tjenester når folk er «normalt syk»?
  - Bør det tas med utgifter til forebyggende helsearbeid under forbruksområdet «Personlig pleie» selv om dette tar utgangspunkt i friske personer? (Hvis det er nødvendig å gi mer info: F.eks. en årlig legevisitt, reseptfrie legemidler, tannlege, fysioterapeut, etc.)
  - Hva med utgifter til trening (fysisk aktivitet)? Hvilke?
  - Hva med utgifter til prevensjon? Hvilke?
  - Er det forskjeller i helserelaterte utgifter forbundet med alder (spedbarn, barn, voksne, eldre)?
  - Hvis ikke allerede diskutert: Hvor ofte er det rimelig å gå til tannlegen (og hva kreves normalt av behandling)?
- Referansebudsjettet forutsetter at en *handler økonomisk*
  - Mener dere at det er realistisk at alle har kapasitet, tid og ferdigheter, anledning til å handle økonomisk?
  - I hvilke situasjoner er disse antakelsene realistiske/urealistiske?
  - Er disse antakelsene realistiske for de tre «idealtypene»:
    - en familie med to voksne og to barn,
    - en enslig forelder med ett barn eller
    - en enslig mann/kvinne mellom 30 og 40 år?
- I referansebudsjettet beregnes det *stordriftsfordeler* av de fleste individspesifikke utgifter. Med det menes at de totale kostnadene reduseres noe dersom husholdningen består av mer enn to voksne og ett barn eller én voksen og tre barn.
  - I hvilke grad er det rimelig å forutsette en slik stordriftsfordel av varer og tjenester knyttet til forbruksområdet «Personlig pleie»?
  - Hvordan vil en slik ev. stordriftseffekt variere mellom ulike typer husholdninger? Er det også en stordriftseffekt for hushold med mer enn én person?
- I referansebudsjettet ligger det en forutsetning om et *akseptabelt forbruk av kosmetikk*.
  - Hva innebærer dette forbruksnivået konkret for kosmetikk?
    - Hva innebærer ev. kjønnsforskjeller?
    - Varierer kosmetikkforbruket/-behovet med tanke på alder?
    - Varierer kosmetikkforbruket/-behovet med tanke på arbeidssituasjon?
    - Hvordan er skillet mellom hverdag og mer festlige anledninger?
  - (Dersom det ikke allerede er blitt nevnt tilstrekkelig ganger:) Er det noen som vil si hva slags kosmetikkprodukter de bruker hver dag?
    - Er det forskjeller mellom hva man rent faktisk har eller kjøper av denne type produkter og hva som er akseptabelt?

Oppsummere en konklusjon og spør om de er enige eller ikke. Spør om argument hvis ikke enig.

Del III: Innkjøp og pris (ca. 20-30 min.)

Vi har nå kommet til siste delen av gruppesamtalen. Vi har snakket mye om hva et akseptabelt forbruk av varer og tjenester knyttet til personlig pleie innebærer. I denne delen ønsker vi å spørre dere noen konkrete spørsmål om mengder, kvalitet, innkjøp og priser knyttet til personlig pleie.

Mengder/frekvens:

- Hvor mye trengs av de ulike typene produkter?
  - Varierer dette etter f.eks. alder, kjønn, livssituasjon, sosiale roller etc.? I så fall, hvordan?
    - Eks: Hvor ofte skal en kunne gå til frisøren, tannlegen, legen?
    - Eks: Hvor lenge varer sjampo, balsam, såper og kremer? F.eks. hvor ofte er det rimelig å vaske håret? Er det stor variasjon eller er det mulig å lage en standard?

Kvalitet:

- Hvilke kvaliteter bør legges til grunn for beregningene i referansebudsjettet gitt referansebudsjettets forbruksnivå (akseptabelt)?
  - Hvordan definerer man kvalitet på denne typen varer og tjenester?
  - Varierer behovet for ulike kvaliteter etter f.eks. alder, kjønn, livssituasjon, sosiale roller etc.? I så fall, hvordan?
  - Er det noen andre faktorer som spiller inn for behovet for kvalitet?
  - Er det forskjell i kvaliteten på varene etter hvor de selges?
  - Hvor stor sammenheng er det mellom kvalitet og pris?

Innkjøp:

- I hvilke type butikker er det hensiktsmessig å handle varere som inngår i dette forbruksområdet?
  - (Dersom det er nødvendig å følge opp)
    - Hva kan/bør handles i dagligvarebutikker?
    - Hva kan/bør handles i parfymeri?
    - Hva kan/bør handles i apotek?
- Kan en handle i disse forretningene i hele landet?

Pris:

- Er det viktige forskjeller i pris mellom ulike kvaliteter og forhandlere??
- Er det viktige forskjeller i pris for produkter forbundet med f.eks. ulike aldre, kjønn, bosted, livssituasjoner, sosiale roller etc.? I så fall hvordan?

Oppsummere en konklusjon og spør om de er enige eller ikke. Spør om argument hvis ikke enig.

Avslutning (ca. 5 min)

Da har vi kommet igjennom det vi ønsket.

Oppsummering av hovedresultater.

Er alle enige? Er det noen som har kommet på noe, eller har lyst til å legge til noe?

Takk for at dere stilte opp. Dere har gitt oss mye verdifull informasjon!

Utdeling av gavekort.

Vedlegg 3: Intervjuguide til den andre runden med fokusgrupper

Referansebudsjettet Personlig pleie

Fokusgruppe protokoll – runde 2

Introduksjon (ca. 5-10 min)

- Takke deltakerne for at de stiller opp
- Si kort hva vi heter, hilse på alle deltakerne individuelt og gi navnelapper (fornavn) som legges på bordet.
- Stimulere til småprat og by på drikke og pizza.

Introduksjon til prosjekt og gruppesamtale

- Introduksjonsrunde: Vi (navn, oppgave, alder, husholdning) og deltakerne (navn, alder, husholdning alder på barna).
- **Gruppesamtalens mål**
Gruppesamtalen i dag vil dreie seg om budsjettposten «Personlig pleie» i SIFOs Referansebudsjett. Referansebudsjettet er et uttrykk for utgifter på varer og tjenester som alle i befolkningen trenger for å kunne delta i samfunnet. Vi bruker ulike informasjonskilder til å beregne referansebudsjettet. Én informasjonskilde er folks hverdagsopplevelser og derfor har vi invitert dere i dag.
- **Praktisk informasjon**
  - Vi vil holde på ca. 2 timer.
  - Det er vanlig med ulike meninger i en gruppesamtale og det er ikke et problem. Vi er interesserte i alle oppfatninger og under samtalen kan også oppfatninger endres. Innenfor fokusgruppens rammer finnes det ingen riktige eller gale svar. Etter at vi har diskutert et tema oppsummerer jeg og da har hver og en av dere anledning til å si om dere er enige eller ikke.
  - Vi bruker video og lydopptaker som hjelpemiddel, men det er kun oss som skal se og lytte til det og resultater blir anonymisert– er det OK for alle? Og vi har en intervjuguide så vi skal huske alt vi skal spørre om.
  - Samtykke (deles ut skriftlig og undertegnes) når gruppesamtalen er avsluttet. Dersom noen ikke godtar at vi tar samtalen opp på bånd/video har dere anledning til å trekke dere nå!
- **Praktisk gjennomføring av samtalen**
  - Vi har 3 hovedtemaer i denne gruppesamtalen.
    1. Først vil vi gi en rask **redegjørelse for referansebudsjettet** og hvordan dette blir presentert i offentligheten.
    2. Deretter vil vi stille noen spørsmål om din **oppfatning om levestandard** og nødvendige behov relatert til personlig pleie som skal oppfylles for at folk skal kunne delta og fungere i det norske samfunnet. Vi avslutter denne delen med å presentere hvordan SIFO formulerer det nivået referansebudsjettet skal ligge på.
    3. I den tredje delen vil vi se nærmere **på hvilke varer og tjenester som ligger i dagens referansebudsjett og noen forslag til varer og tjenester.** Denne

delen er detaljert vi ønsker både kommentarer på hvilke varer/tjenester som ligger i budsjettet og mengde, kvalitet og innkjøpssted.

Del I. Referansebudsjettet (5 min)

Har noen av dere hørt om SIFOs Referansebudsjett?

Hva tenker dere om det?

Om referansebudsjettet

SIFOs Referansebudsjett er et uttrykk for utgifter for varer og tjenester som alle i befolkningen trenger for å kunne delta i samfunnet. Det spesifiserer levekostnader for ulike kjønn og ulike aldersgrupper.

Budsjettet presenteres i sin helhet på våre hjemmesider, og der kan en også beregne kostnadene for ulike familiekonstellasjoner ved å benytte referansebudsjettets egne kalkulator.

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/SIFO/Referansebudsjettet>

Oversikt:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/SIFO/Referansebudsjettet/Referansebudsjettet-2018>

Det er vi på SIFO som beregner disse kostnadene, og det gjøres ved å kombinere ulike metoder. Vi benytter ekspertkilder, slik som bl.a. helsedirektoratets kostråd for beregning av utgifter knyttet til mat og drikke, statistikk om befolkningens faktiske forbruk og fokusgrupper, slik som dere er en del av nå.

Del II: Levestandard, sosial deltakelse og nødvendige behov (20 min.)

I denne første delen ønsker vi å diskutere hvordan dere oppfatter ulike måter å beskrive levestandard og forbruk behov for å få oppfylt denne levestandarden. Videre vil vi diskutere hvilke sider ved den personlige framtoningen som er viktig for å kunne delta aktivt i samfunnet.

Levestandard

- Hvis dere tenker generelt på levestandard og ulike forbruksnivåer:
  - Hva tenker dere på da dere hører
    - «nøkternt forbruk»?
    - «rimelig forbruk»?
    - «anstendig forbruk»?
    - «akseptabelt forbruk»?
    - «alminnelig forbruk»?
- Hva tenker dere på når vi nevner «Personlig pleie» og hva slags forbruk mener dere inngår i den betegnelsen?
  - Vår beskrivelse: Tidligere brukte vi betegnelsen «Helse og hygiene» for dette området. Selv om det er en litt gammelmodig betegnelse, sier det muligens litt mer om hva vi mener med «Personlig pleie». Dette er altså forbruk som er knyttet til kroppen; hårklipp, tannhelse, kroppsproduktet som sjampo, kremer, sminkesaker mv. Det er med andre ord personlige produkter som skal holde oss friske og presentable i hverdagen.

I referansebudsjettet bruker vi følgende generelle beskrivelse av det nivået vi ønsker det skal ligge på: (PowerPoint):

Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Dette er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til.

Har dere noen umiddelbare kommentarer til denne måten å formulere hvilket forbruksnivå referansebudsjettet ligger på?

Konklusjon: vi takker for de gode innspillene. Dette vil komme godt med og vi vil ta dem med oss i det videre arbeidet med referansebudsjettet.

DEL III Varekurven

Når vi skal diskutere varekurven tar vi:

1. en runde (eller to) på om det er noe som opplagt mangler i denne oversikten. Dvs. kolonnen helt til høyre
  - a. Hva er det som mangler?
  - b. Er det noen varer som er unødvendige?
  - c. Er det noen opplagte behov som ikke blir dekket her? I så fall: hvilke behov er dette?
2. dernest tar vi en samtale om kvalitet Kolonne 2 & 3.
  - a. Er dette akseptable kvaliteter?
  - b. Hvilke gjenstander har ikke en akseptabel kvalitet?
3. innkjøpssted
  - a. Er det noen innkjøpssteder som er akseptabel/uakseptabel?
  - b. Er dette innkjøpssteder som er tilgjengelige for folk flest?
4. og forholdet mellom brukstid og antall. Redegjøre kort for hva som menes med brukstid og hvordan denne anvendes i budsjettet.
  - a. Hva tenker dere om brukstiden til de utvalgte varene og tjenestene? Bør den være lengre eller kortere?
  - b. Hva tenker dere om antallet av de utvalgte varene og tjenester?
5. Hva tenker dere om aldersinndelingene i referansebudsjettet?

Før vi går videre til å diskutere det konkrete innholdet i varekurven vil vi minne om tre viktige forutsetninger for innholdet i varekurven «personlig pleie» i referansebudsjettet:

1. Referansebudsjettet forutsetter at folk er friske
2. Referansebudsjettet forutsetter at en handler økonomisk
3. I referansebudsjettet ligger det en forutsetning om et *akseptabelt forbruk av kosmetikk*.

Presentasjon og diskusjon av utvalgte lister:

1. voksne [kvinner og menn]
2. Barn 14 – 17 år [gutter og jenter]
3. Barn 3 år
4. Barn 0 – 1 år

[Innholdet presenteres i power point]

Alle endringene som gruppen blir enige om noteres i Excel

Avslutning

Da har vi kommet igjennom det vi ønsket.

Oppsummering av hovedresultater.

Er alle enige? Er det noen som har kommet på noe, eller har lyst til å legge til noe?

Takk for at dere stilte opp. Dere har gitt oss mye verdifull informasjon!

Utdeling av gavekort.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruk
- Digital hverdag
- Mat og klær
- Markedsbasert velferd